

**TC.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK PROGRAMI**

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI ve TÜRKİYE’DE KIRSAL TURİZM
TESİSLERİNİN KARADENİZ BÖLGESİ ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan;

Yılmazcan SANLI

Danışmanı;

Yrd. Doç. Dr. Bilge YARAREL

Haziran 2017

**TC.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK PROGRAMI**

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI ve TÜRKİYE'DE KIRSAL TURİZM
TESİSLERİNİN KARADENİZ BÖLGESİ ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan;

Yılmazcan SANLI

Danışmanı;

Yrd. Doç. Dr. Bilge YARAREL

Haziran 2017

Tez Onay Sayfası

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

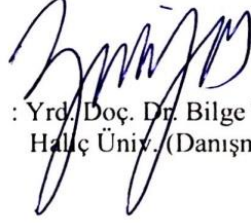
İç Mimarlık A.B.D. Yüksek Lisans öğrencisi Yılmazcan SANLI tarafından hazırlanan **“Sürdürülebilirlik Kavramı Ve Türkiyede Kırsal Turizm Tesislerinin Karadeniz Bölgesi Üzerinden Değerlendirilmesi”** konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : 14.06.2017

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu)

İmzası

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Bilge YARAREL
Haliç Üniv. (Danışman)

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Füsün SEÇER KARIPTAŞ
Haliç Üniv.

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Salih SALBACAK
Fatih Sultan Mehmet Üniv.

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oya Oğuz
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdür V.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
1.GİRİŞ	1
2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ TANIMI VE GELİŞİMİ.....	3
2.1.Sürdürülebilir Mimarlık İlkeleri	5
2.1.1. Kaynak Yönetimi.....	7
2.1.2. Yaşam Döngüsü Tasarımı	9
2.1.3. İnsan İçin Tasarım	12
2.2.Mimaride Sürdürülebilirliğin Uygulanması	16
2.2.1. Mimaride sürdürülebilirliğin Ekolojik bağlamda incelenmesi	16
2.2.2. Mimaride sürdürülebilirliğin İnsan Sağlığı bağlamında incelenmesi	18
2.2.3. Mimaride sürdürülebilirliğin Ekonomik bağlamda incelenmesi	19
3. KIRSAL TURİZM TESİSLERİNİN TANIMI	21
3.1.Konaklamanın Tarihçesi	21
3.2.İlk Otel Oluşumları	24
3.3.Otel Türleri	29
3.3.1.Kırsal Turizmin Tanımı	33
3.3.2.Kırsal Turizm İşletmelerinin İncelenmesi	36
3.3.2.1.İşlevsellik Bağlamında İncelenmesi	38
3.3.2.2.Tasarım Bağlamında İncelenmesi	39
3.3.2.3.Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi	40
4. TÜRKİYE’DE KIRSAL TURİZM	42
4.1. Türkiye’de Kırsal Turizmin İlk Uygulanmaya Başlanması.....	42
4.2. Türkiye’de Kırsal Turizmin Farklı Kriterler Üzerinden İncelenmesi	44
4.2.1. Coğrafi Yapı	44
4.2.2.Yerel Doku ve Malzeme.....	46
4.2.3.Yerel Mimari Kültür ve Mekânsal Geçmiş	50
4.2.4.Yeniden İşlevlendirme.....	53
5. KARADENİZ BÖLGESİ TANIMI	54
5.1. Karadeniz Bölgesi Tarihi.....	54
5.1.1. Coğrafi Yapı	55
5.1.2. Demografik Yapı	56
5.1.3. İklimsel Yapı	58
5.1.4. Mimari Yapı	59
5.1.5. Sosyo-Kültürel Yapı.....	62
5.1.6. Ekonomik Yapı.....	64
5.2. Karadeniz Bölgesi Turizmi.....	65
5.3. Karadeniz Bölgesinin Turizm Yapılarının Sınıflandırması	68

5.3.1. Yayla Turizmi	69
5.3.2. Deniz Turizmi.....	70
6.KARADENİZ BÖLGESİNDE KIRSAL TURİZM ve SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PRENSİPLERİNİN UYGULANMASI	72
6.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Kırsal Turizm İle Birlikte Uygulanması	72
6.1.1. Karadeniz Bölgesinde Kırsal Turizm	73
6.1.1.1. Birun Kümbet Dağ Evi.....	74
6.1.1.2. Homestay Süllü Dağ Evi	75
6.1.1.3. Elizan Dağ Evleri	75
6.1.1.4. Zifin Otel	76
6.1.1.5. Kuşpuni Dağ Evi	77
6.1.2. Karadeniz Bölgesinde Sürdürülebilirlik Uygulaması.....	77
6.2. Kırsal Turizm Yapılarının Sürdürülebilirlik Prensipleriyle Birlikte İncelenmesi.....	78
6.2.1. Enerji Korunumu	79
6.2.2. Aydınlatma/ Gün Işığında Maksimum Düzeyde Faydalanma	80
6.2.3. Güneş Kontrolü Sağlanması	82
6.2.4. Havalandırma/ Doğal Havalandırmanın Sağlanması	82
6.2.5. İhtiyaçlar Doğrultusunda Değişkenlik.....	83
6.2.6. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Yararlanma.....	84
6.2.7. Geri Dönüşümlü/ Doğaya Etkisi Az Olan Malzemelerin Kullanımı	85
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA	89

ÖNSÖZ

Değerli bilgi ve deneyimleriyle yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince büyük bir gayret ve özveriyle çalışmamı takip eden, çalışmamın her aşamasında desteğini ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Bilge YARAREL'e teşekkür ederim. Lisans ve Yüksek Lisans Eğitimim boyunca her konuda bana destek olan Bölüm Başkanım Sayın Doç. Dr. Füsun SEÇER KARİPTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam süresince bana yardımcı olan ve desteklerini esirgemeyen değerli aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Lisans eğitimim boyunca sürekli öğrenme konusunda bana destek olan Prof. Dr. Onur ALTAN'a sonsuz saygı ve şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Türkiye gerek coğrafi imkanları, gerek iklim koşulları gerekse kültürel yapısı itibariyle önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Bu turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve mevcut turizm işletmelerinin iyileştirilmesi ülke ekonomisine girdi sağlamaktadır. Kırsal turizm ise kent dokusuyla henüz tanışmamış ve görece daha izole, kültürel yapısını korumuş ve otantik öğeler barındıran yerleşkelerde turistlerin bu otantik hayatı yakından gözlemlemek, çeşitli ekolojik aktivitelerde bulunmak ve yöre yaşamını tecrübe etmek gibi amaçlar doğrultusunda tercih ettikleri bir turizm türüdür. Mevcut turizm türleri arasında kırsal turizm diğer turizm türleriyle entegrasyonunun kolaylığı, bölge halkının bütün olarak kalkınabilmesine olanak sağlaması ve turizm faaliyetlerinin ülkenin her yerinde geliştirilerek olası turizm bölgesi yığılmalarını engellemesi açısından çeşitli avantajlara sahiptir. Kırsal turizm potansiyelinin yüksek olduğu bölgelerden biri ülkemizde Karadeniz Bölgesi'dir. Bölge kültürel, fiziki ve ekolojik zenginlikleriyle kırsal turizme oldukça uygun bir profil çizmektedir. Bölgeye özgü mimari tipi ve işletmeler turizmin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu tip tesislerin buldukları alanların fiziki özelliklerinin ve tesislerin mimarilerinin incelenmesi ve geliştirilmesi kırsal turizmin ve ülke ekonomisine girdisinin artırılmasında rol oynamaktadır. Bu doğrultuda tezde kırsal turizm genel bir kavram olarak ve Karadeniz Bölgesi'ne özgü uygulama alanlarıyla incelenmiş, bu işletme tiplerinin sürdürülebilirlik ilkesiyle bağlantısı tartışılmıştır. Tez kapsamında elde edilen sonuçlarla bölge turizminin geliştirilmesi için uygulanması önerilen noktalara değinilmiştir.

SUMMARY

Turkey has an important tourism potential due to its geographical facilities, climate conditions and cultural structure. The evaluation of this tourism potential and the improvement of existing tourism enterprises provide input to the country's economy. Rural tourism, on the other hand, is a type of tourism that is practiced on areas that have not yet met with the urban texture and preferred in terms of aiming to observe this authentic life closely, to participate in various ecological activities and to experience the local life in the settlements which are relatively isolated, preserving their cultural structure and holding authentic items. Among existing tourism types, rural tourism has various advantages in terms of ease of integration with other tourism types, enabling the people of the region to develop as a whole, and preventing the accumulation of possible tourism regions by developing tourism activities all over the country. One of the regions where the rural tourism potential is high is the Black Sea Region in Turkey. The region is well suited to rural tourism with its cultural, physical and ecological richness. Region-specific architectural types and enterprises contribute to the development of tourism. The physical characteristics of the sites of these facilities and the examination and development of the architects of the facilities play a role in increasing the income from rural tourism and evaluating the economy of the country. In this respect, rural tourism as a general concept in the thesis is examined with application areas specific to the Black Sea Region and the connection of these types of businesses with the sustainability principle. The results obtained within the scope of the thesis have been referred to the points recommended for the development of tourism in the region.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 3.1 Kayseri Sultan Hanı Planı	23
Şekil 3.2 Kayseri Sultan Hanı Planı ve Kesitleri	23
Şekil: 3.3. Kayseri Sultan Hanı	23
Şekil: 3.4. İlk Otel oluşumu örneği; “Tremont House”	25
Şekil: 3.5. Osmanlı Dönemi, İlk Otel oluşumu örneği; “PeraPalace”	26
Şekil: 3.6. Amerika, İlk Otel oluşumu örneği; “BuffaloStatler Hotel”	27
Şekil: 3.7. İstanbul, Modern Otel oluşumu örneği; “Hilton Otel”, Harbiye	28
Şekil: 5.1. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Örneği	60
Şekil: 5.2. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Örneği	61
Şekil: 5.3. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Bağdadi Yapı Örneği	61
Şekil: 5.4. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Bağdadi Yapı Örneği	62
Şekil: 5.5. Ayder Yaylası, Karadeniz Yayla Örneği	67
Şekil: 5.6. Rize AnzerYaylası, Karadeniz Yayla Örneği	68
Şekil: 6.1. Birun Kümbet Dağ Evi	74
Şekil: 6.2. Homestay Süllü Dağ Evi	75
Şekil: 6.3. Elizan Dağ Evleri	76
Şekil: 6.4. Zifin otel	76
Şekil: 6.5. Kuşpuni Dağ oteli	77

GİRİŞ

Turizm kelimesi Türk Dil Kurumunun tanımına göre dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi veya bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümü olarak adlandırılmaktadır. Turizm ülkelerin uluslararası platformda tanınırlıklarının artırılması ve ülkelere ekonomik girdi sağlanması bakımından oldukça önemli bir sektördür. Bu bağlamda turizm sektöründeki olumlu ivmelenme korunmaya çalışılmalı ve hatta teşvik edilmelidir. Turizm hizmeti üretmek amacıyla çeşitli tesisler hizmet vermektedir. Bu hizmetler deniz turizmi, av turizmi, mağara turizmi, yat turizmi, dağcılık turizmi, su altı dalış turizmi ve kırsal turizm gibi çok çeşitli alt başlıklar kapsamında değerlendirilmektedir. Kırsal turizm genel hatlarıyla kent yaşamından uzak bölgelerde kültürel doku ve ekolojik el değmemişliğin merkeze alınarak turistlere bölgenin bu özelliklerinin yörede gözlenebilme ve çeşitli aktivite veya çalışma gruplarıyla tecrübe edilebilmesine olanak sağlayan turizm türüdür. Bu turizm tipinde bu sebeple bölgenin coğrafi koşulları ve ekolojik yapısıyla birlikte bölge kimliği de önemli bir rol oynamaktadır.

Karadeniz Bölgesi coğrafi ve iklim özellikleri bakımından engebeli bir topografyaya sahip ortalama yükseltisi fazla, yıllık yağış miktarı yüksek ve dolayısıyla ekosisteminde gür ve yeşil yapraklı ormanlar barındıran, bunun yanında yaylacılık faaliyetlerinin de bölgenin geçmişten gelen kültürü doğrultusunda gelişmiş olduğu bir bölge olması itibarıyla kırsal turizm potansiyeli oldukça yüksek bir bölgedir. Bu kapsamda tezde bu konu tartışılırken inceleme bölgesi olarak Karadeniz seçilmiştir.

Sürdürülebilirlik ilkesi de bu turizm tipinde özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Sürdürülebilirlik genel manada mimaride, doğal çevre ve ekosistem korunması, temel doğal kaynakların korunması, insan sağlığı ve güvenliğinin korunması, sosyal değer ve toplumsal yararın korunması, ekonomik yarar ve malzemenin korunması gibi çeşitli ilkelerin gerçekleştirilmesini ve mimarinin uzun

süre ayakta kalabilme yeteneđini ifade etmekte ve bunun geliştirilmesini amaçlamaktadır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ TANIMI VE GELİŞİMİ

“Daimi olma yeteneği” şeklinde tanımlanabilen sürdürülebilirliğin hedefi tüm insanlığın yaşam kalitesinin ve çevrenin korunması ile birlikte, ekonomik gelişme ve refah seviyesini artırma sürecini tanımlayan sürdürülebilir kalkınma fikrinin geliştirilmesi ve uygulanmasıdır. Ekoloji alanında sürdürülebilirlik, yeryüzündeki doğal kaynakların çağımızdaki nüfus artışı sonucu oluşan ve öngörülere göre 2050 yılında 9.7 ¹ milyara ulaşması beklenen insan nüfusunun ihtiyaçlarının, doğal süreçlerle yenilenen kaynaklar tarafından karşılanmasının mümkün olmadığı tespitini ile belirlenen açlık, yoksulluk, ekolojik sistemlerin yok olması ve döngülerin bozulması problemlerinin çözümlerini üretmek ve uygulamak, biyolojik sistemlerin çeşitliliğinin ve üretkenliğinin devamlılığının sağlanması olarak tanımlanabilir.

15. ve 16. yüzyıllarda ilk kez başlayan çevresel tahribat 18. yüzyılda sınırsız büyüme kavramının sanayi devrimi sırasında kabullenilmesinin devamı olarak gittikçe artmıştır. 1960’larda gerçekleşen çevrecilik hareketleri gerçek bir probleme işaret etmelerine rağmen, mevcut görüşleri kolayca değiştirememiş ve radikal protest hareketler olarak görülmüşlerdir.

Doğal olarak yenilenen kaynakların ve insanların refahının korunması ve gereksinimlerinin karşılanabilmesi için doğal kaynakların korunabildiği üretim ve tüketim yöntem ve uygulamalarının geliştirilmesinin gerekliliği, 1970’lerde uygulanan petrol ambargosu sırasında açıkça fark edilmiştir. Ambargo sonucu tecrübe edilen enerji krizi, mimarları ve tasarımcıları alternatif çözüm arayışı ile sürdürülebilir malzemeler ve teknolojiler geliştirmeye yönlendirmiştir. Bu süreç insanlığın doğal olarak yenilenen kaynakların tehlikede oluşu konusunda bilinçlenmesinde önemli bir adım olmuştur.

---

¹ (World population projected to reach 9.7 billion by 2050, 2015)

Bir kavram ve yaklaşım olarak Sürdürülebilirlik fikrinin ortaya çıkarılması 1972 yılında düzenlenen ve Stockholm’de yapılan İnsan Çevresi Konferansı’nda gerçekleşmiştir. Bir sene önce İsviçre’de bir panelde ilk kez ekolojik sorunlar ele alınmış, bu panelden sonra oluşturulan raporda sanayileşmiş ülkelerde işlemekte olan üretim ve tüketim sistemlerinin neden oldukları çevre sorunları belirtilmiş ve bu rapor ile oluşan bilinçlenme sayesinde sürdürülebilirlikle ilgili büyük bir kamuoyunun oluşması sağlanmıştır. Raporun etkisi sayesinde birçok gelişmiş ülkenin katılımı ile gerçekleşen konferans sonunda Stockholm Çevre Bildirgesi yayınlanmıştır ve 1976 yılında imzalanan Barcelona Sözleşmesi bunu takip etmiştir. Sürdürülebilirliğin günümüzde de kullanılmakta olan tanımı ise 1987 yılında, Ortak Geleceğimiz ismi ile Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan ve Bruntland Raporu olarak bilinen raporda ortaya konmuştur: “Sürdürülebilir kalkınma, günümüzün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan yapılan kalkınmadır.”² Yağmur ormanlarının ve biyolojik çeşitliliğin korunması, CO 2 emisyonunun azaltılması ve sürdürülebilir gelişme için yeni stratejiler geliştirilmesi kararlarının alındığı ve Rio Bildirgesi, Orman İlkeleri Bildirgesi, İklim Değişikliği Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Gündem 21 (Agenda 21) belgelerinin kabul edildiği, 1992 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, Bruntland Raporu’ndan sonra kaydedilen ilerlemedir. Ardından Kyoto’da 1997 yılında Birleşmiş Milletler Küresel Isınma Konferansı düzenlenmiş ve atmosfere salınan sera gazlarının azaltılması konu alınmıştır.³

Ortaya çıkan ve uygulanan kavramsal yaklaşımlar yönünden incelendiğinde ise 1970’lerde kar amaçlı tasarım anlayışının, 1980’lerde insan için tasarım ile mekanın sağlıklılaştırılmasının, post endüstriyel tasarım ve mevcut endüstriyel pratiklere eleştiriler yapılmasının geliştirildiği ve uygulanmaya başlandığı görülür. 80’lerde ayrıca çevre ve tasarımın politik ve teknik bakışla ele alındığı yeşil tasarım kavramı da ortaya çıkmıştır. 90’larda ise tasarım pratiğinin eleştirildiği eko tasarım ve alanda bir uzlaşma platformu oluşturma amacı güden sürdürülebilir tasarım kavramı şekillendirilmiştir.

İnsan sağlığının gündeme gelmesiyle 1980’ler, enerji tasarrufu için geliştirilen uygulamaların yanında insan kullanımında olan maddelerin zehirlilik açısından ele

---

² (Bruntland, 1987)

³ (Öztürk, 2010, s. 3,5,6)

alınmaya başlandığı, yapay aydınlatma ve yapay iklimlendirmenin çevreye etkileri açısından incelenmeye başlandığı dönem olmuştur. Bu dönemde “insan için tasarım” kavramı önemli hale gelmiştir. Ekolojiye ve canlı türlerine dost tasarım olarak betimlenebilen ekolojik tasarım, yeşil tasarımda gerçekleştirilen değişikliklerle ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı, mevcut tasarım uygulamasına yapılan eleştiriler sonucu sağlık, doğal denge, hammadde, enerji ve ekonomik denge kavramlarını birlikte ele alan bir platform oluşturulması amacıyla 90’ların sonlarına doğru gerçekleştirilen bu çabalara dayanır.

Sürdürülebilir tasarım ve kalkınmada aşağıdaki sayılan gereksinimlerin sağlanması hedeflenmektedir:

“Günümüzün ihtiyaçlarını gelecek kuşakların yaşam kalitesini tehlikeye atmadan sağlamalı, ekonomik büyümeyi, çevresel kirlenmeyi minimum düzeyde tutarak sağlamalı, az atık üretmeli, sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre sağlamalı, insan gereksinimlerini; gelişme, sosyal eşitlik, ekoloji ve ekonomi arasında bir denge sağlayacak şekilde karşılamalı, çevresel etki, enerji kullanımı, doğal kaynaklar, ekonomi ve yaşam kalitesi konularını göz önüne almalı, bir projenin planlama, programlama, tasarım, yapım, kullanım ve yok olma aşamalarını içeren tüm yaşam döngüsü kapsamında optimum yarar sağlamalı”⁴

2.1. Sürdürülebilir Mimarlık İlkeleri

Mimarlık alanında sürdürülebilirlik kavramının kapsadığı ilkelerin kullanıldığı yapıların belirlenmesi ve sınıflandırılması, bu yaklaşım ile tasarlanan, inşa edilen ve işletilen yapıların belirlenmesi, dağınık ve karışık bir süreç olagelmıştır. Sınıflandırma terminolojisinde kullanılan örneklerden bir kısmına birlikte bakıldığında, teknolojik yöntemler açısından akıllı, enerji bilinçli veya enerji verimli mimari; çevre ile etkileşim ele alındığında çevresel tasarım, yeşil, çevreye duyarlı, iklimsel veya ekolojik mimari gibi uygulamaların, sürdürülebilir mimari tanımı içinde birbirini tamamlayamayan hatta zaman zaman çelişen yaklaşımlar oluşturdukları görülür. Bu tarz uygulamalar tek başlarına tam olarak sürdürülebilirlik tanımını ve sürdürülebilirlik kavramı tanımlanırken ortaya konan amaçları karşılamamaktadırlar.

---

⁴ (Gür, 2007, s. 3,4)

Uygulamalar zaman içerisinde de farklı terimlerle ele alınarak dönemin ihtiyaçları ve farkındalığı neticesinde gelişmiş, tarihsel dönemlere göre değişim göstermiş ve sürdürülebilir tasarımın ortaya çıkmasında ön adımlar olmuşlardır. Çevresel tasarım, çevre problemlerinin bilim ve teknoloji kullanılarak kolayca çözülebileceğine inanılan 1970'li yıllarda yüksek standartlar, yüksek konfor, tasarımda optimum süreçler oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaçlarla tasarım metodolojileri ve yapı tipolojileri üzerine analitik araştırmalarla çalışılmıştır.

Tüketim toplumunun ekonominin gelişimi ve liberalleşmesiyle teşvik edildiği, geri dönüşüm, ayrışabilen malzemeler, ozon dostu ürünler gibi yeni kavramların ortaya çıktığı ve popülerlik kazandığı, pasif enerji sistemlerini kullanmaya çalışan, binayı biyolojik bir organizma olarak, insanı da ekosistemin bir parçası olarak kabul eden ekolojik yaklaşım 80'lerde yeşil tasarım olarak isim bulmuştur.

Kalkınmanın sürekliliğinin planlı bir şekilde garantiye alınması amaçlanarak 90'larda sürdürülebilir gelişme yaklaşımı oluşturulmuş ve benimsenmiş, ekolojik yapı, yerel ekonomi, yerel üretim, kültürel değerler desteklenen ve sürdürülen değerler olarak kabul edilmiş, sosyal ve ekonomik döngünün kendi kendine yetebilmesini amaçlayan ve bu amaca hizmet eden mimari projelerin tasarımı ve uygulanması süreci başlamıştır. Bir yapı bu yaklaşımla çözümlenirken, tasarım sürecinde kullanılan yaklaşımın teknoloji merkezli olması sığ, ekoloji merkezli olması derin olarak belirlenir ve ilk ölçüt olarak ortaya çıkar. Malzeme seçimi, yapım tekniği ve binanın morfolojisi, topografyaya ve iklime uyum, yani mimari tavrın ne şekilde yapıyı çevreye duyarlı kıldığı incelenecek ikinci ölçüt olmalıdır. Bu şekilde, önceki mimari yaklaşımların tek bir kavram ve yaklaşım altında toplanması, morfolojik, toplumsal, ekonomik, kültürel olarak çevreyle bütün ve duyarlı, gelişme problemlerine ve küresel çevre sorunlarına çözüm olabilecek bir yaklaşım elde edilmiş olur.⁵

Sürdürülebilirlik yaklaşımının amaçları, doğal çevre ve ekosistemlerin, temel doğal kaynakların, insan sağlığı ve güvenliğinin, sosyal değerlerin, toplumsal ve ekonomik yararların ve malzemelerin korunması olarak belirlenebilir. Bu bakış açısıyla sürdürülebilir bina tasarımı ve uygulanması konusundaki gereklilikler ortaya çıkar. Bu gereklilikler ekonomik ve çevresel açıdan ömür boyu maliyetin, toprak kullanımının ve sert yüzey oluşumunun azaltılması olarak belirlenmiştir. Sosyal açıdan ise, karbondioksit emisyonlarını, kirletici malzemeleri, çevresel etkileri,

---

⁵ (Arşan, 2008)

hammadde ve kaynak kullanımını ve malzeme israfını azaltmak, tehlikeli maddelerin kullanılmasından kaçınmak, bina kullanışlılığını, fonksiyonunu, bina kullanıcılarının konfor ve sağlığını en üst düzeyde sağlamak ve binaların kültürel değerlerini korumak olarak belirlenmiştir. ⁶

Bu amaçların gerçekleştirilmesinde takip edilecek stratejiler 3 ana başlık üzerinden oluşturulmuş ve aşağıdaki bölümlerde incelenmiştir.

2.1.1 Kaynak Yönetimi

Sürdürülebilirlik yaklaşımı, iş ve insan faaliyetlerinin hızlı büyümesi, tüm dünyada gerçekleşen çevresel sistemlerdeki bozulma ve gerileme, organik kaynakların yok olması ve biyolojik çeşitliliğin olumsuz etkilenmesi sonucunda gerçekleşen bir reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır.

Binaların, sanayileşmiş ülkelerde insan tarafından elde edilen doğal kaynakların %40'ını, üretilen elektriğin %70'ini ve içilebilir suyun %12'sini kullanıyor olmaları ve atık sahalarına giden atıkların %45 ile %65 arasında değişen miktarını üretmeleri, taşıma ve malzeme kullanımı sırasında ortaya çıkan sera gazlarının %30'ununun çevreye salınımına sebep olmaları, çevre üstündeki büyük ve sürekli artan etkilerini göstermektedir. ⁷

Sürekli kalkınmayı kötü etkileyen bir etkileşim de kötü kaliteli malzeme kullanımı sonucunda çevrenin tehdidi, çevrenin kötü etkilenmesiyle sağlık sorunlarının ortaya çıkması, bunun etkisi olarak da üretimin azalmasıdır. Enerji elde etmek için her zaman bir yanma olayı gerektiren kömür, doğalgaz ve petrol gibi hızlı yenilenemeyen doğal kaynakların yapılarda tüketilen enerjinin büyük bir kısmının elde edilmesinde kullanılan kaynaklar olmaları, kullanımları sırasında salınan gazlar sebebiyle küresel sera etkisi oluşmasının büyük bir parçası olmalarına yol açmaktadır. Yenilenebilir enerji türlerinin yaygınlaştırılması ve bunu sağlayacak teknolojilerin geliştirilmesini, enerji gereksiniminin sürekli artmasına ve yaygın kullanımda olan fosil kaynaklı rezervlerin hızla azalmasına bir çözüm olarak sunulmaktadır. ⁸

Yenilenemeyen kaynakların tüketiminin azaltılması amacıyla oluşturulup uygulanabilecek teknik ve yöntemler oluşturulması kaynak yönetiminin

---

⁶ (Güven, 2010, s. 77)

⁷ (Yudelson, 2008)

⁸ (Gür, 2007, s. 97)

amaçlarındandır. Kaynak yönetiminde enerjinin, suyun ve malzemenin korunumu amaçlanır. Yapı oluşturulur ve kullanılırken faydalanılan kaynaklar yapının ömrü boyunca çıktılara dönüşürler. Üretim ve kullanım sırasında yenilenemeyen kaynakların kullanımı azaltılırken, kaynakların bina yaşam döngüsünden çıktıklarında da çevreye zarar vermemeleri, hatta tekrar sisteme kazandırılmaları hedeflenir.

Enerjinin korunumu amaçlı kentsel tasarım ve yapı tasarımı, planlama aşamasında izlenebilecek yollardandır. Pasif ısıtma, soğutma ve yalıtım, kullanılan enerjinin en etkin düzeyde iş görmesini hedefleyen enerji korunumu amaçlı yapı tasarımının parçalarıdır. Gün ışığı ile aydınlatma gibi yöntemler ise yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına örnektir.

Binanın üretimi ve kullanımı sırasında kullanılacak malzemelerin üretimlerinde gerekli enerji miktarının düşürülmesi ya da düşük üretim enerjisi gerektiren malzemelerin seçimi benimsenebilir. Malzemenin korunumu için geri dönüşüme uygun, yeniden kullanılabilir malzemelerin kullanılması tavsiye edilir. Gerektiğinde yeniden işlevlendirilebilen ve birden fazla ihtiyacı farklı dönemlerde karşılayabilen malzemelerin seçimi etkili yöntemlerdir.⁹

Hedeflerden biri olan girdileri azaltmak, günümüzde fosil yakıt tüketiminin azaltılması ile doğrudan alakalıdır. Yapım, kullanım ve binanın ömrünün sonunda ortaya çıkacak atıkların tekrar kullanılabilmesi de bu amaca hizmet eder. Eldeki probleme tek boyutlu bakılmamalıdır. Bina bulunduğu mekan ile birlikte ele alındığında, örneğin bir kentteki toplu taşıma ve bina yerleşimleri de enerji ve kaynak tüketimi açısından daha etkin düzenlenebilecek alanlar olarak görülebilir.

Doğal sirkülasyon oluşturmak için nemli ve sıcak iklimli ortamlarda avlular ve açık alanlar düzenlenebilir. Kuru iklimli kentlerde binaların bitişik düzende konumlandırılması ısı kaybı yaşanacak yüzey alanını azaltarak enerji korunumuna yarar sağlar. Kuzey yarımküredeki binalar için güney cephesine konumlandırılan sera ve güneş duvarları, gündüz binanın istenmeyen ölçüde ısınmasını engellerken ısı biriktirirler. Bu ısı gece binaya aktararak ısıtmada kullanılabilir.

Binanın yerleştirileceği arsanın doğal ve yenilenebilir kaynakların kullanımı konusunda hangi yöntemlere elverişli olduğu da incelenebilir. Örneğin toprak altı enerjisi kullanımına müsait bir arsada gerekli hazırlık ve uygun bina yerleşimi yapılarak bu kaynaklar tek katlı yapıların ısınma ihtiyaçlarını karşılayabilirler.

---

⁹ (Güven, 2010, s. 80)

Yenilenemeyen fosil yakıtların kullanımına olan bağımlılığın azaltılması hedefine alternatif enerji kaynaklarının kullanımıyla ulaşmak mümkündür. Yenilenme hızlarına insan tüketiminin yetişemediği bu kaynaklardan bir kısmı güneş, su, rüzgar, jeotermal ve biyoyakıt enerjileridir. Gün ışığının aydınlatmada kullanılması hem enerji tasarrufu hem de insan sağlığı açısından büyük fayda sağlar.

Yapım, kullanım ve binanın ömrünün sonunda ortaya çıkacak atıkların tekrar kullanılması günümüzde bir çok alanda bağımlı durumda olduğumuz fosil yakıtlar gibi yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanımının azaltılması ve korunumu açısından büyük önem taşır.

Kullanılması planlanan enerji kaynağına uygun ekipmanların seçimi günümüzde üretim sırasında maliyeti arttırsa da, kullanım dönemi boyunca oluşacak toplam enerji maliyetini azaltır. Bina yaşam döngüsünün tamamı ele alındığında ekonomik yönden fayda sağlanmış olur.

Modüler sistemlerin kullanımı kayıp malzeme miktarını azaltır. Malzemenin şantiyede kesilmesi ve şekillendirilmesi gerekmez, iş ve enerji kaybına sebep olan işlemler azalmış olur. Modüler sistemlerin kullanımının yaygınlaştırılması ve tecrübe ile şekillenmiş en iyi uygulama ve kullanım yöntemlerinin oluşması ve paylaşılmasıyla tasarım pratiği açısından da fayda sağlar.¹⁰

2.1.2 Yaşam Döngüsü Tasarımı

Bir yapının yaşam döngüsü geleneksel olarak yapım, kullanım, bakım onarım ve yıkım olarak belirlenmektedir. Malzeme üretimine ve kullanımına dayalı çevresel etkiler ve oluşan atıklar ile bunların işlenmesinin doğaya etkileri geleneksel yaklaşımın dışında kaldığından, yapının yaşam döngüsü tasarımı tüm etkileri ile kapsamamış olur. Kaynakların elde edilmesi ile başlayan ve doğadaki yerlerine geri dönmeleri ile son bulan sürecin tamamının tasarıma dahil edilmesi, sürdürülebilir yaşam döngüsü tasarımını oluşturur ve tüm süreçlerin çevreye etkileri ve doğrudukları sonuçlar tasarım sürecine dahil edilir Doğadan elde edilen tüm gerekli malzemelerin yapının ömrünü tamamladığında çevreye zarar vermeyecek şekilde doğaya geri dönüşü yapının yaşam döngüsü analizindeki hedefidir. Kaynaklardan her aşamada en

---

¹⁰ (Sipahi, 2013, s. 11)

üst düzeyde faydalanmak amaçlanır. Yapının uzun vadede kullanıcı sağlığı üzerindeki etkilerini de göz önüne alır.

Yapıların yaşam döngüsü, yaygın bir görüşe göre yapı öncesi, yapı ve yapı sonrası olmak üzere üç ayrı dönemde incelenebilir. Bir başka sınıflandırma da dört aşamalı bir analizi benimser:

“Yapının yaşam döngüsü dört ana süreçten oluşmaktadır:

1. Süreç: Tasarım ve malzeme seçimi
2. Süreç: Üretim ve fabrikasyon
3. Süreç: İnşaat, işletim, kullanım ve yenileme
4. Süreç: Yıkım, yeniden kullanım, geri dönüşüm, atıkların elden çıkarılması”¹¹

Bu dönemlerin her birinde binanın sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için malzeme girdilerinin azaltılmasını amaçlayan yöntemler kullanılır. Malzeme tüketimi azaltılarak, malzeme üretimi sırasındaki çevresel zararlar da azaltılmış olur.

Yaşam döngüsü tasarımı ise aşağıda listelenen aşamalardan oluşmaktadır:

• Bina Öncesi Evresi:

- Sürdürülebilir Kentsel Tasarım ve Planlama,
- Sürdürülebilir Yapı Tasarımı,
- Geri Dönüştürülmüş, Dayanıklı ve Az Bakım Gerektiren Malzeme Kullanımı,
- Yenilenebilir ve Yerel Kaynaklardan Elde Edilen Malzeme Kullanımı

• Bina Evresi:

- Mevcut Flora ve Faunanın Korunması,
- Yapı Alanında Çevresel Etkinin Azaltılması,
- İnşaat Atıklarının Geri Dönüştürülmesi,
- Enerji-etkin Yapı Donatımı Kullanımı

• Bina Sonrası Evresi:

- Yapının Yeniden Kullanımı,
- Malzeme ve Bileşenlerin

---

¹¹ (Güven, 2010, s. 79)

Yeniden Kullanımı veya Geri Dönüşümü, Mevcut Yapıların ve Altyapıları Yeniden Kullanımı”¹²

Malzeme seçiminde hammaddenin türünün önemi, üretim koşulları, üretim sırasında oluşan çevresel zararlar, harcanan enerji, paketlenme sürecindeki benzer etkiler, ulaştırılma şekli ve ulaştırılma sırasında kat edilen mesafe gibi aşamaların çevreye etkileri düşünüldüğünde rahatlıkla anlaşılabilir.

Malzemenin kullanımı aşamasında geri dönüşüm, insan sağlığına etkileri, yeniden kullanılabilirlik, yok edilebilirlik göz önünde bulundurulmalıdır. Yerel ve yakın yenilebilir kaynaklardan çevreye zarar verilmeden üretilmiş, bakım gerektirmeyen, uzun ömürlü ve geri dönüştürülebilir malzemelerin seçimi malzeme tüketiminin ve artık malzemelerin çevreye verecekleri zararın azaltılmasını sağlar.

İnşaat ve kullanım süreçlerinden oluşan yapı döneminde, topografyaya uygun yapıma, şantiye işleri planlamasına önem vermek, yerüstü sularının yönlerinde değişiklikler yapılmasından kaçınmak, ekosisteme az müdahale etmek gerekmektedir.

Atıkların tekrar kullanılabilmesi, faydalı ve çevreye zarar vermeyecek şekillerde yok edilmeleri ya da ısınma gibi başka amaçlarla kullanılmaları atık yönetiminde kullanılan yöntemlerdendir. Geri dönüşüm için harcanan enerji miktarı aynı malzemelerin ilk kaynaklarından elde edilmesinde gerekli olandan çok daha azdır.

Malzeme seçimine dikkat ederek ve yapım aşamasında gerekli önlemler alınarak su, hava, gürültü ve toz kirliliği oluşturmaktan kaçınılmalıdır. yapım aşamasında kirliliğe neden olan faaliyetlerden kaçınılmalıdır. Toksik malzeme kullanımı da hem yapımda hem de yaşam döngüsü boyunca oluşturduğu olumsuz sağlık etkileri nedeniyle uzak durulması gereken bir unsurdur.

Yapı sonrası dönemde, yapıyı yeniden kullanıma uygun halde getirebilmek, yapıda kullanılmış olan bileşenleri geri dönüştürebilmek ve yıkım ve imha gerçekleştirilirken elde kalan tüm bileşenlerin tekrar şekillendirilebilmesi ve tekrar kullanılması amaçlanır. Böylece hem malzeme hem arazi açısından elde olan kaynaklar tekrar kullanıma sokulmuş ve değerlendirilmiş olur.¹³

2.1.3 İnsan İçin Tasarım

---

¹² (Güven, 2010, s. 79)

¹³ (Zinzade, 2010, s. 24,25)

“İnsan yapı tasarımının amacı, yapı kullanıcılarının güvenliği, fiziksel ve psikolojik sağlığı, konforu ve üretkenliğinin devamlılığını sağlayan yapı bir çevre oluşturmaktır. Yapının barınak teşkil etme ve güvenlik sağlama işlevlerinden sonra en önemli misyonu, içinde yaşayanlara sağlıklı ve konforlu bir kabuk oluşturmaktır. Yapı kullanıcılarının sağlık problemleri ve konfor şartları arasındaki ilişkinin akademik çevrelerce incelenmesi “Hasta Bina Sendromu” vakalarının artması ile etkinlik kazanmıştır.”¹⁴

İnsan sağlığının korunması ve konfor oluşturulması yanında yaşam stilleri ve kültürel oluşumlar da sürdürülebilir tasarım sürecinde desteklendiğinde psikolojik sorunlar azalır ve bunun sonucunda üretkenlik artar. Bu stratejiler; stratejileri ise “Doğa Koşullarının Korunması”, “Kentsel Tasarım ve Arsa Planlaması” ve “İnsan Sağlığı ve Konforu için Tasarım” olarak incelenebilir.

- **Doğal koşulların korunması:**

Doğal bitki örtüsü ve topografyanın tahrip edilmesine sebep olan yapılaşmanın çevre üzerinde uzun vadede çok büyük olumsuz etkileri vardır. Bu tarz doğa ile uyumlu olmayan yapılar doğal afetlerden büyük zararlar görürler. Doğal çevre ile uyumlu yapılarda yaşam insanın tercihidir. Yapının içinde bulunduğu ekosisteme etkilerinin mümkün olduğunca düşürülmesi amaçlanır. Bunun için uyulması gereken yöntemler şu şekilde sıralanabilir:

- **Yapay çevrenin Doğal Sistemler Üzerindeki Etkisini Azaltma:**

Binanın yaşam döngüsünde oluşabilecek çevre ile uyumsuzluklar tespit edilmeli, öngörülmesi ve canlı türlerini koruyacak, yapıdan etkilenmelerini en aza indireyecek önlemler alınmalıdır.

- **Topoğrafik Koşullara Uyum Sağlama:**

Binanın bulunduğu arsanın topoğrafik olarak tekrar şekillendirilmesi maliyetlidir ve topografyaya uygun tasarım yaklaşımı ile karşılaştırıldığında kaynakların gereksiz yere harcanmasına sebep olduğu görülmektedir.¹⁵ Zararlı

---

¹⁴ (Sağiroğlu, 2012, s. 29)

¹⁵ (Zinzade, 2010, s. 27)

ekolojik etkileri olabilen rüzgar yönü ve yağmur sularının akışında değişimler de yeniden şekillendirmeden kaçınılarak engellenebilir.

- **Yeraltı Su Seviyesine Uyum Sağlama:**

Kazı çalışmaları sırasında yeraltı su seviyesinin altına inilmemesi ve yerüstü su kaynaklarının akışının engellenmemesi amaçlanmalıdır. Mevcut su havzalarının doğal halleriyle korunmaları ve yapıdan olumsuz etkilenmemeleri de önemlidir. Bu sayede doğal hidrolojik denge korunabilir.

- **Mevcut Fauna ve Floranın korunması:**

İnşa ve kullanım sırasında biyolojik çeşitliliği oluşturan tüm canlıların arsanın ayrılmaz birer parçası oldukları benimsenmeli ve yerel bitki örtüsü ve diğer canlı topluluklarını etkilemeyecek şekilde hareket edilmelidir.

- **Kentsel Tasarım ve Arsa Planlaması:**

Kentsel Açık Alanların Planlamasında yapı tek başına ayrı bir sistem olarak düşünülmemelidir. Yapının içinde bulunduğu kent, komşuluk birimleri, coğrafi bölge ele alınarak hareket edilmelidir. Bu yaklaşımla enerji ve su tüketimini azaltmak için yapılmış olan bütünleşik bir planlamadan yarar sağlanabilir.

- **Karma kullanımlı kalkınmayı destekleme:**

Mekanlar arasındaki uzaklık ilişkileri düşünülerek kent içindeki tüm etkinliklerin ortak ihtiyaçların birbirine yakın mekanlarda giderilmesini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi, tüm gün boyunca aktif kentlerde gelişimi hızlandırır.

- **Toplu Taşıma ve Yaya ulaşımını destekleme:**

Kültürel, ticari ve idari hizmetler, temiz hava, güvenilir ve iyi buluşma ve dinlenme alanları ve etkin bir toplu taşımaya erişim kentlerde yaşayan bir çok insanın rahatça ulaşabilecekleri şekilde düzenlenmemiştir. Günlük insan hareketleri sırasında ulaşım için harcanan zamanın çokluğu ve kalitesindeki düşüklük insan sağlığını hem fiziksel hem psikolojik olarak etkiler ve yaşam kalitesini düşürür. Bu problemlerin üstesinden toplu taşımacılığın etkinliğini arttırarak, ulaşım için kullanılacak imkanları çoğaltarak, kaliteli ve farklı imkanlar ve akıllıca tasarlanmış rotalar tasarlayarak, çevre dostu enerji kullanan araçların toplu taşıma için kullanımının yaygınlaştırılmasını sağlayarak gelinebilir. Bu sayede kullanılan doğal kaynak miktarı

düşürüldüğü gibi CO₂ salınımı da azaltılmış ve çevre kirliliği konusunda da sürdürülebilirlik yaklaşımına uygun hareket edilmiş olunur.¹⁶

İnsanların yaşam alanlarının yakınındaki bölgelerde çalışma, eğlence, ticaret, eğitim, alışveriş bölgelerinin oluşturulması sürdürülebilir gelişimin gereklerinden olan çok fonksiyonlu kullanımın desteklenmesi için gereklidir. Tüm gün boyunca faydalanılan çok fonksiyonlu şehir ve bölgeler oluşturularak güvenlik de artırılabilir. Bu amaca hizmet amaçlı tasarlanmış, yüksek yapıların alt katlarının kamusal alan olarak düzenlenmesini teşvik eden kanunlar sürdürülebilirlik yaklaşımının benimsendiği çeşitli ülkelerde uygulanmaktadır.¹⁷ Günlük ihtiyaçların karşılandığı küçük ölçekli ticari işletmelerin yaşam alanlarından kolayca erişilebilir mesafelerde bulunabilmeleri de sürdürülebilirlik yaklaşımına hizmet eder.

• İnsan Sağlığı ve Konforu İçin Tasarım:

Tasarımda insan sağlığı ve konforunun önemsenmesi üretkenliği artırır, stresin oluşmasını engeller ve sağlığı pozitif yönde etkiler. Bu yaklaşım benimsenirken kaynak ve enerji tüketimine de önem verilmesi sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için gereklidir.¹⁸

İnsanların yaşadıkları ve çalıştıkları kapalı mekanlar yüzünden karşılaştıkları fiziksel ve psikolojik sorunlar, insan sağlığını ve konforu koruyacak önlemlerle azaltılabilir.

• Isısal konfor sağlamak:

“Termal konfor ve enerji performansı için ısıtma ve soğutmanın dağıtımı önemlidir. Ortam sıcaklığının, kullanıcı profiline, aktiviteye, mevsime ve kullanıcı sayısına göre ayarlanması gerekmektedir. Çok sıcak veya çok soğuk mekânlar konforlu mekânlar değildir.”¹⁹

İnsanların rahat hissedecekleri ısı ortamlar hazırlanması normal sıcaklıklar dışında yaşandığında ortaya çıkacak performans kaybı ve psikolojik etkileri azaltır. Nem ve ısı koşullarının insan metabolizmasına uygun hale getirilmesi konfor sağlar.

• Doğal Aydınlatma, Görsel Konfor ve Ses Konforu:

---

¹⁶ (Sağiroğlu, 2012, s. 30)

¹⁷ (Zinzade, 2010, s. 27,28)

¹⁸ (Zinzade, 2010, s. 28)

¹⁹ (Zinzade, 2010, s. 28)

“Mekânda yeterli aydınlatma ve ses yalıtımı yapılmalı, insanların görsel ve işitsel konforları sağlanmalıdır. Özellikle de kalabalık olarak çalışılan mekânlarda ses yalıtım ve gürültü kontrolü önemlidir.”²⁰ Yaşam ve çalışma mekanlarında doğal aydınlatma kullanılabilir olduğunda, insan için ideal ışık düzenlemeleri oluşturmaya dikkat edilmelidir şiddetli yansımalar, gün boyu güneş ışığının izleyeceği yol göz önünde bulundurulmalıdır.

- **Doğal Havalandırma:**

Doğal ısı değişimleri sonucu oluşan hava döngüsü ile yapı içindeki havanın sürekli tazelenmesi olarak belirlenen doğal havalandırma ile yapı çevresindeki hava akımları düşünülerek, kullanılmış havanın dışarı çıkabileceği ve taze havanın içeri girebileceği düzenlemelerle doğal havalandırma uygulamaları gerçekleştirilirken açılabilir cephe açıklıkları tasarlanmalı ve oluşturulmalıdır. İnsan sağlığı ve konfor için gerekli taze havanın sağlanması, sıcak ve nemli bölgelerde özellikle gereklidir. Mekanik havalandırmanın azaltılması ya da ortadan kaldırılmasıyla enerji tasarrufu, açılabilir pencere kullanımıyla ek havalandırma imkanı ve dış mekânla ilişki sağlanabilir.²¹

- **Dış Mekan ile Görsel İlişki Kurma:**

Dışarıda değişen gün ışığı miktarı ve bulutların ve Güneşin hareketlerinin, günün saatlerinin, hava durumunun yani dış mekânla ilgili verilerin algılanması, insan psikolojisi açısından faydalıdır ve pencereler ve gök avluların kullanımıyla sağlanabilir.

- **Farklı Fiziksel Özelliklere Sahip ve Engelli Kullanıcıları Destekleme:**

Farklı fiziksel özelliklere sahip insanlar ortalama insan hareketleri düşünülerek tasarlanmış ortamlarda önemli engellerle karşılaştıklarından, tasarımda sadece çoğunluk düşünülerek hareket edilmemeli, farklı ihtiyaçlara cevap verebilecek mekanlar oluşturulmalı, farklı yaş grupları ve fiziksel gereksinimler karşılanarak yapının genel faydası artırılmalıdır.²²

- **Toksik olmayan ve zehirli gaz yaymayan malzemelerin kullanımı:**

---

²⁰ (Zinzade, 2010, s. 28)

²¹ (Zinzade, 2010, s. 29)

²² (Zinzade, 2010, s. 29)

Yapının tüm yaşam döngüsü boyunca kullanılan malzemeleri oluşturan ve çevreye salınan kimyasalların toksik etkileri olup olmadığı göz önünde bulundurulmalı ve insan sağlığına ve çevreye zarar veren maddelerin kullanımından kaçınılmalıdır.

2.2. Mimaride Sürdürülebilirliğin Uygulanması

Sürdürülebilirlik 17. yüzyılda başlayan sanayi devrimi ile beraber artan enerji kullanımı ve sanayi devrimini izleyen hızlı ve aşırı nüfus artışından beri ekonomi, bilim endüstri ve teknolojik alanlarda dönem dönem etkisini ve önemini arttırarak gündeme gelen ve 20. yüzyılın sonlarına doğru başlı başına hakkında konuşulan ve literatürde önemli yer edinen konulardan bir tanesi olmuştur. Enerji kaynaklarının giderek azalması ve sanayi devrimini başlangıcından beri takip eden gelişmiş ülkelere ek olarak gelişmekte olan ülkelerin sayısında ve dolayısıyla enerji kullanımında meydana gelen artış, fosil kaynakların kullanımının ekolojik sistemlere verdiği zararlar ve ekolojik kaygılar, sürdürülebilirlik kavramını hem günümüz hem de gelecek için arzulanan bir çözüm arayışı olarak ortaya koymaktadır. Metnin devamında mimaride sürdürülebilirlik ve uygulanması ekoloji, insan sağlığı ve ekonomi başlıkları altında incelenmiştir.

2.2.1. Mimaride Sürdürülebilirliğin Ekolojik Bağlamda İncelenmesi

Ekoloji, canlı varlıklar ile çevreleri arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalıdır²³. Sürdürülebilirlik, 1970'lerin başlarından günümüze bir sistemin sağlıklı varolabilmesi için, mevcut sistemin her bir parçasının ihtiyaç duyduğu öğelerin aralıksız akışının sağlanmasında sistemin yeterliliğini göstermekte kullanılan ekolojik bir terimdir ve insan bulunan ekosistemlere uygulanmasında ana hatlarıyla incelenen ekosistemin beşeri etkileri absorbe etme yeteneğinin limitlerini tartışır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik daimi olma yeteneğinin yansıması olarak ele alınabilir. Aynı sürdürülebilirlik kavramının ekoloji bilimindeki anlamı ise ekosistemi oluşturan biyolojik sistemlerin üretkenliğinin ve çeşitliliğinin sağlanmasıdır.

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak, insanlık tarihinin ilkel dönemlerinden beri geçim aracı olarak kullanılan tarım, balıkçılık, ormanlar vb. gibi yenilenebilir

---

²³ (Hasol, 2005, s. 159)

kaynaklar konusunda ortaya atılmıştır. Buna karşılık ekolojik anlamda sürdürülebilirlik ise somut şekilde ancak 1970'li yıllardan sonra ele alınmaya başlanmıştır. Bu kavramın gündeme gelmesinin temelinde 1960'larda dünyada hakim olan kalkınmacı ideolojinin ekosisteme sürdürülebilirlik düşüncesi olmaksızın saldırgan tutumu ve sonucunda kaçınılmaz olarak ortaya çıkan zararlar bulunmaktadır. Bu zararların mevcut ve yapılması öngörülen mimari projelerde minimum düzeye çekilmesi ihtiyacı ve gerekliliği, sürdürülebilirlik kavramının oluşmasına önemli bir katkı sağlamıştır. 1970'li yıllarda yoğun biçimde yaşanan ekolojik tartışmaların temelinde yer alan sürdürülebilirlik tartışması 1980'lere gelinene kadar kısa bir süre içerisinde ulusal ve uluslararası çevre hareketlerinde ve iktisat teorisinde kendine büyük yer edinmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramının ekolojiyle olan ilişkisinde sürdürülebilirlik kavramıyla ekolojiye verilen zararın azaltılmasının yanı sıra sürdürülebilir projeler için ekolojik sistemlerin model alınması da ele alınacak bir başka konudur. Mevcut ekosistemde doğa kendi ekolojik sistemleri için ideal sürdürülebilirlik kavramını sağlamıştır. Beşeri olumsuz etkiler olmaksızın herhangi bir ekosistemin son bulması sık karşılaşılmayan bir durum olmakla birlikte bu durum esasen mimari projelerde hedeflenen sürdürülebilirlik için rol model olmaktadır. Sistemin kendi içindeki düzenlilikten, bu sistemlerin iç denge ile uzun ömür kazanabilmeleri için gerekli ve her durumda geçerli olan bazı temel kurallar elde edilebilir.

- Sistemin ihtiyaçtan fazla güçlenmesi veya kendini yok etmesi yerine bir düzen içerisinde kendini idare etmesini sağlayan kurallar zincirine dayanan Negatif Geri Bildirim Prensibi
- Sistemin sürekli büyümesinin mümkün olamayacağını öngörerek sistemin işlevlerinin dengeli şekilde korunmasına dayanan Büyüme ve Gelişmeden Bağımsız Olma Prensibi
- Sistemin ürünlerinin geçiciliğine, işlevlerinin ise kalıcılığına dayanan Üründen Bağımsız Olma Prensibi
- Sistemde var olan zararlı etkenlerden sistemin kendi ihtiyacı doğrultusunda faydalanabilmesini ifade eden Kendini Koruma (JiuJitsu) Prensibi

- Ürünler, ürünlerin fonksiyonları ve organizasyonun genel işleyişine yönelik yeni ve daha etkili yöntemlerin oluşumuna olanak sağlayan Tekrar Yapılanma Prensibi
- Öncelikli olarak atıkların ve ısının yeniden değerlendirilmesi şeklinde sistemdeki dönüşüm olayından yararlanılmasına dayanan Yeniden Kazanma Prensibi
- Farklı özellikteki yapıların birbirlerinden çeşitli şekiller ve yöntemlerle karşılıklı olarak faydalanabilmelerine dayanan Ortak Yaşam (Simbiyoz) Prensibi

Mimarinin çevre ile ilişkisinden geri bildirim elde edilmesi, mimarinin biyolojik yapılar ve özellikle de insan ile olan birlikteliğinin ve uyumunun göz önünde bulundurulmasına dayanan Biyolojik Dizayn Prensibi²⁴

2.2.2. Mimaride Sürdürülebilirliğin İnsan Sağlığı Bağlamında İncelenmesi

Sürdürülebilir sistemlerin insan ile olan etkileşiminin değerlendirilmesinde insan sağlığı mimar için üzerinde durulması gereken öncelikli noktalardan bir tanesidir. Mimari sistem ile etkileşimde olacak insanın psikolojik ve fizyolojik sisteminin mimariden olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmesi temel hedefler arasındadır. ‘Sağlıklı İnsan’ hedefi ile mümkün olan yaklaşımlar arasından en uygunun saptanması ve projenin bu doğrultuda ilerlemesi ilgili konuda hayati rol oynamaktadır. Örnek verilmek gerekirse mimaride temiz hava değişim oranını yüksek tutan sistemlerin tasarlanması ve kullanılması mimari ile etkileşim halinde bulunacak olan bireylerde temiz hava değişim oranının düşük olmasına bağlı gelişebilecek muhtemel astım vb. problemlerin önüne geçmektedir. Yine mimaride toksik maddelerin kullanımından uzak durulması bireyin bu toksik etkenlerle kontamine olmasını engelleyecektir. Kolay temizlenebilen ve bakımı yapılabilen yapıların tasarlanması hijyen yetersizliği yüzünden ortamın mikrobial habitatının önüne geçecek ve özellikle mikroorganizma virülansını önemli ölçüde azaltacaktır. Fizyolojik sistemin sağlığının korunmasının yanında bireyin psikolojik sağlığının korunması da temel amaçlar arasındadır. İyi tasarlanmış camlar soğutma ve ısıtma koşullarını azaltarak enerji

---

²⁴ (Vester, 1997)

kaybını azaltmasının yanı sıra gün ışığı almak ve manzara için de oldukça önemlidir. Bu iki faktöründe insan psikolojisi üzerinde etkisi vardır. Proje geliştirme aşamasında mimarın tasarım kararlarının sağlık üzerine potansiyel etkilerini değerlendirmesi ve olası riskleri öngörmesi sürdürülebilir mimarinin insanla olan etkileşiminin devamlılığı için büyük rol oynar.

2.2.3. Mimaride Sürdürülebilirliğin Ekonomik Bağlamda İncelenmesi

Yapılarda sürdürülebilirlik birçok farklı açıdan ele alınabilecek ve uygulanabilecek bir konudur. Sürdürülebilir sistemlerin hayata geçirilmesi ve sonucunda uzun yıllar ayakta kalabilecek ve kendini finanse edebilecek mimarilerin geliştirilmesi aslında sürdürülebilirlik ve ekonomi kavramlarının ne kadar iç içe olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilirlikten ve dolayısıyla kendi kendine yetmekten uzak mimarilerin ayakta tutulması için harcanması gereken tutar sürdürülebilir benzer mimarilerle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir ve bu kısıtlı kaynakların kullanımı konusunda verimsizliğe ve özellikle gelişmekte olan işletme veya ülkelerde sürdürülebilir kalkınmada yetersizliğe yol açmaktadır.

Sürdürülebilir sistemlerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması bu sistemlerin ekonomik olarak ele alınabilecek bir başka boyutudur. Mevcut mimarilerde çevre dostu sistemlerin ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması da mimarinin ısıtma, soğutma, aydınlatma, havalandırma gibi harcamalarının maliyetini düşüreceğinden yine bu kapsamda değerlendirilebilir. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için yenilenebilir enerji kaynaklarının fosil yakıtlara göre daha fazla ve sık tercih edilmeye başlanması, dolayısıyla görece daha düşük maliyetli olan bu enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması ve verimli kullanılması ile yalnızca doğaya karşı sorumlu bir tutum geliştirilmiş olunmayacak, aynı zamanda yenilenebilir enerjinin verimli kullanılmasıyla ülke ekonomisinin gelişimine de olumlu katkı sağlanacaktır.

Mevcut yapı stokunun değerlendirilmesi ve ekonomiye katılması da sürdürülebilirlik kavramı altında incelenmektedir. Örneğin eski yapıların onarılarak ve çeşitli işlevler kazandırılarak buldukları çevreye ekonomik açıdan katkı sağlayacak hale getirilmeleri bu kapsamda ele alınmaktadır.

Sürdürülebilirlikle kalkınmanın temel hedefi doğal kaynakların kullanımıyla ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesidir. Sürdürülebilir kalkınmanın bazı unsurları

arasında ekonomik faaliyetlerin dağıtımı ve paylaşımı, kaynakların kullanımı konusunda kısıtlamaların getirilmesi ve ekonomik açıdan uygulanabilirlik gösterilebilir. Özetlemek gerekirse ekonomik olarak sürdürülebilir bir sistem ürettiği malı ve hizmeti devamlılık esaslarına göre üretebilen, tarımsal ve endüstriyel üretime zararı dokunması muhtemel dengesiz durumlardan sistemi uzak tutmayı hedefleyen, iç ve dış borçların yönetilebilir seviyede tutulmasını sağlayan sistemdir

3. KIRSAL TURİZM TESİSLERİNİN TANIMI

Kırsal turizm tesisleri kentleşmenin arttığı ve nüfusun gitgide kalabalıklaştığı şehir hayatında doğadan uzak kalan kişilere çeşitli alternatifler sunarak doğa ile bütünleşmelerini sağlamaktadır. Bu tesisler buldukları coğrafyanın özelliklerine göre şekillenmiş olup, sundukları alternatifler de yine bu coğrafyaya göre farklılık göstermektedir. Kırsal turizmden faydalanmak isteyen kişiler trekking, dağcılık, rafting vb. gibi çeşitli sportif faaliyetlerle ilgilendikleri gibi bölgenin tarımsal faaliyetleri, bölgeye özgü el sanatları veya kültürel özellikleri ile de ilgilenerek vakit geçirmektedirler.

Her mevsimin yaşandığı ve doğal çeşitlilik bakımından son derece zengin olan Türkiye’de kırsal turizme gösterilen ilgi günden güne artmakta olup bu turizm türüne yönelik tesis sayısında artış gözlenmektedir. Kısaca tanımlanacak olursa, kişilerin doğa ile bütünleşmeye yönelik aktiviteler gerçekleştirebileceği ortamı sağlayan kırsal turizm, turizm alanında görülen alternatif anlayışlardan biridir. Bu anlayışın etkisi ile şekillenen yapılar ise kırsal turizm tesisi olarak anılmaktadır. Doktrinde henüz yerleşmiş bir tanımı bulunmayan bu tür tesislerin ortak özellikleri ise yukarıda açıklandığı gibidir.

3.1. Konaklamanın Tarihçesi

Türk Dil Kurumu’nun güncel tanımına göre konaklama kavramı “yolculuk sırasında bir yerde durup geçici bir süre kalma eylemi” anlamına gelmektedir. Konaklama yapıları, var oldukları döneme, buldukları coğrafyaya, ait oldukları kültüre ve işlevlerine göre farklı özelliklere sahip yapılardır. Tarihi süreç içinde konaklama yapılarının hem fiziki yönden hem de işlevsellik yönünden gelişip şekillenmesi sonucunda günümüzde var olan oteller ortaya çıkmıştır.

Konaklama, insanlığın var olduğu ilk çağlardan beri, seyahat kavramının sonucu olarak ortaya çıkmış bir ihtiyaçtır. İlk olarak M.S. 2. yüzyılda görülen hanlar, konaklama yapılarının ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Roma İmparatorluğu döneminde ortaya çıkmış olan bu hanlar, imparatorluk içinde seyahat eden devlet adamlarının konaklama ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış yapılardır. 6.

yüzyıldan sonra, günlük yaşamda takas yöntemi yerine, para kullanımının başlaması ile ticaret gelişmiş, yolculuk edenlerin sayısı artmıştır.²⁵ Bu dönemde, konaklama ihtiyacına yönelik talebin artması sonucunda han denilen yapılar, tüm Avrupa'da görülmeye başlanmıştır.

11. yüzyıl Avrupa'sında konaklama ihtiyacını karşılayan en önemli yapılar manastırlar ve manastır kiliseleri olarak bilinmektedir. Bu yapılar, yolcuların belirli bir süreliğine ücret ödemedi konaklayabilmelerine imkan sağlamışlardır. Bunlar, Romanesk, Gotik ve diğer stillerde inşa edilmişlerdir.²⁶

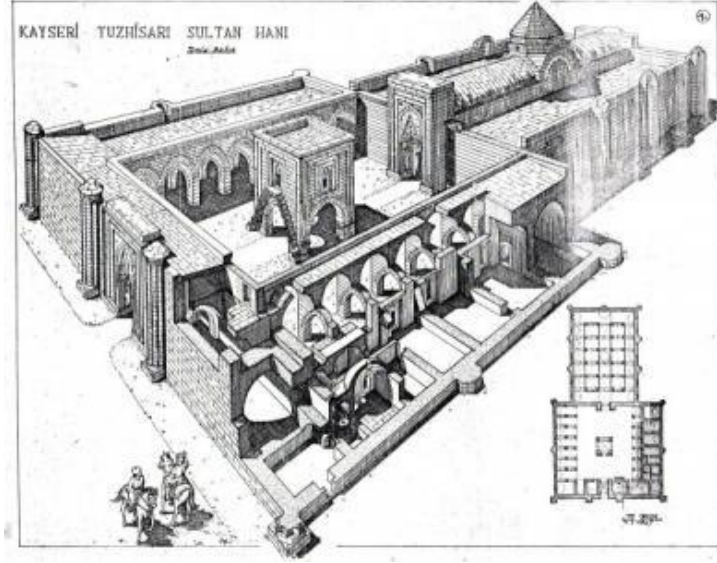
13. yüzyıla geldiğinde Avrupa ve Anadolu coğrafyalarında farklı örnekleri görülen han ve kervansarayların yaygınlaştığı gözlemlenmektedir. Bu yapılar, ticaret ve kervan yollarının güvenli hale gelmesiyle birlikte tüccar ve hacıların artan konaklama ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilmişlerdir. Han ve kervansaraylarda konaklayan tüccarlar, hacılar ve diğer yolcular; din, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin üç gün süre ile konaklama, günde iki öğün yemek, banyo, hayvanların bakımı ve yemi, nalbant, doktor, veteriner vb. gibi hizmetlerinden hiçbir karşılık ödemedi faydalanabilmekteydiler. Bu yapılar, içinde konaklayanların can ve mal güvenliğini korumak amacıyla inşa edilmişlerdir. Bu nedenle, ıssız ticaret yolları üzerinde kurulmuş olan kervansaraylar kale görünümünde inşa edilmiştir. Kervansaraylarda yolcuların konaklama bölümü ayrı, hayvanların durduğu bölüm ayrı olarak tasarlanmıştır. Anadolu'da Osmanlı şehir hanları ise kervansaraylardan farklı olarak daha gelişmiş olarak tasarlanmış; iki katlı, üst katları yolcuların konaklamaları için ayrılan, alt katları ise ahır, depo ve tamirhane gibi işler için ayrılmış yapılardan oluşmaktadır.

İlerleyen yüzyılda, ticari yolculuklar yerini dini yolculuklara bırakmıştır. 14. yüzyılda özellikle Avrupa'da dini seferler gerçekleştiren hacılara hizmet verebilmek amacıyla misafirhaneler ve ticari hanlar ortaya çıkmıştır.

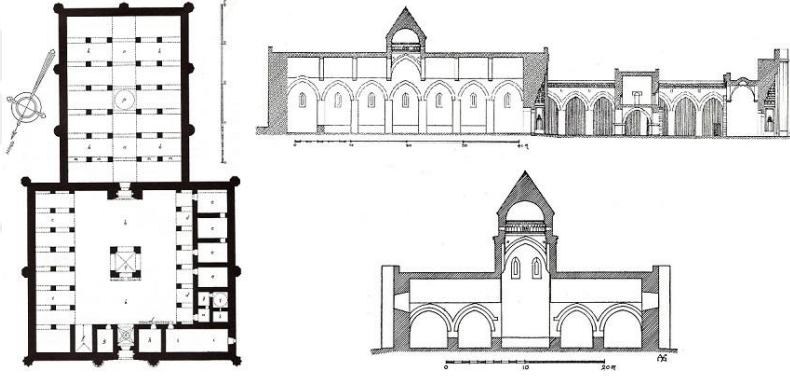
²⁵ (Lattin, 1993)

²⁶ (Inskeep, 1991)

Şekil 3.1. Kayseri Sultan Hanı Planı

Kaynak: <https://bindalli.files.wordpress.com/2008/07/sultanhanc4b13.jpg>

Şekil 3.2. Kayseri Sultan Hanı Planı ve Kesitleri

Kaynak: <http://okuryazarim.com/wp-content/uploads/2016/12/Kayseri-Sultan-Han%C4%B1.jpg>

Şekil 3.3. Kayseri Sultan Hanı

Kaynak: <http://static.panoramio.com/photos/large/62030624.jpg>

14. ve 17. yüzyıllar arasında yolculuklar ticaretten daha farklı amaçlarla da gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Rönesans'ın etkileri sayesinde ticaret gelişmiş, Avrupa'daki buluşlar duyulmaya başlanmış, sanat ve edebiyat değer kazanmış ve çağdaş bilimin temelleri atılmıştır. Bütün bunlar sonucunda yolculuklar sadece ticari amaçla değil, kültürel entegrasyon, eğitim ve yeni keşifler amacıyla da yapılmıştır.

Bu devir boyunca, Amerika, Afrika ve Asya'ya keşif turları yapılmış, bu kıtalarla aktif ticaret yaygınlaşmış ve Avrupalıların yurtdışına göçleri sürmüştür. Özellikle dünya keşfine yönelik yolculuklar önemli bir yer oluşturmuştur. Önce 1492'de Christopher Colomb, daha sonra da 1497'de Vasco de Gama ve 1519'da Ferdinand Macellan dünya turuna çıkmışlardır. Bu dönemde gerçekleştirilen turlardan kaynaklanan birikim, turizm amaçlı yolculukların oluşumuna zemin hazırlamıştır.²⁷

3.2. İlk Otel Oluşumları

Geçici konaklama tesisleri, insanların yolculukları sırasında oluşan barınma ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Geçmiş dönemlerde han ve kervansaray olarak adlandırılan bu konaklama tesisleri günümüzde kamping, hostel, pansiyon, motel, apart otel, otel ve tatil köyü olarak adlandırılmakta ve her bir tür kendi içinde farklı şekillerde hizmet vermektedir.

Rönesans döneminin ardından turizm ve yolculuk kavramları yeni anlamlar kazanmış ve özellikle Avrupa ülkelerine seyahat ederek kültür, sanat ve medeniyeti yerinde gözlemlemek, soylu aileler için iyi eğitimin temeli haline almıştır.

18. yüzyıl itibarıyla Avrupa'da kullanımı yaygınlaşan otel kavramının kökeni Fransızca hostel kelimesine dayanmaktadır. Çağdaş otelcilik anlayışının 18. yüzyıl'da Endüstri Devrimi'nin etkileriyle ortaya çıktığı görülmektedir. Avrupa'da hızla artan nüfusun etkisiyle ülkeler endüstrileşmeye başlamış ve bu da dolaylı olarak endüstri şehirlerine yoğun iç göçlerin başlamasına sebep olmuştur.

1800'lü yılların ortalarına doğru demiryolu ağları yaygınlaşmaya başlamış ve bu durum hem şehirlerin yapılarını hem de insanların yolculuk ve konaklama şekillerini değiştirmiştir. Konaklama tesisleri tren istasyonlarının bulunduğu büyük şehirlerin istasyonlara yakın bölgelerinde yer almaya başlamıştır. Amerika'da ilk otel 1794 yılında New York'ta "City Hotel" adıyla açılmıştır ve benzer nitelikte konaklama

---

²⁷ (Eralp, 1983)

yapıları Boston, Philadelphia ve Baltimore gibi şehirlere de yayılmıştır. İngiltere’de ise 1832’de Euston kentinde bir otel açılmıştır. Ancak bu oteller sundukları hizmet yönünden, büyütülmüş hanlardan ibaret olmuşlardır.²⁸

Şekil 3.4. İlk Otel oluşumu örneği; “Tremont House”

Kaynak:<https://fedora.digitalcommonwealth.org/fedora/objects/commonwealth:cn69mv69r/datastreams/access800/content>

İlk modern otel ise 1829’da Boston’da açılan “Tremont House” otelidir. Isaiah Rogers’ın tasarladığı bu otel, döneminin en lüks ticari yapısı olarak kabul edilmektedir. 173 kilitlenebilir oda, dahili banyolar, lobi ve toplantı mekanlarına sahip otelde Fransız mutfağından örnekler sunan bir restoran bulunmaktaydı. Tremont House diğer şehirler için örnek oluşturmuş ve 1800’lerin sonuna kadar Amerikan şehirlerinde benzer oteller inşa edilmiştir

1850 yılından itibaren, kaplıcalar, içmeler ve demiryolları yakınlarındaki otellere olan talep artmıştır. Avrupa ve Amerika’da bu tür sayfiye ve kaplıca otellerinin

²⁸ (Burkart & Medlike, 1984)

örnekleri ortaya çıkmıştır. Bu dönemden sonra büyük oteller için gerekli yatırımın ve bilgi birikiminin büyümesi ile otellerin işletmeciliği ve sahipliği kişilerden ve ailelerden çıkıp, bu konuda uzmanlaşmış otel işletme şirketlerine geçmiştir. Böylece, ilk otel zincirleri oluşmuştur.²⁹

Bu dönemde Avrupa ve Amerika ile birlikte Osmanlı'da da otel örnekleri görülmeye başlanmıştır. 1892 yılında İstanbul Beyoğlu'nda açılan Pera Palas oteli, Osmanlı'da çağdaş otelcilik anlayışının ilk örneğidir. Bu yıllarda yapılmış oteller arasında Pera Palas oteli, Avrupa'nın en lüks otelleri arasında gösterilmektedir. İstanbul'daki ilk elektrikli asansöre sahip olan otel, baloları ve davetleri ile dönemin İstanbul sosyal yaşantısında önemli bir yere sahipti. 1974'de dış cephesi restore edilen otel, 145 odası ile bugün de hizmet sunmaya devam etmektedir.³⁰

Şekil 3.5. Osmanlı Dönemi, İlk Otel oluşumu örneği; “PeraPalace”

Kaynak: <http://blog.iae.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/126-40x50-500x391.jpg>

1908'de New York'ta kurulan “Buffalo Statler” otelinin tasarımında modern otel sirkülasyonu prensipleri uygulanmış ve otelde yangın kapıları, özel banyo ve boy

²⁹ (Kalt, 1981)

³⁰ (Deleon, 1989)

aynaları gibi daha önce otel tasarımlarında var olmayan donanımlar kullanılmıştır. Otelin işletmecisi Elsworth M. Statler, bu otelde elde ettiği başarıların ardından Statler otel zincirlerini kurarak konaklama endüstrisinde büyük pay sahibi olmuştur.

Şekil 3.6. Amerika, İlk Otel oluşumu örneği; “BuffaloStatler Hotel”

Kaynak: <http://blog.iae.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/126-40x50-500x391.jpg>

Otomobilin icadı, yaygınlaşması ve yol ağlarının gelişmesi ile 19. Yüzyılın ilk yarısında motel kavramı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte konaklama yapıları, şehir içinde olduğu kadar şehir dışında da gelişmeye başlamıştır.

1950’li yıllarda uçak ile ulaşım artmış ve havayolu şirketleri otelcilik sektörüne dahil olmuştur. Gelişmekte olan ülkelere Avrupalı oteller inşa edilmiş ve Avrupa’daki büyük şehirlerde de havayolu şirketleri kendi otellerini açmıştır.

Cumhuriyetin kurulmasının ardından Türkiye’de turizm sektöründe büyük değişimler yaşanmıştır. 1955 yılında Amerikalı mimarlık firması Skidmore, Owings, Merrill (SOM) ve Türk mimar Sedat Hakkı Eldem ortak çalışmasıyla tasarlanmış olan

İstanbul Hilton oteli kurulmuştur. İstanbul Harbiye’de yer alan otel, yenilikçi mimarisi ve sunduğu hizmetler ile Türkiye’de otelcilik sektörünün gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. İstanbul Hilton oteli, Hilton oteller zincirinin Amerika dışında açmış olduğu ilk işletmedir. Hilton otelinin etkisiyle 50’li yılların ardından Türkiye’nin diğer şehirlerinde de sosyal şehir yaşamının gereklerini karşılayan lüks şehir otelleri inşa edilmiştir.

Şekil 3.7. İstanbul, Modern Otel oluşumu örneği; “Hilton Otel”, Harbiye

Kaynak: <http://blog.iae.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/126-40x50-500x391.jpg>

1960’lı yıllardan itibaren turizm bir hizmet sektörü olarak kabul edilmiştir. Otelcilik sektörü turizm sektöründe yapılan kalkındırma politikaları sonucunda gelişmiştir. Değişen turizm anlayışıyla birlikte, oteller sadece lüks kesime hizmet veren yapılar olmaktan çıkarak her kesime hizmet etmeye başlamışlardır.

1980 sonrası Türkiye’de turizm ve otelcilik sektörünün hızla gelişmesi sektörde bir dizi standart getirilmesini gerekli kılmıştır. Bu amaçla 12.03.1982 yılında 2634 sayılı Turizm Teşvik kanunu çıkartılmıştır. Bu kanun içerisinde konaklama birimleri sınıflandırılmış aynı zamanda oteller için yıldız sistemi oluşturulmuştur.³¹

---

³¹ (Sipahi, 2013)

2000 yılından itibaren sahil kesimleri Türkiye'nin turizm merkezi konumuna gelmiştir. Ege ve Akdeniz kıyılarında büyük konaklama yapıları inşa edilmiştir. Bu yıllardan günümüze kadar uzanan süreçte turizm anlayışı, sunulmak istenen hizmetler doğrultusunda gelişmiş ve her geçen gün gelişmeye devam etmektedir.

3.3. Otel Türleri

Modern konaklama tesisleri sınıflandırılırken farklı özelliklerin değerlendirilmesi sonucunda çeşitli sınıflama yöntemleri oluşturulmuştur. Modern otelcilik anlayışının geliştiği ilk dönemlerde bu sınıflandırma şehir içi otelleri ve tatil otelleri olarak iki başlık altında sıralanırken sektörün ilerlemesi üzerine bu sınıflandırma çeşitleri yetersiz kalmıştır. Günümüzde, otel türleri şu şekilde sınıflandırılmaktadır.

- **İşletme Türüne Göre Oteller:**

- Şahıs otelleri,
- Şirket otelleri,
- Uluslar arası işletme zincirlerine bağlı oteller.

- **Ulaştırma araçları ile bağlantılarına göre oteller:**

- Havaalanı otelleri,
- İstasyon otelleri,
- Liman otelleri,
- Yol üzeri otelleri.

- **Konaklama amacı bakımından oteller:**

- Şehir otelleri,
- Kıyı otelleri,
- Tatil köyleri,
- Dağ ve spor otelleri,
- Kongre otelleri,
- Spa otelleri.

- **İşletme sürelerine göre oteller:**

- Bütün yıl boyunca açık kalan oteller,
- Yılın belli dönemlerinde açık olan mevsimlik oteller.

- **Büyükliklerine göre oteller:**

- 25 ve altı oda sayısına sahip çok küçük oteller,
- 25 – 99 oda sayısına sahip küçük oteller,
- 100 – 299 oda sayısına sahip orta dereceli oteller,
- 300 ve üzeri oda sayısına sahip büyük oteller.

- **Fiyat düzeyine göre oteller:**

- Ucuz oteller,
- Orta sınıf oteller,
- Lüks oteller.

- **Hukuksal özelliklerine göre oteller:**

Türkiye’de turizm sektörünü geliştirmek, düzenlemek ve sürekliliğini sağlamak amacıyla zaman içinde değişen farklı politikalar uygulanmıştır. İlk olarak 12.03.1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu çerçevesinde otellerde yıldız sistemi ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra yine 2634 sayılı kanın gereğince turizm yapıları “Asli Konaklama Yapıları” ve “Tamamlayıcı Konaklama Yapıları” olarak iki grupta sıralanmıştır. Buna göre;

1. Asli Konaklama Yapıları: Konaklama fonksiyonunun öncelikli olduğu turistik yapılardır.

- **Oteller:** Asli işlevleri müşterilerin konaklama ihtiyacına yönelik hizmet sağlamak olan yapılardır. Bununla birlikte müşterilerin eğlence, yeme-içme gibi ihtiyaçları için de farklı birimleri bünyelerinde bulundurabilmektedirler. Oteller yıldız sistemine göre beş grupta sınıflandırılmaktadır.

- **Moteller:** Otomobil sektörünün gelişmesi dolayısıyla yol ağlarının yayılması sonucunda yolculuk esnasında dinlenme ve konaklama ihtiyacı doğmuştur. Bunun sonucunda, yerleşim merkezlerinin dışında, ana arterler üzerinde ve kavşaklarda kurulan konaklama yapıları için “motorlu araç” ve

“otel” anlamına gelen motor ve hotel sözcüklerinin birleşiminden oluşturulan “motel” sözcüğü kullanılmaktadır.³²

- **Tatil köyleri:** Tarihi veya doğal değerler etrafında oluşturulan, konaklamanın yanı sıra spor, eğlence ve satış gibi farklı hizmetlerin de sunulduğu yapılardır. En fazla üç katlı, minimum 60 oda kapasiteli, dağınık yerleşme düzenine sahip yapılardır. Tatil köyleri kendi içinde iki sınıfa ayrılmaktadır. Bunlar; yapısal özellikler, dekorasyon, servis ve donanım yönlerinden üstün durumda olan, aynı zamanda eğlence ve spor alanları, restoranlar, hamam, sauna ve çocuk alanı içeren birinci sınıf tatil köyleri ve bu ek özellikle sahip olmayan ikinci sınıf tatil köyleridir. Tatil köylerinde doğal yapının ve yöresel kültürün korunmasına dikkat edilmektedir.
- **Pansiyonlar:** Müşteriye yeme-içme hizmetlerini kendi bünyesinde sunan veya müşterilerin yemeklerini kendilerinin hazırlayabilmesine olanak sağlayan en az beş odalı yapılardır. Böyle bir ortamda, turizmin toplumsal kültür alışverişine aracılık işlevi, yaşamın hemen her yönünü içerdiğinden, pansiyon, toplumsal kültür etkileşimini ve bu yolla toplumsal değişimi, maksimum kapsam ve içerikte hızlandırmaktadır.³³

2. Tamamlayıcı Konaklama Yapıları: Sosyal fonksiyonların öncelikli olduğu, konaklama yapılarının bu temel özelliği bütünleyici nitelikte olduğu turistik yapılardır.

- **Kamping:** Çadır ve karavanların konaklama materyali olarak kullanıldığı, tatilciye, güvenlik, su, yakıt ve kişisel temizlik alanları gibi imkanların sağlandığı açık alanlardır. Kampingler, karayolları güzergahları ve yakın çevrelerinde, kent girişlerinde deniz, göl, dağ gibi doğal güzelliği olan yerlerde kurulan ve genellikle turistlerin kendi imkanlarıyla geceleme, yeme-içme, dinlenme, eğlence ve spor ihtiyaçlarını karşıladıkları en az 30 ünitelik yapılardır.³⁴

---

³² (Eralp, 1983)

³³ (Eralp, 1983)

³⁴ (Eralp, 1983)

- **Hostel:** Çoğunlukla genç turist kesime hitap eden, en az 10 odalı, yeme-içme hizmeti verebilen veya müşteriye kendi yemeğini hazırlayabilmesi için imkan sağlayan konaklama yapıları.
- **Apart otel:** Belgeli bir tatil köyü veya otel işletmesi dahilinde yer alan, otel gibi işletilen fakat müşterinin yeme-içme ihtiyaçlarını kendi giderebilmesi için gerekli donanıma sahip, apartman veya villa tipinde konut olarak inşa edilmiş yapılardır.
- **Sağlık ve termal turizm tesisleri:** Çamur ve termal sular gibi doğal materyaller aracılığıyla ve çeşitli araçlarla masaj ve beden terapisi gibi uygulamalarla insan sağlığını koruma ve tedavi etme amacına sahip, bu uygulamaların hekim kontrolünde yapıldığı turistik tesislerdir. Bu tesislerin düzenlenmesinde esas alınması gereken, tedavi üniteleri ve konaklama yapılarının ayrı binalarda ve kapalı geçitlerle birbirine bağlantılı olarak düzenlenmesi gerektiğidir. Buna ek olarak, aynı bina dahilinde işletilen tesislerde, girişler ve kullanım alanlarının birbirinden ayrı düzenlenmesi gerekmektedir.
- **Dağ evi:** Dağlık bölgeler ve çevresinde, genellikle avcılık, kış ve doğa sporlarıyla ilgilenen kişilere yönelik hizmet kapsamında var olan dağ evleri en az bir yıldızlı otel niteliğine sahip olmak zorundadır.

1982 yılında uygulamaya konulan yıldız sistemi, yeni kanunlar ile güncellenerek günümüzde uygulanmaktadır. 05.03.2011 tarihli ve 27865 sayılı Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerinin Belirlenmesine İlişkin Yönetmeliğin değiştirilen 19. maddesine göre “Oteller; bir, iki, üç, dört ve beş yıldızlı oteller olarak sınıflandırılır. Yıldız sayısı arttıkça bir önceki yıldız ek özellikler getirilmektedir.”

Kırsal turizm tesisleri sosyal fonksiyonların öncelikli olduğu yapılardır. Yoğun kent yaşamından uzaklaşıp kırsal kesime gelerek, tesisin bulunduğu bölgeye ait doğal çevre, kültürel yapı, tarihi doku ve bölgenin sunduğu imkanlar çerçevesinde sportif ve

tarımsal faaliyetlerle vakit geçirmek isteyen müşteriye hizmet etmeyi amaçlayan yapılardır. Bu sebeple kırsal turizm tesislerinin tamamlayıcı konaklama yapıları sınıfında incelenmesi gerekmektedir.

3.3.1. Kırsal Turizmin Tanımı

Kırsal turizm; kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleri ile oldukça kolay birlikte yürütülebilen turizm türlerinden bir tanesidir. O yüzden yerel ölçekte, ulusal ve uluslararası çapta gerçekleştirilen girişimlerle içeriği geliştirilen ve zenginleştirilen kırsal turizm, Türkiye ve dünyanın pek çok yerinde insanları tatil için kırsal alanlara çekebilmektedir.³⁵

Kırsal turizm kavramında kırsalın içerdiği anlam Türkiye’de doğrudan “kırsal alanlar” olarak algılanmaktadır ve bu durum yayla turizmi, av turizmi, mağara turizmi, açık hava turizmi, eko turizm gibi turizm dalları da kırsal turizm başlığı altında algılanmaktadır. Bu birlikteliğin tamamen yanlış olduğu söylenemez; ancak kırsal turizmdeki esas amacın bir köyde, bir çiftlikte ya da bir dağ evinde, kısacası kentleşmeden ve kent yaşamından uzakta kırsal kültürle tanışma ve kaynaşma içerisinde tatil geçirmektir. Bu sebeple yukarıda sayılan kavramlarla aralarında amaç bakımından farklılıklar olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye’de son dönemde turistik kıyı merkezleri ve büyük kentlerin çevresindeki köyler, antik kentlerin yakınlarındaki yerleşkeler, ana yol kenarlarındaki köy yerleşkeleri eskiden olduğu gibi artık turizme uzak değildir. Kır lokantaları ve hatta balık çiftlikleri turistler ve günübirlikçiler tarafından keşfedilmiştir ya da gerekli tanıtımlarla ilgili kitleye tanıtılmıştır. Örneğin bu tip yerlere seyahat acenteleri tarafından günübirlik geziler düzenlenmektedir. Öte yandan örnek vermek gerekirse Fethiye-Karaköy’de uygulandığı gibi ciddi projelerle eski köy kalıntılarının canlandırılmasına gidilmekte, İzmir-Selçuk-Şirince Köyü gibi bazı köylerde ise gelen turistlerin konaklaması kültür mirası evlerde gerçekleştirilmektedir.³⁶ Bütün bu gelişmeler Türkiye’de kırsal bölgelerin turizm amaçlı kullanıma açılmasındaki olumlu ivmelenmeye işaret etmektedir.

---

³⁵ (Soykan, Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm, 1999, s. 67-75)

³⁶ (Soykan, Ege Bölgesinden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir), 2001, s. 151-176)

Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinin birbirinden farklı kültürel ve peyzaj dokusunun kırsal turizme katkılarının saptanması, ülkenin kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesinde yol gösterici bir rol oynarken, potansiyel hesaplanmasında cevaplanması gereken başka sorular da bulunmaktadır.

- Türkiye'de turizm alanında kırsal turizme ihtiyaç bulunmakta mıdır?
- Kırsal turizm Türkiye turizmine nasıl bir katkı sağlayabilir?

Burada unutulmaması gereken kırsal turizmin potansiyelinin saptanırken yalnızca kırsal turizmin ülke turizmine etkisinin değil, turizmin ekonomideki payına dolayısıyla ülke ekonomisindeki paya katkısının da göz önünde bulundurulmasıdır. Zira kırsal turizm, yerel halkta kadın istihdamı, yerel halkta girişimcilik ruhunun ateşlenmesi, yerel ekonomilere girdi ve dinamizm kazandırılması, bölgede ve dolayısıyla ülkede kalkınma sağlaması ve ülke genelinde kırsal kalkınmaya vereceği destek bakımından önemli bir “domino” etkisine sahiptir. Yazının devamında kırsal turizm kavramı çeşitli açılardan ele alınacaktır:

- **Kırsal turizm her mevsim yapılabilen bir turizm türüdür:**

Dünyada turizmin yıl içerisindeki dağılımını faaliyet süresini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler arasında ülkenin coğrafi konum ve koşulları, turizm türü ve ülkelerin turizm politikaları örnek olarak verilebilir. Belirli bir dönem ve birçok şartın olumlu olmasına dayanan turizm türü genel bağlamda ve yıl içerisinde kısıtlı süresine rağmen bir bütün olarak ele alındığı için çoğu zaman ekonomik beklentiyi karşılayamamakta ve kimi zaman sosyo-ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Oysa kırsal turizm iklimle ve diğer turizm türleri gibi fazlaca faktörle direkt bağlantı içermeyen bir turizm türüdür. Özellikle bu yüzden kırsal turizmin süreklilik açısından mevsimlik turizmden ayrı bir perspektifte incelenmesi gerekir.

Türkiye'deyse yıllardan beri turizm deniz turizmiyle eşdeğer görülmüştür ve hemen hemen sadece yaz aylarında uygulanabilirlik bulmaktadır. Oysa kırsal turizmin deniz turizminin tamamlayıcı olarak kabul edilmesiyle lüks otellerin civarlarında bulunan ve kent etkisinden uzak dokusuyla kırsal turizm potansiyeli taşıyan köylerin turistik kullanıma açılması ve deniz turizmiyle beraber geliştirilmesiyle kırsal turizm tamamlayıcı özelliğinin yanında rekabet ortamının sağlanmasında etkili bir rol oynayacak ve bölgede turizm kalitesinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

- **Kırsal turizm, turizmin dağılışında denge unsurudur:**

Kentleşmemiş kültürel dokunun zenginliği ve kırsal kesimin el değmemişliğinin çekiciliği son yıllarda turizmi sahil kesimlerinden iç kesimlere doğru çekmeyi başarmıştır. Buna ek olarak artan kent nüfusu kır yaşamına olan özlemi artırmıştır ve kırsal yerleşkeleri turistik açıdan çekici hale getirmiştir. Kırsal turizmin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesinin faydalarından biri de ülke turizminin tek bir bölge veya kısıtlı bölgelerle kısıtlı kalmasının önüne geçilmesinin sağlanmasıdır. Diğer taraftan kırsal bölgelerin kontrolsüz şekilde turizme kazandırılmasının kentsel kirliliğe ek kırsal kirliliğe sebep olacağı ve dolayısıyla çevre dengesi üzerinde bozulmaya sebep olacağı, kırsal bölgelerin dokularında veya kimliklerinde bozulmaların gerçekleşeceği yönünde kaygılar bulunmaktadır. Bu noktada unutulmamalıdır ki, bir bölgenin turizme açılmaması bölgenin korunduğu anlamına gelmemektedir. Önemli olan turizme kazandırma basamaklarının önceden planlanması, raporlanması, plana uygun hareket edilmesi ve gerekli tedbirlerin olası problemler öngörülerek alınmasıdır. Türkiye’de kırsal turizmin yukarıda tartışılan yönleriyle turizmin ülke içi dağılımının her noktaya yayılmasında önemli bir rol oynayacağı kesindir.

- **Kırsal turizm doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur:**

Turizm çevrenin sunduğu potansiyel üzerine temellenen ekonomik bir sektördür. Bu sebeple ekosistem, çevre ve turizm arasında hayati bağlar mevcuttur. Günümüzde kent yaşamının ekosisteme olan zararının kabul edilmiş bir gerçektir. Bunun yanı sıra kırsal kaynakların korunmasının gerekliliği ve yerel zenginliklerin aslında evrensel değerler oldukları fark edilmeye başlamıştır.³⁷

Turizm sektörünün sosyokültürel çevre ve kültürel yapı gibi konularda olumlu ve olumsuz birçok etkisinin olduğu kabul gören bir olgudur. Turizm türleri içinde korumacılığı en fazla önem verilmesi gereken turizm türü olan kırsal turizm, turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği çevreyi otantik haliyle, bir başka deyişle herhangi bir kimlik kaybına uğratmadan korumak zorundadır, aksi takdirde yöre benliğini ve dolayısıyla turistik aktiviteler için çekiciliğini kaybedecek, bunun sonucunda kırsal turizmde sürdürülebilirlikten bahsedilemeyecektir. Diğer taraftan kırsal turizm

---

³⁷ (Köfteoğlu, 1999)

potansiyeli içeren bu tür yerleşkelerin turizm potansiyellerinin değerlendirilmemesi bu yerlerin zamanın doğal akışı içinde kaybolmamasına, halkının mevcut izolasyondan sıkılmasına ve ekonomik canlılığın sönmesine sebep olacaktır.

- **Kırsal Turizm Sürdürülebilir Turizm Anlayışına Hizmet Eder:**

Günümüzde turizm ve çevre denince üzerinde en çok durulan konulardan biri sürdürülebilirlik olmaktadır. Kırsal turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması turistleri bölgeye çeken kültürel ve çevresel değerlerin korunması ve bu değerlerin devamlılığının sağlanması, çevrenin kalitesi, turistik bölgenin sahip olduğu kaynaklardan yararlanırken “koruma-kullanma” dengesinin sağlanabilmesi gibi pek çok faktöre ve bu faktörlerin sürekli olarak korunmasına bağlıdır. Sürdürülebilir kırsal turizm anlayışıyla yürütülen turizm faaliyetlerinde amaç en kısa sürede en fazla turiste hizmet sunmak değil, öncelikli olarak bölgenin kültürel yapısının ve kimliğinin korunmasını, dolayısıyla kırsal turizmin devamlılığını sağlamaktır. Bu durumda uygun görülen yaklaşım bölge kaynaklarının ve dokusunun bilirkişiler ve halkın kendisi tarafından korunması ve geliştirilmesidir.

Sonuç olarak kırsal turizm diğer turizm türleri ile kıyaslandığında bulunduğu çevre, ekosistem ve bulunduğu çevrenin kültürü ile yakın ilişki içinde olan bir turizm türüdür. Bu turizm tipinde konaklamanın genel manada kırsal yerleşkelerde ve konutlarda gerçekleştirilmesi sebebiyle betonlaşma ve arazi tüketimi gibi çevre sorunlarına yol açmamaktadır. Kırsal turizm her mevsim uygulanabilirlik özelliğinden dolayı yoğunlaşmanın tek bir mevsimde olmasını engellemekte ve turistik baskıyı ortadan kaldırmaktadır.

3.3.2. Kırsal Turizm İşletmelerinin İncelenmesi

Kırsal turizm işletmeleri; bu turizm türünün faaliyet gösterdiği bölgelerde genellikle yöre halkının veya dış girişimcilerin çabalarıyla kurmuş olduğu konaklama ve kahvaltı imkanı sunan küçük pansiyonları, bunlara kıyasla daha büyük ve konforlu otelleri, restoranları çiftlik turizmi tesislerini ve kırsal turizme hizmet amacıyla kurulmuş başka tesisleri içine alan işletmeler bütünüdür. Buna ek olarak turistlere sportif aktivite, doğa gezisi, tarihi gezi gibi amaçlarla hizmet sunmak için kurulmuş tesisler de bu kapsama girmektedir.

Turizm türünün kapsamı ve turist kitlesinin talepleri göz önünde bulundurulduğunda, ilgili tesislerin bölgenin kırsal kimliğine uyumluluğu önemli bir rol oynamaktadır. Genellikle kent hayatından sıkılmış ve kırsala özlem duyan turistler tarafından tercih edilen kırsal turizmde, tesisler projelendirilme aşamasındayken bu konu dikkate alınmakta ve tesisin bölgenin yapısı ile uyumu ve bölgeye özgünlüğü ön planda tutulmaktadır. Örneğin Karadeniz Bölgesi'ne ait kırsal turizm işletmelerinin mimarisinde bölgede hakim olan yapı malzemelerinden ahşap veya taş kullanılmaktadır.

Buna ek olarak günümüzde sunulan hizmetin müşteri memnuniyetini karşılayabilmesinin tesisin sürdürülebilirliğinde önemli bir rol oynadığının farkına varılmıştır. Kırsal bölgeye yönelmiş bir turistin beklentisi aldığı konaklama, yiyecek, eğlence gibi hizmetlerin bulunduğu yöreye özgün olması yönündedir ve bu beklentinin karşılanması müşteri memnuniyetini ve yörenin turizm kalitesini, işletmenin sürdürülebilirliğini ve dolayısıyla işletmenin büyümesini, bu sayede yerel istihdamı ve kalkınmayı sağlamaktadır.

Bu tarz işletmelerin kırsal turizme katkısının yanında bölge ve ülke ekonomisine katkıları da istihdam, piyasa dinamizmi, yatırımcı çekme potansiyeli gibi farklı açılardan tartışma konusudur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda turistik arz kaynaklarının kırsal turizm amacıyla kullanılmasıyla kırsal alanların ekonomilerinin güçlendirilmesine yönelik çabalar hız kazanmaktadır.³⁸ Verimli kaynak kullanımı ve yerel dokunun korunumu ilkeleriyle sürdürülebilir kırsal işletme yokluğu çeken bölgeler diğer bölgelere kıyasla turistler tarafından daha az tercih edilmekte ve bir süre sonra bölgedeki sınırlı sayıda işletme de kapatılma yoluna götürülmektedir.

Çiftlik ve Köy Evi:

Kırsal bölgelerde klasik çiftlik yapılanmasının yanında uğrayan turistler için konaklama imkanı sunmak amacıyla oluşturulmuş, gelen turistlerin çalışma programlarına katılabilecekleri, kırsal yaşamın örneklenmesine ve yaşanmasına olanak sağlayan ve en az beş odalı konaklama imkanı sağlayan tesisleri kapsar. Tesisler kurulurken tarım faaliyetlerinin bölgenin ekonomik ve kültürel yapısının devamlılığı ve korunmasında oynadığı rol göz önünde bulundurularak yeni yapılar

---

³⁸ (Çeken, Uçar, & Ökten, 2010)

oluşturulması veya tarihi mimarilerin restore edilerek hizmete açılmasını, bu bağlamda konaklama ve yatak kapasitesi oluşturulmasını ve kırsal turizm potansiyeli barındıran ortamlarda genişleme ve ekonomik getirinin güvence altına alınmasını öngörerek oluşturulmuş tesislerdir.

Yayla Evleri:

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca gerekli fiziksel ve coğrafi koşulları önceden tanımlanmış yörelerde bulunan mevcut yayla evlerinin iyileştirilmesine ya da iç mimarilerinin değiştirilmesine dayanarak yapılan veya bakanlık tarafından önceden belirlenmiş yayla tipi ev standardına uygun olacak şekilde inşası yeni gerçekleştirilecek, müstakil veya toplu konaklamaya imkan sağlayabilecek en az beş odalı konaklama tesisleridir.

Dağ Evi:

Kış sporları veya çim sporları yapmak isteyen turistler için düşünülmüş, asgari olarak bir yıldızlı otel şartlarını sağlayabilen ve bulunduğu yörenin fiziki şartlarıyla uygun mimariye sahip işletmelerdir.

3.3.2.1. İşlevsellik Bağlamında İncelenmesi

Kırsal turizm işletmeleri genellikle buldukları bölgenin yerel dokusuyla uyum içinde olan yapılardır. Yerel dokunun sunduğu kültür ve geleneğin tecrübe edilmesi ile yerel coğrafyadan faydalanarak yapılan rekreasyon ağırlıklı faaliyetler kırsal turizmin odağını oluşturan iki temel değerdir. Kırsal turizm tesisleri işlevsellik yönünden ele alındığında farklı coğrafi koşul ve yerel kültürlerin çevresinde şekillenen tesislerin dahi, hizmet verdikleri turistlere sundukları tecrübenin o ya da bu şekilde kırsal yaşama dahil olmaya yönelik olduğu söylenebilir. İşte söz konusu tesislerin unsurlarının bu amaca uygunluğu işlevsellik olarak tanımlanmaktadır.³⁹

Yeniden işlevlendirilerek otel haline getirilen bir kervansaray, tarihi yapısı sayesinde burada konaklayan turistlere bölgenin tarihi dokusunu deneyimleme imkanı sunar. Dağ evi, köy evi ve çiftlik evlerinde bulunan kırsal turizm işletmeleri daha çok turistlere bölgenin yerel yaşamını tecrübe etme imkanını sunmayı amaçlar. Kırsal

---

³⁹ (Pehlivanoğlu, 2010, s. 91)

turizm tesisleri bu sayılan işlevlerin gerçekleştirilmesi için başka birtakım unsurlardan da faydalanır. Yöresel iç mekan unsurlarının kullanımı, turist ile kurulan hizmet ilişkisinin yöresel geleneklerden beslenmesi buna örnek olarak verilebilir.

3.3.2.2. Tasarım bağlamında incelenmesi

İnsan var olduğu ilk zamanlardan bu zamana kadar doğa ile karşılıklı bir etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşim, insanın doğaya hakim olma mücadelesini ortaya koyarken, bir yandan da yaşamın sürekliliğini sağlayan doğa ana ile bir bütünlük halinde olduğunu göstermiştir. İnsanın doğaya dair tasarımları, ilk insan topluluklarında hayatı sürdürebilme endişesiyle doğayı gözlemlemesinin ve çıkan sonuçlara göre yaşamını düzenlemesinin ürünleriydi. İlerleyen çağlarda insan yararı her şeyin üzerinde tutulmuş ve insan merkezci yaklaşım öne çıkmıştır. Bu yaklaşım sonucunda doğal dengenin yitirilme süreci başlamıştır. Zaman içinde bu yaklaşım değişikliğe uğrayarak ekosistem düşüncesi ortaya atılmıştır.

İnsanoğlunun ilk yerleşim modellerine bakıldığında, yüzyılların deneyimleri sonucuna ortaya çıkan mimarsız mimarlığın sağlıklı, insan topluluklarını doğal çevreleriyle uyumlandıran, sürdürülebilir ve ekolojik duyarlı tasarım değerlerine sahip olduğu görülür. Yani geleneksel mimarlık ile ortaya konan yapay çevre, insanın doğa ile olan dengesinin bir ürünüdür.⁴⁰

Kırsal turizm işletmeleri tasarım bağlamında incelendiğinde bu tesislerin, ekolojik tasarım kriterlerine uyumlu olmalarının doğal çevreye verecekleri tahribatı en aza indirgeyeceği gözlemlenmiştir. Ekolojik tasarıma yardımcı araç olarak çevresel değerlendirme sistemlerinin; sahip olduğu çevresel etki duyarlılığı çerçevesinde özellikle kullanıcı sağlığına yönelik iç hava kalitesinin artırılması, sağlığa zararlı olmayan içerikte malzeme kullanımını teşvik etmesi, kullanıcının doğa ile dengeli ilişkisinin kurulması çabasının; toplumsal anlamda yaşam kalitesini ve çevre bilincinin artırılmasına yönelik çok olumlu adımlar olduğu görülmektedir.⁴¹

3.3.2.3. Sürdürülebilirlik bağlamında incelenmesi

Turizm sektörünün ilerlemesi sonucunda ortaya çıkan hareketlilik, bölgelerin ekolojik yapısında, bölge halkının sahip olduğu kültürde ve bölgenin tarihi dokusunda

---

⁴⁰ (Koçhan, 2003)

⁴¹ (İnanç, 2010)

tahribat oluşmasına sebep olabilmektedir. Doğal alanlarda ilerleme gösteren turizm sektörünün sürdürülebilir olması, bölgede oluşabilecek tahribatları engelleyebilmek için büyük önem arz etmektedir. Söz konusu bölgelerde gerçekleştirilecek bütün turistik faaliyetlerin planlanmasında, taşıma kapasitelerinin saptanmasında ve gelen turistlere yönelik barınma, yeme-içme ve ulaşım hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde de doğal dengenin ve ekolojik değerlerin bozulmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Bu sebeple, yükselen turizm oranının sonucunda oluşan barınma ve diğer ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çevresel değerler ile uyumlu ve bölgedeki kültürel yapıyı bozmadan ekonomik gelişimi elde etmeye olanak sağlayacak işletme türlerinin kurulmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

Kırsal turizm çeşitlerinden biri olan yayla turizminin, dağcılık, kayak, rafting, kültür ve inanç turizmi gibi farklı turistik faaliyetleri kapsayıcı nitelikte olması sebebiyle diğer kırsal turizm türlerine oranla, gelen turistlere daha fazla imkan sunduğu söylenebilir. Dağlık bölgelerde kırsal turizmin gelişimi sonucunda, bu bölgelerde yaşamını sürdüren yerel halkın hayat standartlarında artış gözlemlenmiştir. Turizmin ekonomiye olan katkısının dışında, sosyal ve kültürel hayata olan etkisi kırsal bölgelerdeki ulaşım, eğitim, sağlık ve vatandaşlık kavramı gibi geri kalmış özelliklerin gelişmesinde ve iyileştirilmesinde olumlu etkilere sahiptir. Örneğin, Alp Dağlarına sınırları bulunan ülkeler 19. yüzyılın başında turizm sayesinde bazı turistik işletme yatırımları yaparak bölgesel anlamda yoksulluğu azaltmış ve kırsal alanların yerleşim merkezlerine dönüşümünü hızlandırmışlardır.⁴²

Kırsal turizmin gerçekleştiği bölgelerde ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerin olumlu yönde ilerlemesinin yanı sıra bölgede gerçekleşen olumsuz etkiler de görülmektedir. Bölgeye özgü bitki türlerinin yurt dışına kaçırılması, çöplerin birikmesi, trafiğin artışından kaynaklı gürültü ve yaban hayatın ses ve gürültüden etkilenecek rahatsız edilmesi gibi durumlar kırsal turizmin olumsuz etkilerine örnek verilebilir. Kırsal turizmin çevre üzerindeki diğer etkileri ise daha uzun vadede büyük zararlara neden olabilecek unsurlardır. Alt ve üst yapı yetersizlikleri, konaklama kapasitesinin uygunluk gözetmeden artırılması, su kaynaklarının kirletilmesi ve turist sayısındaki kontrolsüz artış, doğal çevre üzerinde olumsuz etkileri artırmaktadır. Turizmin doğada yarattığı tahribat zamanında fark edilememektedir.

---

⁴² (Keller, 2014)

Turizm nedeniyle doğal çevrede oluşabilecek nüfus artışı, hava kirliliği, ses kirliliği, çöp birikintileri, bölgedeki tahribatlar ve ekosistemin olumsuz etkilenmesinin önüne geçilebilmesi gibi faktörler, sürdürülebilir turizm konusunu ön plana çıkarmaktadır. Çevreyi olumsuz yönde etkileyen bir diğer unsur ise, bölgedeki doğal güzelliğe uyumsuz olarak inşa edilen yapıların yarattığı estetik bozukluklardır. Dağlık alanlarda hızla gerçekleştirilen bu yatırımların, doğaya yönelik olmaması ve sürdürülebilir turizm kapsamında gerçekleştirilmemesi turizmin geleceği açısından tehlike arz etmektedir.⁴³ Bölge yapısına uyumsuz yapılaşmaların engellenmesi, turistleri alternatif konaklama işletmelerine yönlendirerek, turistleri yöre halkı ile buluşturabilmektedir. Yöre halkı, kırsal turizm kapsamında kendi kültürlerini turizme açarak turizm faaliyetlerinden ekonomik kazanç elde edebilmektedir.

Kırsal turizmin temel hedefi, doğanın ekolojik dengesini bozmadan, bölge halkı ile uyumluluğu sağlanmış bir turizm hareketinin gerçekleştirilmesidir. Bu ideolojiyle gerçekleştirilen kırsal turizm sonucunda bölgedeki yapıların korunması, bölgenin yöresel yemeklerinin sunulması ve böylece bölge halkının ekonomisine direkt olarak kazanç sağlanacağı öngörülmektedir.

---

⁴³ (Veith, 2011)

4. TÜRKİYE'DE KIRSAL TURİZM

Kırsal turizm Türkiye açısından ele alındığında, söz konusu kavramın Türkiye turizminde yer bulmasının 1980'li yıllar gibi geç bir tarihte gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye'de yer alan tarihi, kültürel ve doğal imkanların çevresinde gelişen Türk kırsal turizmi, Türkiye'nin sayılan alanlardaki zengin dokusu sayesinde kısa sürede ilerleme kaydetmiştir. Türk kırsal turizminin "İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerin çevresinde, Muğla ve Antalya gibi turistik merkezlerde, Bursa ve Kastamonu gibi tarihi ve kültürel zenginliklere sahip yerleşim yerlerinin çevresinde, antik kentlerin yakınlarındaki köylerde..." geliştiği gözlenmektedir.⁴⁴

Türkiye'nin beşeri ve fiziki coğrafyasının özellikleri ile yerel dokular açısından zengin bir bölge olması, ülkeyi kırsal turizm potansiyeli bakımından zengin kılmaktadır. Bu alanda 80'li yıllardan itibaren gerek özel sektör aracılığıyla gerekse devlet desteğiyle önemli adımlar atılmıştır. Belirtmek gerekir ki Türkiye'nin sahip olduğu kırsal turizm potansiyeli halen tam anlamıyla gerçeğe dönüşmüş değildir ve günümüzde bu alanda yapılan çalışmalar devam etmektedir.

4.1. Türkiye'de Kırsal Turizmin İlk Uygulanmaya Başlanması

Turizm faaliyetlerinin Türkiye açısından kayda değer bir hale gelmesi kitle turizmiyle gerçekleşmiştir. Türkiye'de, deniz-kum-güneş üçlüsü olarak isimlendirilen kaynakların çevresinde şekillenen kitle turizmi, 80'li yıllarda patlama yaşamıştır. Bunun sonucunda bahsedilen kaynakların hızla yıpranması gibi olumsuz etkiler ortaya çıkmıştır. Bu yıllarda bahsedilen türde sorunların önüne geçilmesi amaçlanarak alternatif turizm arayışları başlamıştır. Turizm değerlerini korumayı hedef edinen bu yeni yaklaşım ile doğal yaşam ve çevrenin korunabildiği bir turizm anlayışı geliştirilmek istenmiştir. Kültürel ve doğal mirasların gelecek nesillere aktarılmasının önemini vurgulayan bu yaklaşımın bir sonucu olarak, bu amaca hizmet eden alternatif turizm türlerinden biri olan kırsal turizm, Türkiye'de uygulanmaya başlanmıştır.⁴⁵

Türkiye'de kırsal turizm alanında görülen ilk örnekler 1980'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde söz konusu turizm biçimini Türkiye'de gerçekleştirmeye

---

⁴⁴ (Akça, 2004, s. 65)

⁴⁵ (Karacan, Karacan, & Güngör, 2016, s. 1)

çalışan ilk uygulayıcılardan biri Tursem Seyahat Acentesi'dir. O yıllarda İskandinav pazarında varlık gösteren acente, kitle turizminin yanında uzman tur operatörlüğü faaliyetlerine de başlamış ve Karadeniz Bölgesi, Ordu ilinde yer alan çeşitli köylerle işbirliği içinde bulunarak bu faaliyetlerini yürütmüştür. Uygulanan model uyarınca, turlara katılacak katılımcılara kış ayları boyunca Türkçe dersleri verilmiş, katılımcıların köylülerin evinde bir aile bireyi gibi yaşaması hedeflenmiştir. Katılımcılar köylülerle beraber bir ila üç haftalık sürelerle yaşamış, bu sayede yöre hayatını tecrübe etmeleri sağlanmak istenmiştir. 1997 yılında iflas eden TURSEM'in ardından bu alanda uzunca bir süre faaliyet gösteren başka bir uygulayıcı olmamıştır.⁴⁶ TURSEM'in uyguladığı model, kırsal turizmin ayırt edici unsurlarını birlikte barındırması açısından önemli bir örnektir. Daha o yıllarda, kırsal yaşamla bütünleşik bir turizm modeli ortaya konmak istenmiştir.

Türk kırsal turizmi temelde üç başlık altında geliştirilmektedir: yayla turizmi, eko turizm ve macera turizmi. Bu alanlarda özel sektör uygulamaları olduğu kadar devletin yürüttüğü icraatlar da mevcuttur. Türk kırsal turizminin devlet eliyle ve planlı şekilde geliştirilmeye başlanması 1990'a tekabül etmektedir. Gerçekten de Kültür ve Turizm Bakanlığı 1990 yılında, "Yayla Turizmi Projesi" adıyla başlattığı proje ile Türk kırsal turizmini yayla turizmi çevresinde geliştirmeyi amaçlamıştır. Proje, kitle turizmine yönelik aşırı talebin aktarılabileceği yeni alanlar yaratmayı ve Türkiye'nin doğal kaynakları ile kırsal dokusundan sürdürülebilir şekilde faydalanmayı hedeflemektedir. Proje kapsamında Karadeniz Bölgesi ve Toroslar'da 26 yaylaya turizm merkezi statüsü verilmiştir.⁴⁷

90'lı yılların ardından kırsal turizm Türkiye genelinde gelişimini sürdürmüş, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri de bu gelişimi desteklemeye başlamıştır. Bu duruma örnek teşkil eden birkaç uygulama aşağıda sayılmıştır:

- Ortahisar Belediyesi'nin düzenlediği turlarla, her yıl 30.000 kişi güneşin doğuş ve batışını izlemek için Kızılcukur Vadisi'ne gelmektedir.
- Akdeniz, Marmara ve Ege Bölgesindeki köylerde, kış aylarında, deve güreşleri düzenlenmektedir.
- İpekyolu güzergahında turizm acenteleri aracılığıyla turlar düzenlenmektedir.

---

⁴⁶ (Ahişapoğlu, 2006, s. 31)

⁴⁷ (Özkan, 2007, s. 103)

- Erzincan ve Muğla’da profesyonel yamaç paraşütü yapılmaktadır. Bu aktivite kırsal alanlarda gerçekleşmektedir.

4.2. Türkiye’de Kırsal Turizmin Farklı Kriterler Üzerinden İncelenmesi

Kırsal turizm, gerek oluşumu gerek sürdürülmesi açısından birçok unsura bağlı çok yönlü bir yapı ihtiva eder. Bu yapı ve kırsal turizmin Türkiye’de bulunduğu nokta ancak çok boyutlu bir inceleme ile anlaşılabilir. Aşağıda “Coğrafi Yapı”, “Yerel Doku ve Malzeme”, “Yerel Mimari Kültür ve Mekansal Geçmiş” ile “Yeniden İşlevlendirme” başlıkları altında kırsal turizmin Türkiye’deki durumu farklı kriterler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu inceleme esnasında temel alınan nokta Türkiye’nin barındırdığı unsurlar ile kırsal turizmin gerektirdiği unsurların ayrı ayrı incelenerek bunların ne derece örtüştüğünün saptanması olmuştur. Bu yolla Türkiye’nin kırsal turizm bakımından barındırdığı potansiyel ile gösterdiği özellikler araştırılmıştır. Ayrıca Türkiye’nin kırsal turizm bakımından aktif hale geçmiş potansiyeli ile halen atıl bulunan potansiyeli karşılaştırılmıştır. Bu son konu hem devletin hem de girişimci ve yatırımcıların birlikte faaliyet gösterdiği bir alandır ve halen büyük devinim içinde olması açısından özellik arz etmektedir.

4.2.1. Coğrafi Yapı

Yaygın ve yerleşmiş turizm modellerinden biri olan kitle turizmi ve beraberinde getirdiği sonuçlar olumlu olduğu kadar olumsuz etkilere de sebep olmaktadır. Bu noktada yaşanan temel sorun, yaygın turizm anlayışlarının tükenbilir kaynaklara dayalı olması ve aynı zamanda çevre ile uyum içinde sürdürülememesidir. Çevresinde şekillenen turizm geliştikçe özelliğini yitirerek zarar gören kaynaklar kitle turizminin temel sorunlarından birini teşkil etmektedir.

Kırsal turizm anlayışı, turizmi ve bu turizm anlayışına konu olan kaynakları bütünleştirmeyi hedefler: Yaygın ancak sürdürülebilir olmayan turizmin yerine kendi konusunu oluşturan kaynaklarla bütünleşik ve sürdürülebilir bir turizm anlayışı ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu yönü ile kırsal turizm, coğrafi yapı ve bu yapının unsurları ile iç içe geçmiş bir haldedir. Kitle turizminden farklı olarak kırsal turizm, turist açısından ilgi uyandıran unsur çevresinde yapılanı onu tüketmek yerine, ilgi uyandırabilecek alternatif alanları ön plana çıkararak onlardan yararlanır. Bu süreçte yer alan

kaynakların korunması da son yıllarda hemen her alternatif turizm başlığı açısından önem verilen konular arasında yer almaya başlamıştır. Kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte, kitle turizmine yönelik aşırı talebin bir kısmı kırsal turizme yönelmekte, aşırı doygun kıyı turizmi açısından oluşan talebin bir kısmı kırsal turizme ve buna bağlı olarak ülkenin iç kısımlarına kaymaktadır. Bu bölgelerdeki atıl turizm potansiyelini aktif hale getiren bu durum sayesinde kişiler daha spesifik ilgi alanlarına yönelik aktiviteler yapma imkanı da bulmaktadır.

Türkiye 36- 42 kuzey enlemleri ve 26- 45 doğu boylamları arasında yer almaktadır. Ekvator'a göre Kuzey, Başlangıç Meridyeni'ne göre Doğu yarımkürededir. Ülke yer şekilleri açısından zengindir: dağlar(Yıldız, Küre, Bolu-İlgaz, Köroğlu, Giresun, Gümüşhane, Rize, Köse, Kop, Mescit, Bolkar gibi) , düzlükler(Muş, Çarşamba, Yüksekova gibi) , kıyıları(Karadeniz, Akdeniz, Marmara, Ege.) , akarsu ve göller(Sapanca, İznik, Ulubat, Eğirdir, Beyşehir gibi) ülkede dağınık olarak bulunmaktadır. Bu çeşitliliğin sebebi olarak Türkiye'nin farklı jeolojik zamanlardaki tektonik hareketler sonucu oluşması ile ülkenin matematik konumu itibariyle bölgede görülen ılıman orta kuşak iklimleri gösterilmektedir. Bunun yanında ülkede, yer şekillerinin konumlanması sebebiyle kısa mesafede farklılaşabilen iklim özellikleri görülür. Gerçekten de ani yükselti değişiklikleri, kıyıları boyunca uzanan sıradağlar ve ülkenin üç tarafının denizlerle çevrili olması bahsedilen durumu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'de dört mevsim de belirgin özellikleriyle yaşanmaktadır. Deniz seviyesinden 5000 metreye kadar yükselen yer şekilleri de, aynı dönemde ülke içinde farklı iklim koşullarının yaşanmasına izin verir. ⁴⁸

Türkiye coğrafyasının zengin ve çeşitli yapısı, kültürel özelliklerle birleştiğinde, alternatif turizm açısından yüksek potansiyele sahiptir. Farklı iklimlerin yaşandığı, yer şekillerinin çeşitlilik gösterdiği ülkede güncel olarak yüzde 7, 9 belde ve köy nüfusu mevcuttur.⁴⁹ Bu bilgi, ülkede yer alan doğa odaklı turizm de göz önünde tutulduğunda, Türkiye'nin özellikle kırsal turizm açısından elverişliliğini göz önüne sermektedir. Doğal oluşumlarla ve bunların etrafında şekillenen hayatla sıkı bir bağ içinde bulunan kırsal turizmin, Türkiye'de, yukarıda sayılan coğrafi özelliklerin hemen her biriyle bağlantılı uygulamaları mevcuttur. Bu uygulamalar köylerin, doğal şekillerin, kültürel özelliklerin, şarapçılık ve bağcılık gibi faaliyetlerin ve el sanatları gibi unsurların etrafında gelişim alanı bulmaktadır. Fiziki coğrafya, beşeri coğrafya ve

---

⁴⁸ (Üstel, et al., 2002, s. 194- 200)

⁴⁹ (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2015, 2016)

turizm coğrafyası kırsal turizm ile yakından ilgili disiplinler olarak, Türkiye'nin bu alanda gelişme açık bir potansiyeli olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim yukarıdaki bölümlerde değinilen kıyı turizmi patlamasına çözüm olarak alternatif turizme yönelimin başlamasıyla birlikte ülke genelinde kırsal turizme verilen önem artmış, Türkiye'nin bu alanda sahip olduğu potansiyel günden güne gerçeğe dönüşmeye başlamıştır. Bu durumun örneği olarak Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'ndan yatırım belgesi alarak faaliyet gösteren tesisler gösterilebilir. Genellikle tatilcinin kırsal hayattan bir kesit yaşamasını hedefleyen bu tesisler, bölgenin beşeri coğrafyası ile uyum içinde hareket etmekte ve fiziki coğrafyanın unsurlarını birer aktivite olarak sunmaktadır. Bu tesislerin birkaçı aşağıda yer almaktadır:

- Engin Eminağaoğlu Çiftlik Evi – Artvin/ Şavşat. 16 oda ve 32 yataklı bir çiftlik evidir.
- Adatepe Zeus Country Village – Çanakkale/ Ayvacık. 155 oda ve 195 yataklı bir çiftlik ve köy evidir.
- Gedikli Çiftlik Evi – Çanakkale/ Bozcaada. 15 oda ve 30 yataklı bir çiftlik ve köy evidir.
- Kahramanmaraş Afşin Çiftlik Evi – Kahramanmaraş/ Afşin. 7 oda ve 14 yataklı bir köy evidir.

4.2.2.Yerel Doku ve Malzeme

Doktrinde kırsal turizm tanımı üzerinde tam bir birlik sağlanamamış olsa da yapılan tanımlarda kırsal turizmin odaklandığı iki unsur yaygın olarak belirtilmektedir. Buna göre kırsal turizmin odaklandığı birinci unsur kırsal yaşamın özellikleri ve dokusu, ikinci unsur ise kırsal bölgelerde yapılan faaliyetlerdir.⁵⁰ Görüldüğü gibi kırsal turizmin odak noktalarından birini yerel doku oluşturmaktadır. Kırsal turizm arzını oluşturan turistlerin beklentilerinin en azından bir bölümünün yerel kültür ve dokuyu gözlemlemek, kırsal yaşamı tanımak ve bölge insanı ile etkileşime geçmek olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye genelindeki kırsal yaşamın yerel dokusunu oluşturan yerleşme birimleri Doğanay tarafından aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

---

⁵⁰ (Uçar, Çeken, & Ökten, 2010)

- Köy: “Ekonomik yapısı büyük bir ağırlıkla tarıma dayanan, kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşme sınırına sahip, en küçük idari üniteyi teşkil eden ve nüfusu iki bine kadar olan yerleşmelerdir. “
- Mahalle: “Sosyo- Ekonomik faktörlerin etkisinde bir birlik kurabilmiş ve belli ölçüde birbirleri ile kaynaşmış toplulukların yaşadığı mekan mahalle olarak kabul edilmektedir. Kırsal alanda mahalleler genellikle küçük grupların süratle çoğalması sonucu oluşmuşlardır. Ülkemizde aile adları ile tanınan çok sayıda mahalle vardır. Süreç içinde eski aile gruplarının yanına göçle gelmiş aileler de yerleşmiş, böylece mahalleler köy olma yolunda dinamik bir yapı kazanmışlardır. 5 ile 10 hanenin birleşmesi ile meydana gelen mahalleler olduğu gibi 20- 30 haneye ulaşan mahalleler de bulunmaktadır. Mahalleler dağınık dokulu, gevşek dokulu, sık dokulu ve köy tipi mahalleler olmak üzere 4 grupta toplanmaktadır.
- Oba: “Yaylacılık faaliyetinin içinde kalan bir yerleşim biçimidir. Aşiret birliğinin aile temeline dayanan üniteleri olan obalar, geçen yüzyıla kadar göçebe olup, ekonomileri hayvan üretimine dayanıyordu. Kışı aşiret halinde alt zonda geçiren göçebe gruplar baharda dağlık sahalardaki yaylalara çıkınca obalara ayrılıyor ve her bir oba kendine ait mera sahası içinde yazı geçiriyordu. Göçebe hayvancılığın önemini yitirmesi sonucu obalar da bu değişmeye uyarak yerleşik yaşama geçmişlerdir. Çoğu kez eski oba ismini taşıyan yerleşme birimleri oluşturmuşlardır. Ülkenin Doğu Karadeniz, Ege, Güney Marmara, Batı Toroslar, Güneydoğu Toroslar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde obalar çok yaygındır. Ayrıca göçebeliğin hala geçerli olduğu ve aşiret örgütünün varlığını devam ettirdiği yerlerde de çadırlı obalar bulunmaktadır.
- Kom: “Doğu Anadolu’ya özgü bir yerleşme birimidir. Köy ve kasaba sınırları dışında kalan ve hayvan yetiştirme çiftliği konumunda olan yerlerdir. Komların mülkiyeti genelde köylerde ve kasabalarda yaşayan varlıklı kişilerindir. Komlar ekonomik potansiyeli olan küçük alanlardır. Komlarda yerleşmenin ağırlık merkezini hayvan barınakları olan ağıllar meydana getirir. Ağılların yanında ise hayvan sayısı ile orantılı olarak çoban evi veya evleri yer alır. Komlarda iskan, hayvancılık nedeni ile dağınıktır. Konutlar ve ağıllar

birbirlerinden ayrı yapılmıştır. Kom bu yapısı ile gevşek dokulu bir iskan grubunun özelliklerini taşır. “

- Mezra: “Ülkenin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer alan bir yerleşme şeklidir. Komlara benzerler, komlardan daha geniş alanlarda oluşmuşlardır. Komlardan farklı olarak mezrada tarım da yapılmaktadır. Mezralar geçen yüzyılın yaşama biçimine göre oluşmuş yerlerdir. Mezralar da komlar gibi bir veya birkaç varlıklı kişinin mülküdür. Mezralar bu bölgelere özgü çiftlik olma özelliğini taşırlar. Mezra sahipleri çoğu kez bu çiftlikleri işletme imkanı bulamadıkları hallerde, buraları yarıcı veya kiracı köylülere verirler. Mezralar işletme yönünden geçici yerleşme yerleri olabildikleri gibi süreç içinde sürekli yerleşme yeri haline de dönüşmüştür. Kırsal alandaki değişme ve dönüşmeler sonucu çok sayıda mezra mahalle ve hatta köy haline dönüşmüştür.
- Divan: “Divanlar birkaç yerleşim biriminin birliğinden doğmuştur. Bu hali ile muhtarlık sistemine benzerler. Divan sistemi Osmanlı Devletinin kuruluşu ile yaşıt eski bir kır yerleşim örgütüdür. Muhtarlık sistemi ise geçen yüzyılın eseridir. Süreç içinde divanlardan pek çoğu köye dönüşerek alanları daralmıştır. Bugün bilinen divanlarda, yerleşme birimleri mahalle düzeyinde olup, bu mahalleler bünye itibariyle toplu veya sık dokuludur. “⁵¹

Görüldüğü gibi kırsal yaşamın yerel dokusunu oluşturan bu yerleşim biçimleri, kırsal turizmin uygulanmasına olanak tanıyacak ilgi çekici kültürel özellikler barındırmaktadır. Bunun dışında Türkiye coğrafyasına yayılmış ve buldukları yöreye özgü özellikler gösteren yerel dokular da mevcuttur. Bunlardan birkaçını örnekleyecek olursak:

- Çanakkale İli – Ayvacık Yöresi: Assos Antik Kenti’nin de bulunduğu Antik Assos Bölgesi’nin bir bölümü bu yörede yer almaktadır. Yörede deve güreşi etkinlikleri düzenlemekte ve zeytin ile zeytinyağı üretimi yapılmaktadır.⁵²
- Çanakkale İli – Kazdağları bölgesi: Tarih boyunca bu bölge etrafında mitolojik hikayeler türemiş, şeytan cennetten kovulduğunda buraya düşmüş, mitlere göre ilk güzellik yarışması burada gerçekleştirilmiştir. Kazdağları’nın ürettiği

---

⁵¹ (Doğanay, 2002, s. 90- 91)

⁵² (Yallagöz, 2010, s. 37- 67)

yüksek miktardaki oksijen bölgeyi, halen, kırsal turizm açısından çekici kılan faktörlerdendir.⁵³

- İzmir İli – Selçuk İlçesi – Şirince Köyü: Eski bir rum köyü olan Şirince’de rum evleri, kilise ve manastırlar tarihi dokuyu oluşturmaktadır. Bölgede üretilen Şirince şarapları yüksek bilinirliğe sahiptir.⁵⁴

Frank Lloyd Wright, her malzemenin kendine has bir doğası olduğunu, tasarımcının malzemeye biçim dayatmaması gerektiğini, eğer gerçek bir ustaysa o malzemeyi kendi doğasına uygun biçimlere kavuşturacağını söylemiştir.⁵⁵ Wright’ın bu yaklaşımı Türk kırsal turizmde yerel doku ve malzeme ögesi açısından ele alındığında görülmektedir ki: tüm Türkiye’de dağınık biçimde kendine has özellikler barındırarak varlık gösteren kırsal yaşam, malzemeyi işlerken ve kullanırken büyük ölçüde doğallığı korumayı başarmıştır. Bu durumun sebeplerinden biri kırsal yaşama ait bireylerin genel geçim kaynağının tarım ile hayvancılık olması ve bu iki geçim kaynağı açısından da verimliliğin önem arz etmesi olarak gösterilebilir. Doğa ile uyum verimin artmasını ve maliyetin azalmasını sağlamakta, bunun sonucunda Türk kırsal yaşamı Wright’ın yaklaşımını kendiliğinden uygulamaktadır.

Türk kırsal mimarisinde malzeme kullanımını belirleyen ve tarihsel süreçte oluşmuş çeşitli ilkelerin varlığından bahsetmek mümkündür. Bu ilkeler gerçekçilik, akılcılık, tutumluluk, kolaylık, iklime uygunluk, gereçlerin en yakından seçilmesi olarak sıralanabilir.⁵⁶ Türk kırsal mimarisinde kullanılan üç temel malzeme ahşap, toprak ve topraktan elde edilen kerpiç, tuğla, kiremit ile taş olarak görülmektedir. Bu malzemelerden her birinin uzun yıllardır süregelen kullanımı yukarıda sayılan ilkelerin bir uygulaması niteliğindedir.

Ahşabın en yoğun kullanıldığı bölge Karadeniz Bölgesidir. Bu durumun sebebi olarak bölgedeki orman bolluğu gösterilebilir. Ahşap yığma ve ahşap çatma tekniklerinin yanı sıra ana taşıyıcı unsurların oluşturulmasına imkan sağlayan ve ahşap, taş, tuğla ve kerpicein birlikte kullanıldığı dolma, hımış ve Bağdadi teknikleri malzemenin kullanım alanlarındandır. Sayılan son üç teknik nemi önleyici ve ev içi sıcaklığı koruyucu özellik göstermektedir.

---

⁵³ (Emiroğlu, 2013, s. 46- 108)

⁵⁴ (Çolak, 2009, s. 101- 122)

⁵⁵ (Wright, 1975, s. 193)

⁵⁶ (Bektaş, 2001)

Toprak ve toprağın talaş, saman gibi malzemelerle birleştirilip su ile karıldıktan sonra güneşte kurutulmasıyla elde edilen kerpicing yaygın kullanımı Orta Anadolu'da görülmektedir. Kolay üretilmesi ve ısı geçirmemesi kerpicing tercih edilen bir malzeme olmasını sağlamıştır. Toprakta üretilen tuğla ve kiremit ise yalnızca kırsal mimaride değil ülke genelinde yaygın olarak kullanılan malzemelerdir.

Taş, Türkiye coğrafyasının hemen her yerinde yaygın bir taşıyıcı öge olarak kullanılmaktadır. Taş duvarların ahşap ve pişmiş toprakla birlikte örülmesi sık rastlanan bir uygulamadır. Orta Anadolu'nun Erciyes çevresindeki volkanik bölgeleri, Güneydoğu Anadolu, Ege ve Akdeniz'in kıyı kesimleri ve Doğu Anadolu bölgesi taşın en çok kullanıldığı yerlerdir.

4.2.3.Yerel Mimari Kültür ve Mekânsal Geçmiş

Kuban, yaptığı sınıflandırmada Türk kırsal mimarisini kullanılan malzeme ve teknik açısından yedi başlıkta yedi bölgeye ayırmaktadır: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görülen taş konut mimarisi, Erzurum'dan öteye Kuzey Doğu Anadolu bölgesinde görülen ahşap hatıllı taş mimarisi, Doğu Karadeniz bölgesinde görülen ahşap iskeletli ev mimarisi, Ege ve Akdeniz bölgesinde görülen düz damlı kübik taş mimarisi, Orta Anadolu'nun özellikle Niğde ve Kayseri bölgesinde görülen taş mimarisi, Orta Anadolu'nun köy ve küçük kentlerinde görülen kerpiç mimarisi, Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den Toroslar'ın kuzeyine dek görülen hımış yapı tekniği.⁵⁷ Uygulanan bu tekniklerin yanında, Türkiye'de kırsal yapılar başka birtakım ortak özellikler de göstermektedir. Ana yapının yanında yer alan ve bahçe ya da avlu çevresine dizilmiş tek katlı servis yapıları buna örnektir. Bu yapılar genellikle depo, tuvalet, fırın veya ahır olarak hizmet vermektedir.

Anadolu kırsal mimarisini niteleyen temel özelliklerden üçü yalınlık, gösterişten uzak olma ve işlevsellik olarak verilebilir. Gerçekten de evler genellikle bir veya iki katlıdır, tek katlı evler genellikle zeminden yükseltilerek mekanın nemden korunması amaçlanmıştır, zemin katlar yörenin geçim kaynağına göre ahır ya da tahıl deposu olarak veya tütün kurutup saklamak gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Zemin katların taş olduğu uygulamalarda mahremiyetin korunması amacıyla sağır duvarlar

---

⁵⁷ (Kuban, 1995)

kullanılmıştır, evlerin sokakla ilişkisi ise bahçe duvarlarıyla kesilmiştir. İki katlı örneklerde üst kat yaşam alanı olarak kullanılmıştır. Bu katlarda bulunan sofa ve odalar çıkmalar, pencereler ve cumbalarla dışarıya açılır.

Mekansal düzenleme açısından odalar ana birim özelliği göstermektedir. Genellikle kare veya kareye yakın dikdörtgen biçiminde ve işlevselliğe yönelik oluşturulmuşlardır. Sedir, dolap, yüklük gibi mobilya yerine kullanılan malzemelerin kaldırıldığı dolaplar sayesinde mekanın çok işlevliliği sağlanmıştır. Kırsal mimarinin ikinci önemli ögesi ise sofalardır. Sofaların önemi göçebe yaşamdan aldıkları temelden kaynaklanır. Çadırlardaki hayatın ortak alanlarda yaşanması sonucu oluşan kültür, Türk kırsal mimarisinde sofalarda devam etmektedir. Sofalar, evde üretimin yaygın olduğu kırsal coğrafyada hayata dair faaliyetlerin büyük bölümünün gerçekleştirildiği ortak yaşam alanlarıdır.

Babadan oğla devredilen değerler sonucu köklü geleneklere dayanan kırsal mimari, Türkiye coğrafyasında da bu özelliği göstermektedir. Yapının onu kullanacak kişinin bizzat katılımıyla, yerel ustaların elinde meydana gelmesi bu özel kültürün korunmasını ve hatta gelişerek şekillenmesini sağlamaktadır. Aynı şekilde kullanılan malzemenin yakın çevreden temini, iklim ve doğa koşullarına uyma gereksinimi, verimlilik ve işlevsellik kaygısı, estetiğin geri planda oluşu tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kırsal mimarinin tanımlayıcı özelliklerini oluşturmaktadır.

Anadolu coğrafyasında kırsal mimari açısından mekansal geçmiş Paleolitik döneme dek uzanmaktadır. Bu dönemde yerleşimler su kenarlarındaki alçak tepelerde kurulmuştur. Anadolu halk mimarisinin ilk öncülerinden Çayönü bu yerleşmelerdendir. Kalkolitik çağa geçilmesiyle birlikte iki katlı yapılar ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde sundurmalı girişler de ilk defa kullanılmıştır ki bu unsur günümüzde hala Anadolu’nun büyük bölümünde kullanılmaktadır.⁵⁸ Tunç çağı ile birlikte yazı Anadolu’ya gelmiş, Mezopotamya ile ticaret canlanmıştır. Farklı kültürel etkilerin Anadolu’ya girdiği bu dönemde Bit-Hilani isimindeki yapılar coğrafyada görülmeye başlanmıştır. Aynı çağda Orta Anadolu’da görülen bir veya iki odalı kerpiç evler halen köylerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yapılar adeta Anadolu’da görülen kırsal mimarinin temelini oluşturmuştur. “Batı Anadolu’da yapılan kazılarda karşılaşılan dikdörtgen planlı, ön avlulu evler bugün dahi Anadolu’nun yaygın şemalarındandır.”⁵⁹

---

⁵⁸ (ÇEKÜL, 2012, s. 8)

⁵⁹ (Sözen & Eruzun, 1992, s. 19)

Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başlaması 11. yüzyılın ikinci yarısından sonra olmuştur. Daha önce göçebe bir hayat yaşayan Türkler, yazları yurt adı verilen çadırlarda kışları ise kerpiç veya ahşap evlerde yaşamaktaydılar. Anadolu'da Türk yerleşiminin başlamasıyla birlikte boyların bir kısmı Anadolu'daki köklü mimari kültürü benimseyerek yerleşik yaşamda bu kültürden beslenmiş, bir kısmı ise göçebe hayatın alışkanlıklarını bu coğrafya 'da yaşamaya devam etmiştir. Bu dönemde Anadolu'da yerleşik hayatı benimseyen Türk boyları daha çok kentlerde, göçebelik ve buna bağlı geleneklerin izinden giden boylar ise kırsal alanlarda varlık göstermiştir. Her halükarda, Türklerin Anadolu'ya gelişi ile hem Anadolu topraklarındaki mimari kültür hem de Türklerin mimari anlayışı birbirlerinden beslenerek zenginleşmiştir. Bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan özgün mimari gelenek halen Anadolu'da varlığını sürdürmekte, özellikle Türk kırsal mimarisi bu geleneğin halefi özelliğini sürdürmektedir. Gerçekten de, bahsedilen gelenek Türk kırsal mimarisine hakim olan verimlilik, doğa ile uyum ve işlevsellik gibi ilkelerin izlerini taşımaktadır.

Türkiye coğrafyasının yerel mimari kültürü ile mekansal geçmişi, kırsal turizm açısından zengin kaynaklar içermektedir. Bölge tarihsel süreçte birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış, birçok kültür bu coğrafyada şekillenmiştir. Yerel mimari bu uygarlıkların izlerini taşımakta, özellikle kırsal mimari köklü bir geleneğin günümüzdeki temsilciliğini yapmaktadır. Bu bilgiler ışığında Türk kırsal mimarisinin kırsal turizm açısından ilgi çekici değerler barındırdığını söylemek mümkündür.

4.2.4. Yeniden İşlevlendirme

Yerel kültür ve yerel coğrafyanın oluşturduğu değerler, kırsal turizm açısından yaşamsal öneme sahiptir. Bu değerlerin bir kısmı süreç içinde işlevini kaybedebilmektedir. Özellikle işlevini yitirmiş mimari yapıların güncelleştirilerek farklı bir işleve hizmet etmelerini sağlamayı hedefleyen çalışmalar yeniden işlevlendirme olarak tanımlanmaktadır.⁶⁰ Yeniden işlevlendirme kavramı bazen tüm bir köyü konu alacak derecede geniş ele alınabilmektedir.

Türk kırsal turizmi açısından yeniden işlevlendirme büyük önem taşımaktadır. Kırsal coğrafya, genellikle, köklü bir tarihi ve kültürel mirasa sahip olmasına rağmen işlevini yitirmiş yapı ve oluşumlar içermektedir. Günümüzde özellikle kervansaraylar

---

⁶⁰ (Özalp, 2000, s. 10)

yeniden işlevlendirilerek konaklama işlevine kavuşturulmakta, köyler kırsal turizme elverişli hale getirilmekte ve tarihi yapılar müze olarak değerlendirilebilmektedir. Bu duruma örnek olarak verilebilecek bazı uygulamalar aşağıdaki gibidir:

- Soma'ya bağlı Darkale köyü “Darkale Köyü Yenileme Proje Ekibi” tarafından yapılan bir projeyle bir tur şirketinin paket programına eklenmiştir.⁶¹
- Bursa Nilüfer İlçesi, Gümüştepe Mahallesi'nde yer alan ve dünya miras listesindeki Cumalıkızık Köyü ile benzer özellikler gösteren Misi Köyü'nde bulunan bir ahşap yapının bölgede gerçekleştirilecek çalışmaların öncüsü olarak yeniden işlevlendirilmesi gerçekleştirilmiştir.⁶²
- Kuşadası Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı, Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı, Diyarbakır Deliller (Hüsrev Paşa) Hanı otel olarak yeniden işlevlendirilmiştir.⁶³

5. KARADENİZ BÖLGESİ TANIMI

Karadeniz bölgesi adını komşusu olduğu Karadeniz'den alan, batıda Sakarya Ovası'nın doğusundan, doğuda Gürcistan sınırı ve Ardahan'a kadar uzanan Türkiye'nin yedi bölgesinden biridir. Bölge yüzey alanı olarak Türkiye'nin üçüncü büyük bölgesidir. Doğu-batı genişliği diğer bölgeler arasında en fazla olan Karadeniz Bölgesi bu sebeple yerel saat farkının doğu ve batıda en fazla olduğu bölgedir.

---

⁶¹ (Akpınar, 2016, s. 23)

⁶² (Bağbancı, Aksoy, & Aksoy, 2015, s. 83- 86)

⁶³ (Özalp, 2000, s. 136- 227)

Bölgenin en büyük ve en gelişmiş ili 1.250.076 nüfusuyla Samsun'dur. Samsun'u Trabzon ve Ordu takip etmektedir. Bölgenin batısı doğusuna oranla daha düzlük olduğu için yerleşim doğuya nazaran daha düzenlidir. Bölgenin orta ve doğu bölümüne ise yükselti ve engebe fazla olduğu için nüfus toplu olarak dağılmıştır. Çalışmanın devamında bir bütün olarak Karadeniz Bölgesi, Karadeniz Bölgesi turizmi ve Karadeniz Bölgesi'nin turizm yapılarının sınıflandırılması tartışılmıştır.

5.1. Karadeniz Bölgesi Tarihi

İsmi aldığı denizden dolayı "Karadeniz" adıyla anılan Karadeniz Bölgesi'nin tarihi milattan önceye dayanır. Bölgenin isimlendirilmesinde ilk kez Heredotos'un Historia isimli eserinde karşılaşılan ve Hellence "deniz" anlamına gelen "pontus" kelimesi kullanılmıştır. Tarih boyunca zaman zaman farklı tanımlamalara karşılık gelmiş olsa da genellikle doğuda Gürcistan, batıda Kastamonu, güneyde ise Kapadokya arasındaki kalan bölge olarak belirtilmiştir.⁶⁴ Orta Karadeniz Bölgesi'nde yapılan araştırmalarda elde edilen arkeolojik buluntular bölgede Paleolitik Dönemden beri yerleşim için kullanıldığını göstermektedir. Orta Karadeniz'de yerleşim, Kalkolitik Çağda başlamıştır. Sinop, Samsun ve Ordu illeri bölgesi, Eski Hitit Çağında (MÖ 1750 – 1500) Kaşkalar tarafından işgal edilmiş, M.Ö.800'lü yıllardan, M.S. 300'lü yıllara kadar, İskitler bölgede ticaretle ün salmış, sonra bölge uzun süre karanlığa gömülmüştür. MÖ 7. yüzyılda Kimmerlerin istilasına uğramıştır. Pontus Bölgesi'nde İonialılar tarafından MÖ 7. yüzyıldan itibaren koloniler kurulmaya başlamış, bu faaliyetler MÖ 6. yüzyılda da devam ettirilmiştir. Kolonistler kıyıda Giresun, Samsun, Sinop, Ordu ve Trabzon gibi yeni kentler kurmuşlardır. Bölge mitolojide de İason ve Argonautların Hellespontus'u geçerek "Altın Postu" almaya gidişleri ve Prometheus'un Kafkas Dağları'na zincirlenmesi ile yer alır.

Bizans egemenliğine de giren bölgede özellikle Pontus Rumları topluluğu uzun süre hüküm sürmüştür ve yaşamış, kültürlerinden yapıtlar meydana getirmişlerdir. Bölge Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. Bu zengin ve çok yönlü tarih sayesinde bölgenin neredeyse her şehrinde farklı kültür ve milletlerden miras kalmış camiler, kaleler, manastırlar, kiliseler, köprüler ve eski köy evleri

---

⁶⁴ (Öztürk, 2010, s. 22-27)

mevcuttur. Günümüze kadar önemini koruyan bölge sıcak denizlere inebilmek isteyen toplulukların elde etmeyi hep arzuladıkları, tarihi limanlar ve yapılar içermektedir.

5.1.1 Coğrafi Yapı

Karadeniz Bölgesi Türkiye'nin kuzeyinde, Sakarya'nın doğusundan Gürcistan'a kadar Karadeniz'e paralel olarak bir şerit gibi uzanır ve güney sınırlarını Kuzey Anadoludağlarının iç kısımları, İç Anadolu ve Doğu Anadolu düzlükleri oluşturur. Gürcistan, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara Bölgeleriyle ve adını aldığı deniz ile komşulardır. Bölgenin coğrafi yapısını başlıca III. jeolojik zamanda Alp kıvrımları sonucunda oluşmuş doğu-batı yönündeki Kuzey Anadolu Dağları ile bu dağlar arasında bulunan oluklar oluşturmaktadır. Karadeniz Bölgesi 141.156 km² yüzölçümüyle Türkiye topraklarının %18'ini kaplar. Batıda uzanan bu dağlar kuzeyden güneye doğru; Küre, Bolu-Ilgaz ve Köroğlu dağları şeklindedir. Ortada Canik Dağları ve Doğuda ise iki kuşak halindedir. Bunlar; kuzeyde Giresun-Rize Dağları, güneyde ise Mescit, Kop ve Çimen dağları şeklindedir. Karadeniz boyunca uzanan dağların yükseltileri batıda 2000 m civarında olup, Orta Karadeniz'de 1000 metreye kadar inmekte, doğuda ise yükselti 4000 metreye çıkmaktadır (en yüksek yer Rize'de Kaçkar dağıdır). Karadeniz Bölgesi'nde düz ve dik kıyı oluşumları ile kıyılardan itibaren yükselmeye başlayan bir dağlık yöre morfolojisi hakimdir.⁶⁵ Karadeniz kıyılarının dik oluşu plaj sahalarına oldukça az alan bırakmaktadır. Dağların denizi çok yakından takip edişine bağlı olarak kırıklı ve kıvrımlı yapıları ile boyuna kıyıları şeklindedir. Dalgaların aşındırıcı etkisiyle bölgede falezli kıyıları bulunmakta ve aralarında yer yer çeşitli büyüklüklerde kumsallar görülmektedir. Küçük koyları hariç, kıyılarda önemli girinti ve çıkıntı yoktur. Bu nedenle Sinop limanı dışında, büyük gemileri barındıracak doğal limandan yoksundur. Güçlü dalgalar, kıyıda falez oluşumuna neden olur. Kıyıları boyuna kıyı tipi özelliğini taşır. Kızılırmak ve Yeşilirmak ağzında oluşan deltalar dışında, kıyı çoğu yerde diktir. Bölgenin kuzeye bakan yamaçlarında, yamaç yağışları artmıştır. Kıyı kesim ile iç kesim arasında önemli iklim farklılıkları ve buna bağlı olarak da tarımı yapılan ürün çeşidinde değişiklikler görülmektedir.

---

⁶⁵ (Çetin & Ülger, 1997)

Karadeniz Bölgesi akarsu açısından Türkiye'nin en zengin bölgelerinden birisidir. Bölgeden kaynak alan akarsular Karadeniz'e dökülür. Türkiye'nin en uzun nehri olan Kızılırmak bölgenin Orta Karadeniz Bölümü kıyısından denize dökülmektedir. Aynı bölgenin önemli bir diğer akarsuyu ise Samsun ilinin Çarşamba ilçesinden dökülen Yeşilirmak'tır. Bölge sınırları içinde birçok yapay ve doğal göl de mevcuttur. Başlıca doğal göller Yeniçağa Efteni ve Abant gölleridir. Gerçek alanı olan 122.121 km² ile Türkiye topraklarının %18'ini kaplar. Alan bakımından 3. büyüklükteki bölgemizdir. Bölge Doğu-Batı doğrultusunda 1400 km, Kuzey-Güney doğrultusunda 100–200 km ile bir şeride benzer. Başlıca yapay göller Sarıyar, Çamlıdere ve Gökçekaya baraj gölleri ve Tortum, Sera, Abant, Yedigöller ve Zinav gölleridir.

Karadeniz Bölgesi'nde araştırması yapılmış çok sayıda mağara da bulunmaktadır. Bilinen mağaraların büyük kısmı Gümüşhane, Bolu, Bilecik, Kastamonu ve Zonguldak'tadır.

5.1.2. Demografik Yapı

Karadeniz Bölgesinde nüfus yoğunluğu Türkiye ortalamasının altındadır. Doğal koşullar nedeniyle şehirleşme oranı düşüktür. Nüfusun yaklaşık %70'i kırsal kesimde oturur ve Türkiye genelinde en fazla kırsal nüfusa sahip bölgedir. Nüfusun büyük bölümünün kıyıda toplanmış olduğu Karadeniz Bölgesinde, Orta ve Doğu Karadeniz bölümlerinin özellikle kıyı kesimlerinde nüfus yoğunluğu fazladır. Kıyı ovaları, maden ve endüstri bölgeleri yoğun nüfusludur.

En önemli şehir merkezleri olan Zonguldak, Samsun ve Trabzon kıyı şeridindedir. açık deniz balıkçılığı yapılamayışı, tarım alanlarının sınırlılığı, gelişmeyen endüstri, nüfus artışının hızı, diğer bölgelere yoğun göçlere sebep olmaktadır. Ereğli ve Zonguldak şehirlerinde taşkömürü havzaları bulunması ve Ereğli ile Karabük'te demir-çelik endüstrisinin gelişimi sayesinde diğer bölümler diğer bölümlere göç vermekteyken Batı Karadeniz ise göç almaktadır. İç kesimlerde küçük ovaların yer alması ile kıyı ve iç nüfusun dengelendiği Orta Karadeniz bölümü dışında nüfus kıyı kesiminde yoğundur. Kıyıda dağınık yerleşme görülürken iç kesimlerde toplu yerleşme mevcuttur. Bol yağış, engebeli arazi ve dağınık oluşmuş tarım alanları sebebiyle tüm ülkedeki en dağınık yerleşim Karadeniz Bölgesi'nde, bölge içinde de

Doğu Karadeniz'dedir. En az nüfusa sahip ilin Bayburt, en fazla nüfusun olduğu ilin ise Samsun olduğu Karadeniz Bölgesi'nde 18 ilimiz vardır.

Karadeniz Bölgesi binde 2 nüfus artışı hızı ile 2007-2015 yılları arasında en düşük nüfus artışının gerçekleştiği bölge olmuştur. 2016'da Karadeniz bölgesinin nüfusu 7.773.491 ve bölgenin en büyük ili Samsun, en küçük ili ise Bayburt olarak belirlenmiştir. ⁶⁶

Bölgede şehirleşme ya da kentlere göçün Türkiye ortalamalarının çok altındadır. Karadeniz bölgesi genelinde nüfusun yüzde 58'i kentlerde yaşamaktadır. Bu oran Türkiye genelinde yüzde 75.5 olarak tespit edilmiştir. Bölge geneli için köy nüfusu, 2009 yılı verilerine göre genel nüfusun yüzde 41.1'ini oluşturmaktadır. Erkek nüfusu 35-39 yaş aralığı dışındaki tüm yaş aralıklarında baskındır. 35-39 yaş grubunda erkek nüfus ağırlığının kadınların nüfusunun altında olması, üretken ve aktif nüfus kesimini temsil eden bu dilimde bölgenin dışarıya göç vermekte olduğunu ifade etmektedir.

Yaş grubuna göre ölüm sayıları incelendiğinde, tüm yaş grubu aralıklarında erkeklerin ölüm oranlarının kadınlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. 45 yaş üzeri kadın nüfusun erkek nüfusa göre fazlalığı ise, yardımlaşma geleneği ile kapalı aile yaşamı içinde yaşamlarını sürdürdükleri varsayılsa da bu kişilerin sosyal güvenceye sahip olup olmadıkları tartışmalı bir konudur. ⁶⁷

5.1.3. İklimsel Yapı

Bölge iklimsel özellikleri bakımından Türkiye'nin kışları yumuşak geçen, nemi fazla, donlu günleri ise az olan ve en çok yağış alan bölgesidir. Yıllık yağış miktarı 1000-2500 mm. arasında değişir. Samsun ve Sinop illeri Batı Karadeniz iklimi etkisi altında olduğundan bölgede yıllık yağış miktarı 700-1000 mm. civarındadır. Bunun yanında Gümüşhane, Tokat, Amasya gibi iller Orta Anadolu iklimi etkisi altında olduğundan yıllık yağış miktarları 400-500 mm. seviyesine kadar düşer. Yıllık yağış miktarının en fazla olduğu bölgeler Doğu Karadeniz iklim tipinin hakim olduğu bölgelerdir. Bölgede sert Anadolu ikliminden ayrı bir iklim hakimdir. Yazları görece ılık, kışları ise bol yağışlı geçer. İlkbahar genellikle kışla karışık seyrederek

---

⁶⁶ (Nüfus ve Demografi, 2017)

⁶⁷ (2011, s. 17,21-23)

sonbaharlar bu iklim tipinde, ülkenin diğer iklimleriyle kıyaslandığında daha uzun sürer. Senelik yağış ortalaması sahilde yaklaşık 879 mm. seviyesindedir. Yükselti arttıkça bu miktar artış göstermektedir. Bu iklim tipinin görülmesinin ana nedeni Karadeniz üzerinden gelen ve yağış içeren hava kütlelerinin kıyıya paralel uzanmakta olan Kuzey Anadolu Dağları'nın yamaçlarına bol yağış bırakmasıdır. Karadeniz Bölgesi Türkiye'nin diğer bölgelerine kıyasla en çok yağış alan bölgesidir ve yağışlar diğer bölgelerin aksine tek bir mevsimde yoğunlaşmamıştır, aksine her mevsimde eşit ve çok dağılım göstermektedir. Gözlenen bu yağışlar sayesinde bölge zengin ve gür orman ve orman altı bitki örtüsüne sahiptir. Alçak kesimlerde kızılbaş, gürgen, kestane, kayın, ıhlamur, meşe ağaçlarının oluşturduğu ormanlar ve halkın orman gülü ismini verdiği bir bitki ile kaplı olup yükseklerde ladin ve köknar gibi iğne yapraklı ağaçlar bulunmaktadır. Yaz kuraklıkları ve orman yangınları bölgede gözlenmez. Nemliliğin ve bulutlanmanın fazlaca gözlenmesi, bulutlanmaya bağlı güneşlenme süresinin yılın tüm zamanlarındaki düşüklüğü gibi sebeplerle bölge Türkiye'nin günlük sıcaklık farkının en az olduğu bölgesidir. Kıyıya paralel uzanan dağların, denizin ılımanlaştırıcı etkisini ve yağış taşıyan nemli hava kütlelerinin iç kesimlere taşınmasını engellemesinin sonucunda kıyıya bakmayan yamaçlar kıyıya bakan yamaçlara göre kuraklaşmıştır. Bununla beraber Orta Karadeniz bölümünde hem yükseltinin az olması, hem de Kızılırmak ve Yeşilirmak vadilerinin varlığıyla denizel etki vadi tabanından iç kesimlere doğru yayılma göstermektedir. Bölgedeki en sıcak ve kurak aylar haziran, temmuz ve ağustos, en soğuk aylar ise ocak şubat ve marttır. Sahil kesimlerinde kar yağışı hemen hemen gözlenmez, Genellikle yüksek kesimlerde ender olarak gözlenen kar yağışından sonra kar uzun süre yerde kalır. Bölgenin hakim rüzgarı kışın yağış getiren karayel, yazın ise poyrazdır.⁶⁸

Karadeniz Bölgesi'nde yazın da yağışın bulunması ve ormanlık alanların fazla olması bölgenin humuslu toprak oluşumuna eğilimini artırmaktadır. Bölgedeki ormanlar ve çayırlar oldukça gür ve yeşildir. Bu sayede çeşitli ovalarda çokça kültür bitkisi yetiştirilebilir. Bölge iklimi sayesinde daha çok tropik-yarı tropik iklimlerde yetişen çaydan soğuk ülkelerde yetişen ürünlere kadar birçok türde ürün yetiştirilebilir. Sahil kesimi meyve vermemekle birlikte muz ve palmye yetiştiriciliği gözlenir. Akdeniz iklimi ürünlerinden olan narenciye, zeytin, fındık, komar, meşe, defne, karayemiş, kestane gibi ürünler de bölgede yetişmektedir.

---

⁶⁸ (Özdemir, 1995, s. 14,15)

5.1.4. Mimari Yapı

Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde evler, hakim engebeli yapı sebebiyle genellikle yamaçlarda ve dağınık şekilde, çoğu zaman aile içi birkaç hanelik gruplar halinde kimi zaman da birbirinden 1-2 km mesafe olacak şekilde konumlanır. Evlere ulaşım bölgenin fiziksel koşulları sebebiyle hayli zordur, çoğu zaman dar patika ve yollardan ulaşım sağlanır.

Geleneksel konut mimarisinde genel olarak ahşap ve taş kullanımı göze çarpmaktadır. Bölgede genellikle ulaşımı ve işlenmesi oldukça kolay olan ahşabın çam, ladin kayın gibi görece dayanıklı türleri kullanılmaktadır. Ahşabın yanı sıra ulaşılabilirliğinin daha düşük olması sebebiyle yapı malzemesi olarak taş gelmektedir. Ayrıca özellikle kıyı kesimlerinde çatı ve bacalarda tuğla, kiremit gibi pişmiş toprak da kullanılmıştır.

Şekil 5.1. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Örneği

Kaynak: <https://emlaktahaber.com/upload/730x483/Karadeniz-Bolgesi-Geleneksel-Mimarisi-c5a8f.jpg>

“Yörede başlıca üç tip yapı sistemi kullanılır. Bunlardan birincisi ahşap yapı yığma sistemidir. Dikmeler kullanılmadan, ahşabın yatay olarak üst üste bindirilmesiyle kurulan yığma yapı sistemine daha çok, ahşabın bol olduğu iç

kesimlerde ve yaylalarda rastlanır.”⁶⁹ İkinci yapı sistemi ise, ahşap çatma ya da iskelet yapı sistemidir. Çatma, ahşap, iskelet, ahşap karkas' gibi farklı isimlerle de ifade edilen bu yapı sistemi dikmeler kullanılarak uygulanır. Üçüncüsü ise karma yapı sistemidir. Bu sistemde genellikle 50 cm kalınlığında moloz taşla yapılan temel duvarları yükseltilerek, bodrum kat oluşturulur ve bunun üzerine de ahşap çatma katı inşa edilir.

Şekil 5.2. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Örneği

Kaynak: <http://www.pazar53.com/d/news/4776.jpg>

Kaynak: http://img02.imgfotokritik.com/fk_new/lowres/2/8/5/285098/1462438-serender.jpg

Şekil 5.3. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Bağdadi Yapı Örneği

Kaynak: <http://www.pazar53.com/d/news/4776.jpg>

---

⁶⁹ (Yerel Mimari)

Şekil 5.4. Geleneksel Karadeniz Mimarisi Bağdadi Yapı Örneği

Kaynak: <http://biriz.biz/rize/rizeev20.jpg>

Evlerin özellikle dış cepheleri mimari açıdan süslemeler içermektedir. Konutlar Doğu Karadeniz Bölgesi'nde zemine dayalı bodrum kata ek iki kat olacak şekilde dizayn edilmiştir. Bodrum katında süt hayvanları için ayrılmış ahır bölmeleri bulunabilir. Özellikle kalabalık halde yaşayan aileler ahır bölümüne önem göstermektedir. Günlük hayatın büyük kısmı evin yerel dilde “ahşaphane” olarak adlandırılan mutfak bölümünde geçer ve “hayat” isimli koridorlardan ön cepheden vadiye bakan yatak odalarına geçilir.

5.1.5. Sosyo-Kültürel Yapı

Bölgede, coğrafi koşullar ve güneyde bölgeyi Anadolu'dan ayıran sıra dağlar sebebiyle kendine özgü bir yöresel kültür hakimdir. Sene içinde iklim koşullarına uyum sağlayarak yaşayabilmek ve yöre imkanlarından farklı zamanlarda gerektiği şekilde faydalanabilmek için yaylacılık gibi faaliyetler gelişmiştir. İklim tipi ve coğrafi koşullar gereğince bölge yerleşkeleri genellikle kıyı kesimlerinde konutlar birbirlerinden uzaklıkta olacak şekilde veya birkaç hanenin birbirine yakın olacağı

şekilde su ve verimli tarım alanlarına yakın bölgelerde oluşturulmuştur. Bu nedenle gerekli kent nüfusu sağlanamamakta ve bölgenin yaklaşık olarak %70'i kırsal kesimde ikamet etmektedir. Birbirinden uzakta bulunan bu yerleşim şekli bölge insanının zaman içerisinde gündelik işleriyle ve karşılaştığı problemlerle kendi kendine baş etmeye alışmasına sebep olmuştur. Bu durum Karadeniz insanı hakkında genel inatçılık ve iş bitiricilik algısının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. 1990 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Karadeniz Bölgesi'nde 6 yaş ve üzeri nüfus içinde okuma-yazma bilenlerin oranı %78,4'tür. Bölgede okuma-yazma bilen nüfusun içinde bir öğretim kurumundan mezun olanların oranı %77,8'dir. Mezun olmadan okuma yazma bilenler de nüfusun %22,2'sini oluşturmaktadır. 1990 nüfus sayımına göre bir öğretim kurumundan mezun olanların %76,6'sı ilkokul, %10,3'ü ortaokul ve dengi meslek okulu, %9,8'i lise ve dengi okul mezunu, %3,3 ise yüksekokul ve fakülte mezunlarını oluşturmaktadır. İlkokul, ortaokul ve liselerdeki okullaşma oranı Türkiye geneline yakın bir çizgide iken üniversite ve yüksekokullarda bölge, Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır. Buna sebep olarak bölgedeki iş ve eğitim imkanlarının yetersizliği sebebiyle görece gelişmiş bölgelere ve kentlere yapılan göç gösterilebilir.⁷⁰Bölgede Türkçe ana dil olarak konuşulmakla birlikte Laz kültürünün de hakim olduğu coğrafyada bölgeye özgü yöresel şivelere rastlanır.

Coğrafi koşulların şekillendirmiş olduğu yerleşim şekilleri ve yöresel kültür altında yüzyıllar boyunca şekillenmiş, yerel malzemeler kullanılarak, eldeki imkanlarla gerekli aletlerin geliştirildiği ve yöresel yaklaşım farklılıkları ile gelişip günümüzdeki hallerini almış taş ve ahşap işçiliği, dokumacılık, el yapımı sepet, hasır, bilezik, yorgan, bıçak üretimi gibi zanaatlar bölgede çok çeşitli olarak bulunmaktadır. Bölgede bakır ve gümüş işçiliği de ayırt edilebilir şekilde gelişmiştir.

İş gücü dağılımındaki tarım ve hizmet sektörünün payları sanayi sektörüne oranla daha yüksektir. Bunun sebepleri arasında bölgenin kalkınmışlık oranının düşüklüğü, coğrafi şekillerin ve ulaşımındaki zorluğun büyük sanayi bölgelerine izin vermemesi ve eğitim seviyesindeki görece düşüklük gösterilebilir. İş gücüne katılım oranı erkeklerde kadınlara göre daha fazladır. Erkekler özellikle kırsal turizm bölgelerinde işletmecilik, esnafılık ve zanaatkarlık gibi sektörlerde çalışırken kadınlar çoğu zaman sosyal güvencesiz şekilde ve evlerde yapılan üretimin yerel pazarlara aktarılmasında ve gündelik işlerde erkeğe yardımcı rol üstlenmektedir.

---

⁷⁰ (Genç, 2001, s. 13)

İş gücü dağılımındaki tarım ve hizmet sektörünün payları sanayi sektörüne oranla daha yüksektir. Bunun sebepleri arasında bölgenin kalkınmışlık oranının düşüklüğü, coğrafi şekillerin ve ulaşımdaki zorluğun büyük sanayi bölgelerine izin vermemesi ve eğitim seviyesindeki görece düşüklük gösterilebilir. İş gücüne katılım oranı erkeklerde kadınlara göre daha fazladır. Erkekler özellikle kırsal turizm bölgelerinde işletmecilik, esnafılık ve zanaatkarlık gibi sektörlerde çalışırken kadınlar çoğu zaman sosyal güvencesiz şekilde ve evdeki üretimin yerel pazarlara aktarılmasında ve gündelik işlerde erkeğe yardımcı rol üstlenmektedir.

Karadeniz mutfağı deniz ürünleri ve bölgede yetişen ürünlerin çeşitliliği açısından Türkiye'nin zengin mutfakları arasındadır. Özellikle bu mutfak kültürünün kırsal turizm alanlarında turiste tanıtılması ve sunulmasıyla turistlerin kırsal turizmin de bir amacı olan yöre hayatının tecrübe edilmesi konusunda memnuniyetini ve dolayısıyla turizm kalitesini artıracaktır.

5.1.6. Ekonomik Yapı

Karadeniz Bölgesi'nde ekonomik hareketler yakın dönemde incelendiğinde olumlu hareketlerle olumsuz hareketlerin aynı anda gerçekleştikleri görülmektedir. Örneğin 2008 senesinde bölgede faaliyete geçen şirket sayısı 2510 olmuştur. Bu sayı Türkiye genelinde aynı sene içerisinde faaliyete geçen şirket sayısı ile karşılaştırıldığında, tüm faaliyete geçen şirketlerin yarısının Karadeniz Bölgesinde buldukları görülebilir. Aynı sene faaliyetini tatil eden şirket sayıları Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında ise ülke genelinde 9578 şirket faaliyetini tatil ederken bölgede sadece 345 şirket faaliyetini tatil etmiştir. Bu sayılar şirket kurulumu açısından büyük bir canlılığa ve kurulan şirketlerin yaşamlarını sürdürebildiklerine işaret etmektedir ve istikrarlı bir şirket faaliyeti yapısına işaret etmektedir. Aynı sene bölgede kurulan ticarethaneler incelendiğinde ise farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. 2557 ticarethanenin açıldığı bu sene içerisinde önceki yıllarda açılan ticarethanelerden kapananlar da dahil edildiğinde 5321 ticarethanenin kapandığı görülmektedir. Profesyonellik ile desteklenmiş sermayenin istikrar sağladığı fakat küçük işletmelerin tutunmakta güçlük çektikleri söylenebilir.

İşsizlik oranı bölgede %7.2'dir. En az işsizlik oranına sahip iller Gümüşhane, Bayburt ve Rize iken işsizliğin en fazla olduğu iller Düzce, Bolu ve Sinop'tur. Bölgenin sanayileşmemiş yapısı ithalat ve ihracat kalemlerine bakıldığında

görülebilmektedir. Sinop, Samsun ve Zonguldak illerinde balıkçılık alanında ihracat yapılmaktadır. İmalat, madencilik, taş ocaklığı, tarım ve ormancılık ürünleri başlıca ihracat ürünlerini oluşturur.⁷¹

Halkın büyük bir bölümü geçimini tarımdan sağlamaktadır. Batı Karadeniz bölümünde tarım üretimi ve tarıma dayalı ticaret ile birlikte sanayi de ağırlıklıdır. Ülkemizde yalnızca Doğu Karadeniz’de kıyı kesimlerinde yetişen çay, doğu ve batıda üretilen fındık ve mısır bölgenin tanıtıcı bitkisel ürünleridir ve ülkenin yurtdışına sattığı başlıca tarım ürünlerindedir. Tütün yetiştiriciliği eski önemini kaybetmektedir. Şekerpancarı, patates, pirinç, arpa, ayçiçeği ve soğan bölgede yetiştirilen tarla bitkilerini oluşturur. Doğu kıyısında az miktarda mandalina, portakal ve limon yetiştirilirken, başlıca meyve üretimi elma ve armuttur. Domates, hıyar, lahana, pırasa ve fasulye bölgenin sebzeçilik ürünleridir. Başta sığırcılık olmak üzere, mandacılık, tavukçuluk ve arıcılık da yapılmaktadır. Kerestelik tomruk bol miktarda üretilmektedir. Balıkçılık alanında da bol üretim yapılır ve en önemli balık hamsidir. Çay, fındık, bitkisel yağ, sigara, şeker, süt ürünleri, kağıt, deniz ürünleri, orman ürünleri işlenmesi için kurulmuş tesisler yaygın sanayi kuruluşlarını oluşturmaktadır.

5.2. Karadeniz Bölgesi Turizmi

Çok çeşitli bitki ve ağaçlar ile bunların bulunduğu kısa mesafelerde değişim gösterebilen coğrafi şekillerin varlığı neticesinde oluşan manzaralara sahip bölgenin önemli turistik değerleri arasında doğal güzellikler vardır. Biyolojik, peyzaj ve habitat çeşitliliği açısından zengin, yerel halkın kültürel değerleri, yöreye özgü giyim kuşamı, yerel mutfağın çeşitliliği ve yerel mimari açısından zengin Küre Dağları Milli Parkı eko turizm bakımından önemli potansiyele sahiptir.⁷²

Yakın dönemde gelişen turizm faaliyetlerinden biri yaylacılık faaliyetleridir. Karadeniz Bölgesi ve Toroslar’da 26 adet yayla belirlenerek turizm merkezi kapsamına alınmıştır.

Yerel halkın yıllık döngüsel faaliyetleri ile oluşmuş ve iklime ve coğrafyaya göre şekillenmiş barınma alışkanlıkları sonucunda oluşmuş yerel alışkanlıklar, yapılar, yerleşim yerleri ve çevrelerindeki doğal güzellikler, hazır erişim yolları, yöntemleri ve benimsenmiş faaliyetlerin gözlenmesi ve tecrübe edilmesi olanakları sunmaktadır.

---

⁷¹ (s. 38,39,41,42)

⁷² (Uluslararası Eko-Turizm Konferansı ve Doğu Karadeniz Eko-Turizm Çalıştayı)

Örneğin Samsun'dan yaylalara ulaşım oldukça kolaydır. Altinkaya Baraj Gölü ile birleşen orman dokusu ile iç içe Kunduz yaylaları, yayla turizminin yanında su sporları, balıkçılık, kampçılık, motor gezileri gibi turistik faaliyetler için de çok elverişlidir. Bol yağış alması sayesinde sık ormanların bulunduğu Abant Gölü ve Yedigöller çevresinde doğa turizminin gelişmiş olduğu, gezilmeye değer birçok akarsu, göl ve parkın bulunduğu sayfiye yerleri ve turistik tesisler bulunmaktadır. Ilgaz ve Köroğlu Dağları da doğal güzellikleri açısından turistik öneme sahip bölgelerdir. Bölge, zengin tarihi ve üzerinde uzun zamandır yaşamış olan farklı halk ve kültürlerin kazandırdıkları tarihi eserler bulunması sonucunda turizm tarihine oldukça elverişlidir. Örneğin Çorum'da Hitit medeniyetine ait Güneş Kursu, geyik ve boğa figürleri ve birçok eski kalıntı, Trabzon'da Sümela Manastırı, Amasya'da Kral Mezarları, Meryem Ana Tapınağı, Bizans Döneminden kalan birçok kilise ve Osmanlı döneminden ulaşan birçok cami bölgede ziyaret edilebilecek yerler arasındadır. Terme ilçesi tarihin ilginç kadın savaşçıları Amazonların yaşadığı yer olarak bilinir.

Bolu Kartalkaya'da ve Ilgaz Dağları'nda kış turizmi Karadeniz Bölgesi'nin önemli turizm faaliyetleridir.

Termal turizm açısından da bölgede birçok imkan bulunmaktadır. Samsun'da bulunan ve 2000 yıldır kullanımları süren sağlık merkezleri olan Havza ve Ladik kaplıcaları, Bolu, Düzce, Kızılcahamam kaplıcaları ziyaret edilebilecek termal turizm merkezleridir.

Bölge aynı zamanda kuş ve kelebek türleri açısından da çok zengindir. Bölgeye özgü Dağ Horozu gibi hayvanlar ve bölgeyi göç yolu olarak kullanan yırtıcı kuşlar, kuş gözlemciliği ve doğa fotoğrafçılığı için fırsatlar sunmaktadır.

Bölge macera sporları açısından birçok fırsat sunar. Bu fırsatlar macera turizminin gerçekleştirilebileceği çok sayıda yer olarak ortaya çıkmaktadır. Karadeniz bölgesinde bol debili, rafting ve kano sporları için uygun, aynı zamanda zengin doğa manzaraları sunan çok sayıda akarsu ve göl bulunduğundan akarsu turizmi oldukça gelişmiştir ve Çoruh nehri, Ardeşen'e 2 km mesafede bulunan Fırtına Deresi gibi bilinirlik kazanmış merkezler çevresinde yoğun şekilde sürdürülmektedir.

Profesyonel kayak sporcularının inişe elverişli ama tırmanış imkanı olmayan rota başlangıçlarına helikopter ile bırakıldıkları, "Helikopterle Kayak" anlamındaki "Heliski" aktivitesi ülkemizde ilk kez 2004 senesinde Kaçkar Dağları'ndaki Ayder Yaylası'nda Avrupalı kayak severler için düzenlenen turlarla başlamıştır ve devam ettirilmektedir. İkizdere İlçesi'ndeki Anzer Yaylası, Çamlıhemşin İlçesi'nin Pokut

Yaylası ve Rize'nin birçok yaylasında da yamaç paraşütü etkinlikleri için büyük potansiyel mevcuttur.

Şekil 5.5. Ayder Yaylası, Karadeniz Yayla Örneği

Kaynak: https://www.neredekal.com/res/haber/hb_b_07154659_1-b.jpg

Şekil 5.6. Rize Anzer Yaylası, Karadeniz Yayla Örneği

Kaynak: https://www.neredekal.com/res/haber/hb_b_07154659_1-b.jpg

Doğa yürüyüşleri açısından Rize Türkiye'deki en önemli merkezlerden biri konumundadır. Yörede klasik anlamıyla dağcılık da gerçekleştirilmektedir. Jeep safari, foto safari, kamp ve karavan turizmi de macera turizmi etkinlikleri olarak devam ettirilmektedir ve henüz uygulanmadıkları birçok yüksek potansiyele sahip rota mevcuttur. Yayla şenlikleri de bölgenin dönemsel turist çeken faaliyetlerindedir ve yukarıda sayılan tüm etkinliklerin sunulduğu geniş fırsatlar yelpazesi ile ziyaretçilere birçok seçenek sunar.⁷³ Kıyılarına paralel uzanan dağlar, kıyı şeridi boyunca az girinti çıkıntı olması sonucu az sayıda plaja rastlanması, kısa süren yaz mevsimi, bol yağış ve kuzey enlemi sebebiyle gerçekleşen ortalama sıcaklık neticesinde deniz turizmi gelişmemiştir.

5.3. Karadeniz Bölgesinin Turizm Yapılarının Sınıflandırılması

Karadeniz Bölgesi sahip olduğu yaylalar, kıyı şeridi ve bitki örtüsü gibi doğal zenginliklerle, bölgenin geçmiş devirler ve uygarlıklardan günümüze kalan mimari yapılarıyla ve bölgenin kültürel dokusuyla Türkiye'nin turizm potansiyeli yüksek bölgelerinden biridir. Bölgenin kültürel yapısının ve tarihi dokusunun yanı sıra jeopolitik yapısının ve konumunun bir sonucu olarak yayla turizmi ve denizcilik turizmi günümüzde Karadeniz Bölgesinde diğer turizm türlerine göre daha aktif haldedir. Adını aldığı ve komşusu olduğu Karadeniz deniz turizminin gelişmesine olanak sağlarken yöre yaylaları yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesine ve yaylacılığın turizm aktivitesi olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

5.3.1. Yayla Turizmi

Yayla sözcüğü Türk Dil Kurumu'nun güncel tanımına göre: Akarsularla derin bir biçimde yarılmış, parçalanmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, deniz yüzeyinden yüksek yeryüzü parçası anlamına gelmektedir. Kelime etimolojik olarak eski Türkçede yaz mevsimi anlamına gelen "yay" kelimesinden türemiştir.

⁷³ (KARADENİZDE TURİZM TÜRLERİ, 2009)

Günümüzde yaylalar daha çok hayvan otlatmak, çeşitli işlerde çalışmak, dinlenme yeri olarak değerlendirmek gibi çeşitli amaçlarla kullanılan; köyün hayat sınırları dışında ve köyün tamamının mülkü kabul edilen, sosyo-ekonomik olarak köye bağlı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Herhangi bir bölgenin yayla sıfatını alması için deniz seviyesinden yüksekliğinin fazla, tarıma elverişsiz alanlara sahip olmasına rağmen gür bir bitki örtüsüne sahip olma gibi çeşitli kriterleri yerine getirmesi gerekmektedir.

Karadeniz Bölgesi'nde yayla turizmi, bölgenin sahip olduğu mimari, geleneksel yaşam biçimi, peyzaj değerleri ve doğal güzellikleriyle yayla turizmi konusunda yerli ve yabancı turistlerin öncelikli konaklama hedefi olmadan bölgede konaklama süresini uzatmaya yardımcı olarak görülmektedir. Burada odak direkt olarak yaylanın kendisi değildir, aksine yayla bölgedeki turistlerin kalış sürelerini artırmak için seçenek olarak değerlendirilir. Turistik yaylacılığın yoğun olduğu bölgelerde erkekler kahvehane, bakkal, kasap, manav ve lokanta işleriyle meşgulken evde üretilen ürünlerin yayla pazarında satışı, ot biçme ve odun toplama gibi işleri kadınlar ve erkekler birlikte yapar. Yaylalarda belediyeler de iç ve dış turistler için özel hizmet veren işletmeler kurmaktadır. Özellikle Doğu Karadeniz bölgesinde çeşitli dönemlerde yayla şenlikleri düzenlenmektedir. Şenlikler genellikle temmuz ve ağustos aylarında gerçekleştirilmektedir. Şenlikler özellikle büyük yaylalarda yapılmaktadır. Bu tür büyük yaylaların obaları ve civar köy sayısı çok olduğundan çeşitli ilçelerden ve köylerde çokça insan öncesinde hiçbir duyuru olmaksızın tarihi çok önceden belirlenmiş şenlik alanına şenlik için toplanırlar. Örneğin Trabzon-Gümüşhane sınırında bulunan Kadırğa Yaylası'nda şenlik her yıl temmuz ayının üçüncü cuma günü yapılır

Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde icra edilen yaylacılıkta eski göçebe Türk kültürünün izlerine rastlanmaktadır ve yayla şenliklerinde turistik öğeler ve dolayısıyla turist katılımı giderek artmaktadır. Yayla şenliklerinde gözlenen turist bağımlı ekonomik aktivitelere gösterilen en önemli örnek yaylalarda kurulan yayla pazarları ve yine yaylalarda hizmet veren oteller ve lokantalardır. Turistlerin konaklama, alışveriş, eğlence, gıda ve kültürel ihtiyaçları gibi birçok ihtiyaçlarının tek bir adresten sağlanmasına olanak sağlayan yayla kentler yayla turizminin gelişmesinde, yaygınlaşmasında ve uygulanabilirliğinde büyük rol oynamaktadır. Turizm geliri hem bölgenin kalkınması hem de bölge halkının refahı için büyük rol oynamaktadır. Hizmet karşılığı elde edilen bu gelir hem yerel halka istihdam olanağı sağlayarak yerel halkın yaşam standardını yükseltmekte, bu sayede kırsaldan

metropole gerçekleşmesi muhtemel işçi göçlerinin önüne geçilmektedir. Göçlerin önüne geçilmesi ve hizmet sektörüyle elde edilen gelirin artırılmasıyla bölgede turizm uygulamalarının sürdürülebilirliği artırılmaktadır.

5.3.2. Deniz Turizmi

Bölgede kıyıya paralel uzanan dağlar ve az girinti ve çıkıntıya sahip kıyılardan dolayı plajlara oldukça az rastlanmaktadır. İklimi sebebiyle yaz mevsimi diğer bölgelere göre daha az sürmektedir. Yağışlı ikliminin elverişsizliği, kuzeyde bulunması ve kıyı şeridinin denize paralel dağların kuzeyinde kalmasından dolayı oluşan genel düşük sıcaklıklar nedeniyle Karadeniz Bölgesi genel olarak klasik deniz turizmine elverişli değildir fakat bölgede sınırlı sayıda da olsa uygun plajlar bulunmaktadır.

Karadeniz Bölgesinde Yakakent'ten Terme'ye kadar uzanan sahil bandı üzerinde çok güzel kuma sahip geniş doğal plajlar denize girmek için idealdir. Eşsiz güzellikteki sahili ile denizle iç içe bir yaşamın sürüldüğü şirin kıyı kasabası Yakakent aynı zamanda Amazonların yaşadığı yer olarak bilinir. Ordu ili kumsalları, kıyı şeridinden hemen başlayan dağları, yükseltilerindeki uçsuz bucaksız ve birbirinden güzel yaylaları ile önemli turizm potansiyeline sahiptir. Samsun'da turizmin vazgeçilmez üçlüsü denizin, kumun, güneşin yanı sıra artık birçok insanda tutku halini almış alternatif turizm aktivitelerinin gerçekleştirildiği alanlar iç içe mevcuttur. Kastamonu deniz turizmi açısından zengin bir ildir. İlde bu amaçla kullanılabilir birçok plaj bulunmaktadır. Kıyıdan bir mil açıkta bulunan, yaz aylarında mavi turların düzenlendiği, halkın gezinti mekanlarından olan Giresun Adası, bölgedeki tek adadır.

Karadeniz kıyısında yer alan mevcut kıyı yapılarının bir bölümünün, Turizm Kıyı Yapıları Master Plan çalışması sonucunda yat turizmi için değerlendirilebileceği öngörülmüştür. 28 adet balıkçı barınağının irdelenmiş olduğu değerlendirme kapsamında kıyı yapılarının yat bağlama kapasitesinin yaklaşık 2400 adet olduğu düşünülmektedir. Yat turizmine elverişli yat bağlama kapasitesi 2100 civarındadır. Elverişli olan 6 balıkçı barınağının toplam 286 adet kullanılabilir yat bağlama kapasitesi mevcuttur. Karadeniz Ereğli ilçesinde mevcut marina projesi çekek yerleri, idari bina, sosyal tesisler ve kulüp binalarını içerecek şekilde tasarlanmaktadır. 2014 yılında Türkiye, Gürcistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna'nın Karadeniz'deki liman şehirleri arasında Karadeniz'in doğusunda gerçekleştirilecek Kruvaziyer turizmi

faaliyetleri kapsamında tanıtım, pazarlama, ücretlendirme ve rekabet stratejileri belirlemek adına taraflar ortak hareket etme alanlarında işbirliğini hedeflemekte olan Karadeniz Kruvaziyer Platformu kurulmuştur. Bölgede kruvaziyer gemiler Samsun, Bartın, Trabzon ve Sinop olmak üzere 4 limana uğramaktadırlar.⁷⁴

6. KARADENİZ BÖLGESİ'NDE KIRSAL TURİZM VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PRENSİPLERİNİN UYGULANMASI

Sürdürülebilirlik ilkesi ve kırsal turizm bir bütün olarak ele alınması gereken konulardandır. Kırsal turizm faaliyetleri bölgenin ekosisteminin ve kültürel dokusunun korunmasına ve sürdürülebilmesine bağlı oluşu göz önünde bulundurularak icra edilmektedir. Bu anlayışla hizmet veren işletmelerin ve bölgelerin turizmde hizmet kalitesini artıracakları, işletmenin uzun ömürlü oluşunu

---

⁷⁴ (2015, s. 25,26)

sağlayacakları, işletmeyi genişletebilecekleri ve bölgenin yerel anlamda kalkınmasına ve ekonomik girdisine fayda sağlayacakları ön görülmektedir. Bu bölümün alta başlıklarında Karadeniz’de kırsal turizm ve sürdürülebilirlik ilkesi tartışılacaktır.

6.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Kırsal Turizm İle Birlikte Uygulanması

Kırsal turizmin sürdürülebilirlik kavramıyla ilişkisi diğer turizm türlerine oranla daha iç içe düşünülmelidir, zira bu turizm tipi turizm bölgesinin kırsal, kültürel ve ekolojik dokusunun, bölgeye ait kaynakların ve enerjinin korunması ve devam ettirilmesi üzerine kuruludur. Uygulama sahasında alınan önlemler hem devlet eliyle hem de yöre insanıyla gerçekleştirilmektedir. Unutulmamalıdır ki bu turizm tipinde turist kent yaşamından ve deniz turizmi yapan lüks otellerin konforuna ve diğer turizm tiplerine karşılık kırsal yaşamın tecrübe edilebilmeyi, bölge insanının kültürel değerlerini o bölgede gözlemleme olanağını tercih etmektedir. Bu bağlamda yazının devamında kırsal turizm yapıları çeşitli yönlerden sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında tartışılacaktır.

6.1.1. Karadeniz Bölgesinde Kırsal Turizm

Kırsal turizmin uygulanabilirliğinin Karadeniz Bölgesi’nin doğu kısmında daya yaygın ve olduğu görülmektedir. Bölgenin coğrafi güzellikleri ve özellikleri, şehir hayatından uzak ve dağınık yerleşkelerle oluşturulmuş kırsal yaşamı ve kültürel dokusu bu noktada büyük bir rol oynamaktadır. Bölgede yaylacılık kültürünün gelişmesi ve yayla festivallerinin bulunması sebebiyle de diğer bölgelerden farklı ve özgün bir profil oluşturmaktadır.

Karadeniz Bölgesi sahillerinde dağlar denize paralel uzanır. Bu sebeple nem ve yağış taşıyan bulutlar iç bölgelere taşınmaz ve Karadeniz bölgesinin sahil kesimlerinde iç kesimlere oranla bol yağış görülür. Bölge bitki örtüsü önceki başlıklarda tartışıldığı gibidir, fazla yağış sebebiyle gür ormanlar vardır ve bitki çeşitliliği çoktur. Buna ek olarak bölgede çok sayıda akarsu ve göl bulunduğundan akarsu turizmi gelişmiştir ve yaygın olarak yapılmaktadır. Bu gibi nedenlerle doğa

turizmi oldukça gelişmiş olan bölgede gezilip görülmesi gereken birçok akarsu, göl ve parklar mevcuttur.

Karadeniz bölgesinde ayrıca tarihi doku da ele alınabilecek başka bir konudur. Örneğin Trabzon'daki Sümela Manastırı kralların mezarlarının olduğu yer olarak ün salmıştır. Amasya'da da Kral mezarları bölgede yer alan tarihi eserler arasındadır ve Karadeniz'in önemli turizm potansiyellerini oluşturulmaktadır. Bolu, Düzce ve Kızılcahamam kaplıcaları, Abant gölü ile Yedigöller çevresindeki sayfiye yerleri, Bolu Kartalkaya'da ve Ilgaz Dağları'nda bulunan kış turizmi işletmeleri bölgenin turizm faaliyeti denildiğinde akla ilk gelen yerlerindedir. Karadeniz bölgesinde bulunan akarsular hırçın akmakta ve bu da rafting gibi sporların yapılmasına oldukça elverişli bir durum sunmaktadır. Çoruh nehri kırsal turizmin bölgedeki tamamlayıcısı olarak rafting yapmak isteyen turistler tarafından kullanılan adresler arasındadır.

Bölge halkına özgü yaylacılık kültürü de kırsal turizm kapsamı altında değerlendirilmektedir. Yayla kültürü eski Türk kültüründeki göçebe yaşam tarzına benzerlikler göstermektedir ve daha önceki bölümlerde tartışılmıştır. Yayla turizmi gerek turistlerin bölgede kalış sürelerini uzatması, gerekse başlı başına turist çekmesi yönleriyle Karadeniz Bölgesi'nde kırsal turizm ekonomisinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yayla tercihi bulunan turistler bölgede belediye ya da yerel girişimciler tarafından kurulmuş yayla kentlerde veya daha otantik bir dokuya ve mimariye sahip yayla evlerinde konaklama imkanı bulabilmektedir. Her sene yaz genellikle yaz aylarında düzenlenen ve civar köylerden de katılım sağlanan yayla festivalleri turizmdeki kalitenin ve yerel ekonomideki canlılığın sürdürülebilmesinde büyük paya sahiptir. Bu sayede bölgeye uğrayan turistlere yerel yaşamın tecrübe edilmesi imkanı sunulmaktadır.

Bölgede turistlerin konaklama ihtiyaçlarının yanı sıra gündelik çalışma programlarına da katılabilecekleri çiftlik evleri de bulunmaktadır. Çiftlik evleri doğayla iç içe, kent dokusundan ve yaşamından uzak ve turistin gündelik yaşamı olağan seyrinde ve normalliğinde izleyebilmesine imkan sağlayan tesislerdir. Bu tarz tesisler bu yönüyle üretimde iş gücünü hafifletmekte ve "kazanç-kazanç" bağlamında ekonomik girdi oluşturmaktadır.

6.1.1.1. Birun Kümbet Dağ Evi

Giresun'un Kümbet Yaylası'nda bulunan Birun Kümbet Dağ Evi 27 standart oda, 12 tek katlı konak ve 5 dubleks konak ile müşterilerine hizmet vermektedir. Toplam 150 kişilik konaklama kapasitesine sahiptir. Otelde bulunan ısıtılmalı kapalı yüzme havuzu, sauna, Türk hamamı, kütüphane ve oyun odası birimlerin dışında otel, doğa yürüyüşü, bisiklet turu, ATV turu gibi aktivitelere imkan sağlamaktadır.

Şekil 6.1. Birun Kümbet Dağ Evi

Kaynak: <http://birun.com/wp-content/uploads/2016/08/dis-mekan-14-1.jpg>

6.1.1.2. Homestay Süllü Dağ Evi

Giresun ili Süllü Yaylası'nda 2008'den beri hizmet vermekte olan butik otelin kuruluş amacı Süllü'nün doğal güzelliklerini dışarıdan gelen insanlarla buluşturmak ve yöresel kültürü devam ettirmektir. Otelde bisiklet kiralama, doğa yürüyüşleri, balık tutma, gelen ziyaretçileri yöre halkıyla buluşturma gibi aktivitelerin yanı sıra gelenek haline gelmiş doğa fotoğrafçılığı workshop'ları da düzenlenmektedir. Evcil hayvanların da kabul edildiği otelde 6 oda, 1 bungalov ve 19 kişilik yatak kapasitesi mevcuttur.

Şekil 6.2. Homestay Süllü Dağ Evi

Kaynak: <https://aff.bstatic.com/images/hotel/max500/368/36846888.jpg>

6.1.1.3. Elizan Dağ Evleri

Elizan Dağ Evleri, Rize'nin Çamlıhemşin ilçesinde yer alan Ayder Yaylası'nda hizmet vermektedir. Otel ahşap yapıya sahiptir. Bütün sene boyunca hizmet veren otelde trekking, rafting gibi doğa sporlarına olanak sağlanmaktadır.

Şekil 6.3. Elizan Dağ Evleri

Kaynak: <http://www.trblackseatour.com/yonetim/resimler/235425resim2.jpg>

6.1.1.4. Zifin Otel

Zifin otel Giresun'un Kulakkaya Yaylası'nda bulunmaktadır. Bölgenin yerel mimarisini tanıtan tarihi bir yapıda hizmet veren otelde yöresel kültürle dekore edilmiş 30 oda bulunmaktadır. Otelde buhar odası, oyun alanları, sauna, hamam, kütüphane, çamaşırhane hizmetleri sunulmaktadır.

Şekil 6.4. Zifin otel

Kaynak: https://scontent-otp1-1.xx.fbcdn.net/v/t1.0-9/18057072_1030803437054441_8098192604416682379_n.jpg?oh=649e2ec9697608d8d4f13add7e758d9d&oe=59AA2534

6.1.1.5. Kuşpuni Dağ Evi

Rize iline bağlı Çamlıhemşin ilçesi, Ayder Yaylası'nda yer alan otelin adı "kuş yuvası" anlamına gelmektedir. Bir aile tarafından işletilen otel binası tamamen ahşap mimariye sahiptir. Doğa yürüyüşü, rafting gibi aktivitelere olanak sağlayan butik otelde 15 oda ve 30 kişilik konaklama kapasitesi mevcuttur.

Şekil 6.5. Kuşpuni Dağ oteli

Kaynak: ; <http://osubusu.com/wp-content/uploads/2017/05/ayder-yaylas%C4%B1-ku%C5%9Fpuni-da%C4%9F-evi.jpg>

6.1.2. Karadeniz Bölgesinde Sürdürülebilirlik Uygulaması

Karadeniz Bölgesi'nde kırsal turizm konusunda sürdürülebilir uygulama çalışmaları bölgenin ülke geneline kıyasla iklim ve coğrafi faktörler gibi özellikleriyle daha özgün bir profil çizmesi kapsamında bu bölgede yoğunlaşmıştır. Buradaki coğrafi ve kültürel kaynakların sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirilmesi ve bu şekilde eko-turizme kazandırılması yönünde devlet tarafından teşvikler de sağlanmaktadır.

Karadeniz Bölgesinin geçmişten gelen tarihi ve kültürel dokusu birçok uygarlığın katkılarıyla günümüze kadar gelmiştir. Kırlık kesimlerin bu tip tarihi ve kültürel değerleri kırsal turizm kapsamı altında değerlendirilirken sürdürülebilirlik ilkesinin gerçekleştirilmesi için bölgenin özgün kimliğinin korunmasının gerekliliği hatırlanmalıdır. Örneğin Artvin'in Yusufeli ilçesi tarih boyunca ev sahipliği yaptığı toplumlardan günümüze birçok tarihi eser ve kültür taşımıştır. Bölge kiliseleri, kaleleri, camileri, gözetleme kuleleri ve köprüleri ve bu gibi tarihi mekanlarıyla kırsal turizm için cazip bir profil çizmektedir.

Kırsal turizm kapsamında kültürel değer girdisi olarak ilçedeki el işçiliği de ele alınabilir, bölgedeki yerel ekonomide sele, sepet, çatan ve kalbur gibi; ağaç, elyaf, dal ve kabuk gibi hammaddelerden üretilen ürünler ve bu ürünlerin bölgeye gelen turistlere pazarlanabilmesi büyük rol oynamaktadır. Bu hususta bu tür küçük

işletmelerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için işletmenin daha büyük ve seri üretim yapan işletmelerle yarışabilme kabiliyetinin devam ettirilmesi gerekmektedir. Burada öngörülen devlet tarafından bölge zanaatkarlarına çeşitli ayrıcalıklar tanınması ve bu tarz zanaat tipleriyle uğraşmak isteyen insanların uygun teşvikleri bulabilmeleridir.

Yine Yusufeli ilçesi ele alındığı zaman, bölge zor topografyası ve ulaşım olanaklarının zorluğu sebebiyle kültürel ve coğrafi dokusunun sürdürülebilir kırsal turizme potansiyeline rağmen tam anlamıyla değerlendirmeye açılmamıştır. Bu sorun özellikle engebeli yapısıyla Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kırsal turizm potansiyeli içeren diğer bölgeler için de geçerlidir. Bu tarz yerlerin bakanlık tarafından tespiti ve ulaşım olanaklarının geliştirilmesi doğrultusunda kırsal turizm potansiyellerinin değerlendirilmesi düşünülmektedir.

Türkiye'de uygulamalarında sürdürülebilir kırsal turizm potansiyeli içeren ve eko turizm kapsamında da değerlendirilebilecek çeşitli alanlar bulunmaktadır. Bu alanlara kuş veya kelebek gözleme, botanik turizmi, yabani hayatı gözleme, yaylacılık faaliyetleri bisiklet safari girmektedir. Bu alanların yaylacılık faaliyetleri dışında ülke genelinde yayılımı diğer kırsal turizmin alanlarına göre daha azdır. Bu tarz potansiyellerin girişimci ve mevcut işletmeciler için uygun koşullar altında saptanıp yaygınlaştırılmasıyla ülkedeki kırsal turizmin geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve sürdürülebilirliğine büyük katkı sağlanacaktır.

6.2. Kırsal Turizm Yapılarının Sürdürülebilirlik Prensipleriyle Birlikte İncelenmesi

Kırsal turizmde sürdürülebilirlik denilince yalnızca bölge mimarilerindeki sürdürülebilirlik değil, buna ek olarak bölgenin kırsal dokusunu sağlayan ekosistem, kültürel ve tarihi doku gibi çevresel değerlerinin sürdürülebilirliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun sonucunda mimaride enerji korunumu, aydınlatma sistemlerinin ve güneş kontrolünün önemi, ihtiyaçlar doğrultusunda değişkenlik kavramı ve enerji kullanımında yenilenebilir enerjinin payının artırılması gibi konular önem kazanmaktadır. Bu tip prensiplerin benimsenmesi ve optimum seçeneklerin projelendirme aşamasında ve mevcut faal işletmelerde uygulanması kırsal turizmde sürdürülebilirliği artıracaktır. Bu alt başlıklar yazının devamında tartışılmıştır.

6.2.1. Enerji Korunumu

Günümüz şartlarında inşaat sektörü faaliyetlerini çevre dostu yaklaşımlarla gerçekleştirebilmek adına tutumlu davranmak gibi gerçekleştirilmesi normal koşullara göre daha zor bir durumla karşı karşıyadır. Sürdürülebilir mimari, diğer bir deyişle, yeşil bina yaklaşımı, dünyanın çeşitli ülkelerinde evrensel bir değer olarak özümsemiştir ancak bu durumun çoğu ülkede hala benimsenememiş olması sebebiyle bu tarz ülkeler çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Dolayısıyla inşaat sektöründe geçmişe kıyasla yeşil bina talebinde artış gözlenmektedir.

Konut binaları büyük miktarlarda enerji harcamaktır ve bu durum artan nüfusla birlikte değerlendirildiğinde sınırlı ve pahalı olan fosil yakıtların kullanımındaki taleple birlikte ve arzın bir süre sonra bu talebi karşılayamayacağı gibi olgularla birlikte değerlendirildiğinde üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur. Bu sorun hakkında genel manada yapının enerji korunumu hakkında uygun seçeneklerin geliştirilmesi ve uygulanması, uygun yapı malzemelerinin ve enerji türlerinin seçilmesi ve seçilen enerji türünün uygun ve eşit koşullarda paylaşımı göz önünde bulundurulmaktadır.

Bu anlayışla oluşturulmuş yeşil binalar enerji verimini artırmak ve tüketimini azaltmak gibi konularda çeşitli önlemler içermektedir. Dış cephede ve tavanda izolasyon kullanımı yalıtımı artırmakta ve bu enerji verimliliğini artırmaktadır. Tasarımcılar bu tip mimarilerde duvar ve pencerelerde yeşil binaya uygun çözüm yolları ararlar ve genellikle çatı ve pencerelere tenteler, ağaçlar ve balkonlar yerleştirirler. Bu tip binalarda uygun pencere yerleşimleriyle iç mekan için doğal ışığın kullanımını artırılabilir, dolayısıyla aydınlatma için harcanacak enerji gideri azaltılır ve enerji verimliliğinde artış gözlenir. Yine binaların kendi enerjilerini rüzgar gücü, solar güç, su gücü veya biyoenerji ile üretmeleri de enerji giderlerini azaltacağından benzer bir sonuç doğurmakta, ek olarak ekosisteme verilecek zararı azaltarak ekosistemin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Enerji tüketimini ve maliyetini çıkarmak için çeşitli hesaplama yöntemleri geliştirilmiştir. Bu yöntemler simülasyona ve istatistiğe dayalı olmak üzere alt gruplara ayrılırlar. Genel projelendirme sürecinde aşağıda belirtilen yönergeler, genel bağlamda enerji tasarruflu binaların ilk adımlarını kapsamaktadır:

- Isıtma, soğutma, aydınlatma ve havalandırma için harcanacak miktarı uygun proje ve dizaynlarla minimum seviyeye indirmek ve enerji verimliliğini artırmak
- Isıtma, soğutma, aydınlatma ve havalandırma için gerekli enerjinin fosil yakıtlar yerine güneş enerjisi gibi yenilenebilir kaynakların sağlanması
- Yukarıda belirtilen gereksinimler dışında herhangi bir gereksinim için yalnızca yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması

Enerji korunumunun belirlenmesinde projedeki seçeneklerin değerlendirilmesinin yanında bölgenin iklimi ve fiziksel şartları da oldukça önemlidir. Seçenekler değerlendirilirken yükselti, hava koşulları, hakim rüzgar yönü ve güneşlenme süresi gibi kavramlar da göz önünde bulundurulmalıdır.

6.2.2. Aydınlatma/ Gün Işığından Maksimum Düzeyde Faydalanma

Güneş ışığının çalışma çevrelerinde ve psikolojide yarattığı etkiler saptanmıştır ve bu saptama doğrultusunda mimaride güneş ışığından faydalanılmasının yolları aranmaya başlanmıştır.

Bu konuda Avrupa Birliği Yönergesi'ne iş yerlerinde mümkün olduğunca doğal ışıktan faydalanılması ve yapay ışığın destekleyici olarak 1/5 oranında kullanılması eklenmiş ve belirtilmiştir. Hatta günümüzde iş yeri çalışanlarının çalışma yerlerinin pencereye olan konumu ve gün ışığına maruz kalmanın çalışma verimliliği ve çalışan sağlığı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar yapılmaktadır.

Güneş ışığının göze doğrudan gelmesi dışında günlük hayatta doğal ışığın kullanımının insan sağlığı üzerine pek çok olumlu etkisi bulunmaktadır. Kişinin gün ışığı altında görüş oranı da yapay ışıkla kıyaslandığında fizyolojik açıdan daha iyidir. Doğal ışıkla aydınlatılmış ortamlarda ışık kişinin gözüne geniş tayflarla ulaştığından nesnelerin renkleri, büyüklükleri, şekilleri ve fiziki özellikleri çok daha iyi anlaşılır. Öte yandan gözün doğrudan güneş ışığına maruz kalması görüşte bozulmanın yanı sıra görmede fonksiyon bozukluklarına da sebep olabilir.

Doğal ışığın bir diğer faydası da insan vücudunda deri aracılığıyla bağışıklık sistemini güçlendirmek gibi de fonksiyonları bulunan D vitamini üretiminin

artırılmasında oynadığı roldür. Uyku ve kişinin sarkadyen ritminin düzenlenmesi de direkt olarak gün ışığına maruz kalmayla ilgilidir. Doğrudan güneş ışığına uzun süre maruz kalmak da uzun süreçte cilt hasarlarında ve ciltte yorulma ve yaşlanmaya sebep olmaktadır.

Aydınlatma ruh hali ve dolayısıyla kişinin üretkenliği arasında da güçlü bir bağlantı mevcuttur. Ruh halini etkileyen bir başka faktör ise manzaradır. Çalışma yerine yakın pencerelerin gün ışığı yanında manzarayı da gösterebilmesi kişinin üretkenliğinde ve iş yeri tatmininde artış sağlamakta ve stres salınımında azaltıcı rol oynamaktadır. Pencereler çalışanlar için hava durumu, saat ve dış dünya ile bağlantı aracıdır.

İç mekanda aydınlatma aracı olarak doğal ışığın tercih edilmesi de, yapay ışık kaynaklarından daha az ısı salınımına sebep olacağından havalandırma masraflarının azaltılmasında önemli rol oynamaktadır. Bunun yanında iç mekanların direkt olarak güneş ışığına maruz kalma aşırı ısınmaya sebep olacağından havalandırma ve soğutma giderlerini artırmaktadır. Pek çok yapıda duvar yüzeyinin %20-25'lik kısmı pencere olarak tahsis edilir ve bu oran gün ışığından aşırı ısınmanın önüne geçilerek faydalanılacak optimim koşulları sağlamaktadır. Yine bu sebepten cam cephe ile ilgili iklimlendirme sorunları oluşmaktadır. Soğuk kış aylarında yeterli ısıyı içeri alamayan yapılar ısınma için gerekli enerji giderlerini artırmaktadır. Aynı pencere tipleri de Sıcak yaz aylarında aşırı ısınma oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sorun ikileme yaklaşımı ile çözüme kavuşturulabilir. Duvarların üst kısımlarına gün ışığını direkt olarak mekanın içine dik bir şekilde almadan aşırı ısınmayı engelleyecek, daha alt bölmelere yerleştirilen ve gün ışığını direkt olarak almadan manzarayı iç mekana taşıyacak pencerelerle sorunun önüne geçilebilmektedir. Gerekli noktalarda yapay aydınlatma ile bu sistem desteklendiğinde yaşama ve çalışma koşulları açısından en elverişli sistemi oluşturmaktadır.

6.2.3. Güneş Kontrolü Sağlanması

Mimaride güneş kontrolünün sağlanması hem gün ışığının mimariyi kullanacak kişilere olumlu etkiler sunmasının sağlanmasını hem de gün ışığının olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasını kapsamaktadır. Güneş kontrolü teknolojilerinin ve bilim dalının gelişmesiyle günümüzde “güneş kontrollü camlar” üretilmiştir. Camlar güneş ışını tiplerine ve kullanım yerlerine göre renkli camlar,

iklim kontrol camları, Low-E kaplamalı camlar gibi alt başlıklar altında kullanılmaktadır. Bu tarz güneş kontrol teknolojisi ürünü olan elamanların kullanımının yaygınlaştırılmasından önce panjur, stor veya jaluzi gibi elamanlar aracılığıyla güneş kontrolü sağlanmaktaydı. Güneş kontrol elamanlarının bu tarz kullanımları sayesinde sıcak yaz aylarında güneş ışığına bağlı ek ısınma ve havalandırma gereksinimi ve dolayısıyla oluşan harcama azaltılmaktadır.

Karadeniz Bölgesi gibi bulutlu gün sayısının fazla, güneşli gün miktarının az olduğu bölgelerde bu tarz güneş kontrol ekipmanlarının kullanımı doğal olarak yaygın değildir ve bu bağlamda sürdürülebilir turizm ilkesine yıllık güneşlenme miktarı daha fazla olan bölgelere göre daha az hizmet etmektedir.

6.2.4 Havalandırma/ Doğal Havalandırmanın Sağlanması

Kentlerde alan yetersizliği ve doğal nüfus artışının bir sonucu olarak kat sayılarının artması olağandır. Kat sayısındaki bu artış da iklimlendirme ve mekan havalandırmasında sorunları de artan giderleri, bu tip konularda kullanılacak alet miktarını artırmaktadır.

Doğal havalandırma genel manada ısı değişikliğinin sebep olduğu konveksiyonel akım neticesinde iç mekanda bulunan kirli havanın dışarıya verilirken aynı miktardaki taze havanın yapıdaki pencere ve pervaz gibi açıklıklardan içeriye alınmasıdır. Bu tür sistemlerin tasarımları hava akımı ilkelerine dayandırılmaktadır. Bu tür havalandırma içeren yapılar açılabilir pencereleri hava giriş-çıkış kanalları, orta avlu ve havalandırma bacaları gibi hava giriş çıkışını sağlayacak açıklıklar içermektedir. Günümüzde özellikle iş yerlerinde güvenlik ve açık camların klima giderlerini artırması gibi sebeplerden daha çok açılmayan pencereler tercih edilmektedir. Bu tür mekanlarda çalışan insanların taze hava ihtiyaçları üzerinde özellikle durulması gerektiği unutulmamalıdır. Sağlık ve konfor açısından hayati bir öneme sahip olan temiz havanın doğal ve yapay koşullarla mimariyi kullanan insanlara ulaştırılması gerekmektedir. Yapay sistemlerin kullanıldığı yapılarda buna ek olarak kişinin ihtiyaçları belirlenmeli, ulaştırılan havanın çok sıcak, çok soğuk, esintili veya kirli olmasının önüne geçilmelidir.

İç mekan hava kalitesi ve binayı kullanan kişilerin temiz havaya erişimi bu kişilerin sağlık, konfor ve üretkenliklerinin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bunlar dışında kullanılan yapı malzemesinin de hava kalitesi üzerinde etkisinin olduğu unutulmamalıdır. Yapı malzemeleri, mobilya ve cilalar, boyalar ve temizlik malzemeleri çoğunlukla insan sağlığı için toksik etki yaratan formaldehit, pentaklorfenol, civa, flor, fenol, vinilklorit gibi zehirli gazlar salabilmektedir.

Hanelerde nem, küf ve kötü kokuların uzaklaştırılması, hayvan tüyleri ve maytların arındırılması, elektrik ve teçhizat kaynaklı gazların ortamdaki arındırılması, tuvaletten kaynaklanan patojenlerin ve hali ile tekstil ürünlerindeki ev tozu ve akarların uzaklaştırılması gibi konularda havalandırma büyük bir rol oynamaktadır.

Karadeniz yöresindeki yapılara bakıldığında hakim rüzgarların sertliği, hava sıcaklığında düşüklük gibi sebeplerden mekanlarda doğal havalandırmanın elektronik teçhizat ve ısıtma gerçekleştirilmeden sağlanmakta, buna bağlı olarak ısınma giderleri artmaktadır. Öte yandan bölge iklimi gür ormanlara elverişli olduğu için bölgenin hava kalitesi ve oksijen oranı diğer bölgelere göre çok yüksektir ve yörede doğal havalandırmaya bu sebeple önem gösterilir. Güneşlenme süresinin azlığı da aynı şekilde bu giderlerde artışa sebep olmaktadır.

6.2.5. İhtiyaçlar Doğrultusunda Değişkenlik

Kullanıcı ihtiyaçları ve dış koşullara adapte olma yeteneği mimari yapılarda sürdürülebilirliğin sağlanması açısından kritik önem arz etmektedir.⁷⁵ Akıllı yapılarda kullanılan otomasyon sistemleri kullanıcı konforundan ödün vermeksizin enerji tasarrufu sağlar. Yapı kabuklarında uygulanabilecek değişiklik sistemleri ise enerji kazanımı ve korunumunun yanı sıra ses kontrolü, doğal ışık kontrolü, doğal havalandırma ve güneş kontrolü olarak sıralanabilir. Gür ve Aygün cephenin fonksiyonel kriterlere göre sınıflandırılmasını aşağıdaki şekilde vermişlerdir:

- Hava Geçirgenliği: Kapalı – Kısmi Geçirgen – Açık
- Işık Geçirgenliği: Opak – Yarı Saydam – Saydam – Açık
- Enerji Kazanımı: Yok – Isı – Akım

---

⁷⁵ (Gür, 2007, s. 97)

- Değişkenlik: Yok – Mekanik – Fiziksel – Kimyasal
- Kontrol: Elle – Kendiliğinden – Tekrarlı Hareketler Tekniğiyle

6.2.6. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Yararlanma

Yapılarda tüketilen enerji kaynakları genellikle doğalgaz, petrol, kömür gibi yanma sonucu enerji açığa çıkaran fosil temelli kaynaklardır. Bu yanma sonucunda açığa çıkan gazlar dünya genelinde sera etkisi oluşumuna sebep olmaktadır. Enerjinin dünya genelinde en çok kıymet verilen değerlerden biri haline geldiği göz önünde bulundurulduğunda hızla tükenen rezervlere sahip ve çevreye zararlı fosil yakıtların yerine yeni enerji kaynakları bulunması gerekliliğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Günümüz toplumunun bu ihtiyaca bulduğu çözüm ise yenilenebilir enerji kaynaklarıdır. Bu kaynaklar Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, jeotermal enerji, hidrolik enerjisi, biyokütle enerjisi ve hidrojen enerjisi olarak sayılmıştır.

Türkiye’deki yapılarda kullanılan enerjinin toplam enerji kullanımına oranı %37’dir.⁷⁶ Bu oran sürdürülebilirlik konusundaki çalışmaların yapılar üzerinde de yoğun olarak devam etmesini açıklar niteliktedir. Bu çalışmalar kapsamında akıllı yapılar geliştirilmekte, yapılarda kullanılan enerji mekanik ve elektronik sistemlerin otomasyonu yoluyla azaltılmak istenmektedir. Bu yaklaşımın yanında, daha geleneksel bir uygulama olarak “enerji etkin pasif sistemler” kullanılmaktadır. Yapıların yeri, yönü, diğer yapılara mesafesi, formu, konumlandırılışı, doğal havalandırma ve güneş kontrol sistemleri ve ısı geçişini engelleyen kabuk elemanları enerji etkin pasif sistemler kurulmasında önem taşıyan parametrelerdir.

Kırsal turizmin geliştirilmesi yoluyla ulaşılmak istenen sonuçlardan biri kitle turizminin kendi kaynaklarını tüketen yapısına bir alternatif oluşturmaktır. Bu açıdan bakıldığında kırsal turizmin ve kırsal turizm yapılarının sürdürülebilir nitelikte olması gerekliliği görülmektedir. Karadeniz coğrafyasında bulunan ve kırsal turizm yapısı olarak kullanılan çiftlik evleri, köy evleri, dağ evleri ve yayla evlerinin sürdürülebilirliklerinin sağlanması açısından bu yapılarda enerji kullanımının sürdürülebilir olması önem taşımaktadır.

---

⁷⁶ (Yılmaz, 2006, s. 8)

6.2.7. Geri Dönüşümlü/ Doğaya Etkisi Az Olan Malzemelerin Kullanımı

Geleneksel Karadeniz kırsal mimarisi yapı malzemesi yönünden incelendiğinde ahşap ve taş kullanımının bölgenin karakteristik özelliği olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak bölgenin orman alanı ve yapı malzemesi olarak kullanılabilir taş açısından zengin oluşu verilebilir. Aynı zamanda kırsal mimari geleneğinin doğadan beslenen yapısı bölgede malzeme kullanımı açısından, birtakım sürdürülebilirlik prensiplerinin geleneksel olarak uygulanması gelmesi sonucunu doğurmuştur. Gerçekten de kırsal mimari geleneğinin parçası olan doğaya ve çevre koşullarına uygunluk, tutumluluk, iklime uygunluk, gereçlerin en yakından seçilmesi gibi geleneksel yaklaşımlar sürdürülebilirlik yaklaşımını destekler niteliktedir.

Güncel sürdürülebilirlik yaklaşımı açısından bakıldığında kullanılan malzemenin doğadan elde ediliyor olması tek başına ulaşılmak istenen “daimi olma” hedefinin gerçekleştirilmesini sağlayamamaktadır. Günümüzde yapının tüm unsurları açısından, çevresel kirlenmeye en az düzeyde sebep olma, hatta mümkünse hiç olmama özelliği aranmaktadır.⁷⁷ Kullanılan malzemelerin doğaya etkisi hem üretim hem kullanım hem de kullanım sonrası doğada yok olma süreci açısından önem taşımaktadır. Çevresel kirlenmenin hava, toprak ve su olmak üzere üç alanda gerçekleştiği kabul edilmektedir. Sürdürülebilirlik bağlamında kullanılan malzemelerde aranan özellik bu üç alanda oluşacak olumsuz etkinin en az olmasıdır. Kullanım süresi biten malzemelerin yeni bir işlev kazanabilir nitelikte olması, yani geri dönüştürülebilir nitelikte olmaları ise yapıyı sürdürülebilirlik kapsamında ayrıca değerli kılan bir özelliktir.

Günümüzde sürdürülebilir malzemeler açısından dünya genelinde uygulanan birtakım standart ve sertifikasyon sistemleri mevcuttur. Bu sistemler malzemeleri çeşitli özelliklerine göre ele alıp değerlendirmekte, bu değerlendirmenin sonucunda ise genellikle derecelendirmektedir. Farklı malzemelerin sunduğu özelliklerin bilinirliği açısından bu çalışmaların önemi büyüktür. Bahsedilen standart ve sertifikasyon sistemlerinin önde gelen örnekleri aşağıda verilmiştir:

---

⁷⁷ (Gür, 2007, s. 100)

- EPD – Çevresel Ürün Beyanları: Malzemelerin “yaşam döngüsü analizi” kapsamında çevreye verdiği etkinin raporlandırılmasını içeren bir sertifikalandırma sistemidir. Oluşturduğu raporlar bağımsız şekilde denetlenir.
- Beşikten Beşiğe Sertifikasyonu: Malzemeyi sağlıklı malzeme, malzeme geri dönüşümü, yenilenebilir enerji ve karbon yönetimi, su yönetimi ve sosyal sorumluluk kriterleri üzerinden değerlendirerek 5 dereceli bir sistemde sertifikalandıran bir ürün standardı programıdır.
- Energystar: Türkiye’de TÜV SÜD(Teknik Denetim Kurumu) yardımıyla gerçekleştirilen bir programdır. Program prosedürünü tam anlamıyla sağlayan malzemelerin enerji verimli olduğunu temin eder.
- HPD – Sağlık Ürün Beyanları: Malzemenin içeriğini ve bu içerikte bulunup da insan sağlığına direkt etkisi olan bileşenleri raporlamayı amaçlayan bir organizasyondur. Ancak ürünün imalatı sırasında kullanılan yan ürünleri ele almamaktadır.
- FSC – Orman Yönetim Konseyi: Dünya ormanlarının sorumlu bir şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla bir araya gelmiş birçok kar amacı gütmeyen organizasyondan oluşmaktadır. Her türlü orman ürününü belgelendirmektedir.
- BIFMA – İşletme Enstitüsü Mobilya Üreticiler Birliği: Mobilya üretiminde kullanılan malzeme, çalışılan iş ortamı gibi unsurların standardizasyonunu hedefleyen bir oluşumdur

SONUÇ

Yapılan çalışma ile birlikte Karadeniz Bölgesi’nin kırsal turizm potansiyeli sürdürülebilirlik ilkeleri uyarınca ele alınmıştır. Zengin orman dokusuna sahip bölge, köklü yerel kültürü, coğrafi yapısı, tarihi ve bir bütün olarak ekosistemiyle yüksek kırsal turizm potansiyeli barındırmaktadır ve sürdürülebilirlik yaklaşımının ortaya çıkışından beri belirlenmiş olan prensiplerin uygulanabilmesi için uygun bir yapıya

sahiptir. Bölgenin geçim kaynakları, yaylaları, geniş ve yeşil yapraklı orman yapısı, ekosistemi ve dahilindeki yöreye özgü hayvanlar, kırsal turizme yönelen turistler açısından çekim oluşturmaktadır.

Bölgede turizm potansiyeli bulunan çok sayıda değerli mekan bulunmasına rağmen bölgenin topografik yapısı sebebiyle bu mekanlara ulaşım şartlarının yetersizliği, eko turizm ve sürdürülebilirlik yaklaşımı bir arada uygulanarak oluşturulabilecek doğa yürüyüşleri, kamp alanları ve tesisler oluşturulması imkanı sunar. Ulaşımı zor bir alana düzenlenecek doğa yürüyüşleri, bu mekanda hazırlanmış kamp alanlarında konaklama ve konaklama süresince günlük ulaşım mesafesindeki ziyarete değer yerlerin gezilip görülmesi, doğa sporları, fotoğrafçılık, rafting vb aktivitelerle tamamlanabilir. Buna karşın özellikle yaylalara yapılan günübirlik gezilerde ulaşım olanaklarının kısıtlı olması, bölgeyi ziyaret etmek isteyen ve doğa gezileri gibi hafif rekreasyonel aktivitelerle vakit geçirmek isteyen turistlerin bölgeye erişimini kısıtlamaktadır.

Çok farklı turistik aktivitelerin tüm bölgede dar alanlarda gerçekleştirilebilmeleri, özelleşmiş turistik işletmelerin yanında, ziyaret edildiklerinde günlük ulaşım mesafesi içinde bulunan bu farklı aktivitelerin de ziyaret kapsamına alındığı konaklama mekanlarının tasarlanmasını mümkün kılmaktadır. Bu mekanlar sürdürülebilir mimari prensiplerine uyularak, yerel malzemeler kullanılarak, geleneksel mimari incelenerek ve yine sürdürülebilirlik yaklaşımıyla düzenlenerek oluşturulabilecek, hem ekonomik, hem doğa dostu, hem de ziyaretçilerin mekanı el değmemiş şekilde tecrübe etmelerini sağlayacak yapılar olarak inşa edilebilirler.

Kırsal turizmin sürdürüldüğü bölgelerde zanaat ürünleri üreten ve bu ürünlerinin satışını gerçekleştiren işletmelerin ve atölyelerin geleceğinin seri üretim piyasasıyla rekabet halinde olmaları sebebiyle tehlike altında olduğu saptanmıştır. Bu durum kırsal alanın turist için çekiciliğinde azalmaya sebep olacağından bölgede sürdürülebilir turizmin geleceğini de tehlikeye sokmaktadır. Günümüzde vergi oranları zaten diğer işletmelere göre daha az olan bu tip işletmelere ek vergi indirimleri ve vergi muafiyetlerinin getirilmesi yoluyla işletmenin piyasa içi rekabet potansiyelinin ve dolayısıyla sürdürülebilirliğinin artırılacağı öngörülmüştür. Bunun yanında yerel dokuyu deneyimlemek amacıyla kırsal turizmi tercih eden turist sayısının artırılması amacıyla yapılacak kırsal turizm tesisleri de bu tür zanaatlerin devamlılığının sağlanması açısından olumlu etki gösterecektir.

Bölgedeki kırsal yapılar ve yerel mimari kültür sürdürülebilirlik açısından ele alındığında doğa ile uyumun geleneksel olarak korunduğu gözlemlenmektedir. Birçok yapıda taş ve ahşap kullanımı görülmektedir. Yerel ekosistem ile uyum bölge mimarisinin tanımlayıcı unsurlarındandır. Geleneksel olarak sürdürülebilirlik prensiplerinin bir kısmını uygulayan, doğa ile uyumlu bir mimari kültüre modern sürdürülebilirlik prensiplerinin uygulanması bu nevi bir yapısı olmayan kültürlerle nispetle daha kolay olacaktır. Özellikle işlevini yitirmiş kırsal yapıların yeniden işlevlendirilmesi sürecinde, yapının sürdürülebilirliğinin sağlanması, halihazırda doğaya saygılı bir mimari gelenekten gelen yapılar açısından daha rahat olacaktır.

Gerek mevcut turizm yapılarının yenilenmesi, gerek bölgenin imkanlarının tamamen değerlendirilebileceği turistik yapıların tasarlanması ve oluşturulmasında sürdürülebilirlik yaklaşımının benimsenmesinin önemi ve doğuracağı fırsatlar görülmektedir. Yapının inşa edileceği bölge tüm ekolojik ve kültürel olanakları ile incelenerek, bina yaşam döngüsünün tamamında sürdürülebilirlik yaklaşımının mimariye uygulanması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

(2016). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2015*. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Ahişapoğlu, S. Ç. (2006). *Evrin, Sürdürülebilir Kırsal Turizm*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Akça, H. (2004, Eylül). Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Turizm. *Standart Dergisi* .

Akpınar, F. (2016). Bir Yerel Koruma Çabasının Öznesi Olarak Darkale Köyü. *Ege Mimarlık* , 20- 25.

- Arsan, Z. D. (2008). Türkiye'de Sürdürülebilir Mimari. *Mimarlık* .
- Bağbancı, Ö. K., Aksoy, F., & Aksoy, H. (2015). Bursa Gümüştepe'de (Misi Köyü) Bulunan Geleneksel Kırsal Ahşap Yapının Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesi. *TÜBA- KED* , 83- 99.
- Bektaş, C. (2001). *Halk Yapı Sanatı*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Burkart, A. J., & Medlike, S. (1984). *Tourism: Past, Present and Future*. Oxford: Heinemann.
- Ç. V. (2012). *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL Vakfı.
- Çeken, H., Uçar, M., & Ökten, Ş. (2010). *Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma: Fethiye Örneği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çetin, İ., & Ülger, İ. (1997). *Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Ana Planı*. Ankara: "DOĞTAP" Kök Derneği Yayın.
- Çolak, O. (2009). *Turistik Ürün Çeşitlendirme Kapsamında Kırsal Turizm ve Kırsal Turizm İşletmeciliği: Şirince Örneği*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deleon, J. (1989). *Eski İstanbul'un (Yaşayan) Tadı*. İstanbul: İstanbul Kütüphanesi Yayınları.
- Deniz Turizminin Dünü Bugünü ve Sürdürülebilirliği. (2015, Nisan). *İmeak* . Deniz Ticaret Odası.
- Doğanay, F. (2002). Türkiye'de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar. *Planlama Dergisi* , 90- 96.
- Emiroğlu, B. D. (2013). *Kazdağı Yöresinde Yaşayan Yerel Halkın Kırsal Turizm Bakışının Değerlendirilmesi: Adatepe ve Mehmetalan Köyleri Örneği*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eralp, Z. (1983). *Genel Turizm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Genç, Ö. (2001, Ocak). Karadeniz Bölgesi "Ekonomik ve Sosyal Durum". *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Genel Ekonomik Araştırmalar* . Ankara.
- Gür, V. (2007). *Mimaride Sürdürülebilirlik Kapsamında Değişken Yapı Kabukları İçin Bir Tasarım Destek Sistemi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güven, E. G. (2010). *Mimari Tasarımda Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Düşüncesi ve Bu Çerçeve Toplumsal Boyutun İncelenmesi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Hasol, D. (2005). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*.

İnanç, T. (2010). *Geleneksel Kırsal Mimari Kimliğin Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi Rize Çağlayan Köyü Örneği*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Inskeep, E. (1991). *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*. New York: John Wiley & Sons.

Kalt, N. (1981). *Introduction to Hospitality Industry*. Indianapolis: Bobs-Merril Educational Publishing.

Karadeniz Bölgesi Sosyo-Kültürel, Sosyo-Politik ve Sosyo-Ekonomik Yapı Araştırması. (tarih yok). TÜMBİAD.

Karadeniz Bölgesi Sosyo-Kültürel, Sosyo-Politik ve Sosyo-Ekonomik Yapı Araştırması. (2011). TÜMBİAD.

KARADENİZDE TURİZM TÜRLERİ. (2009, Şubat 12). Mayıs 12, 2017 tarihinde Gezikolik.com: http://www.gezikolik.com/tr/Macera_Spor/Genel_Bilgiler/KARADENİZDE_TURİZM_TURLERİ/e_8908.aspx adresinden alındı

Keller, P. (2014). *Mountainlikers: New Trends of Mountain Tourism for the Summer Season*. Andorra.

Kırsal Turizm ve Alternatif Kırsal Turizm Hizmetleri 20165. *Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu ve I. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu* KKTC

Koçhan, A. (2003). Doğal Çevreyle Kurulan Anlamsal Bağ: Sürdürülebilir Toplu Konut Tasarımı. *Yapı Dergisi* (256), 49.

Köfteoğlu, F. (1999). *Doğa Turizmi ve Çevre*. TURSAB.

Kuban, D. (1995). *"Türk Evi Geleneği Üzerine Gözlemler", Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Lattin, G. W. (1993). *The Lodging and Food Service Industry*. Michigan: The Educational Institute of the American Hotel and Motel Association.

Nüfus ve Demografi. (2017, Mayıs 15). Mayıs 15, 2017 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: [http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist#nufus ve demografi](http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist#nufus%20ve%20demografi) adresinden alındı

1987 *Our common future: The World Commission on Environment and Development* Oxford Oxford University Press

Özalp, H. (2000). *Türkiye'de Otel Olarak Yeniden İşlevlendirilen Kervansarayların İç Mimari ve Çevre Tasarımı Açısından İrdelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, B. Y. (1995). *Trabzon*. Trabzon : Eser Ofset.

Özkan, E. (2007). *Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Kırsal Turizm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Öztürk, H. S. (2010). Karadeniz Tarihi Konuk Sevmeyen Deniz. *Aktüel Arkeoloji* 18 .
- Pehlivanoğlu, B. (2010). *HIP Otel (Highly Individual Places/ Kendine Özgü Mekanlar) Olarak Tanımlanan Konaklama Mekanlarının Kavramsal, Estetik ve İşlevsel Analizi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sağiroğlu, M. P. (2012). *Konaklama Yapıları İçin Oluşturulan Sürdürülebilir Sertifikasyon Sistemlerinin Mimari Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sipahi, S. (2013). *Otel İç Mekanlarında Enerji Kullanımı Açısından Sürdürülebilirlik: Antalya Örneği*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Soykan, F. (1999). Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi* .
- Soykan, F. (2001). Ege Bölgesinden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir). *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi* .
- Sözen, M., & Erüzün, C. (1992). *Anadolu'da Ev ve İnsan*. İstanbul: Emlak Bankası.
- Uçar, M., Çeken, H., & Ökten, Ş. (2010). *Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma: Fethiye Örneği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uluslararası Eko-Turizm Konferansı ve Doğu Karadeniz Eko-Turizm Çalıştayı. (tarih yok).
- Üstel, F., Akyürek, E., Çelik, R. N., Durgunay, D., Eldem, E., Elvan, L., et al. (2002). *Coğrafya*. İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.
- Veith, C. (2011). *Why Invest in Sustainable Mountain Development?* Roma: Food and Agriculture Organisation of the United Nations.
- Vester, F. (1997). *Ekolojinin Anlamı*. İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- World population projected to reach 9.7 billion by 2050*
- Wright, F. L. (1975). *In the Cause of Architecture*. New York: Architectural Record Books.
- Yallagöz, T. D. (2010). *Alternatif Bir Turizm Çeşidi Olarak Kırsal Turizm: Çanakkale Bölgesi Ayvacık Yöresi Uygulaması*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerel Mimari*. (tarih yok). 05 15, 2017 tarihinde Rize Valiliği: <http://www.rize.gov.tr/tas-ve-ahsap-yapilar> adresinden alındı
- Yılmaz, Z. (2006). Akıllı Binalar ve Yenilenebilir Enerji. *Tesisat Mühendisliği Dergisi* , 7-15.
- Yudelson, J. (2008). *The Green Building Revolution*. Washington: Island Press.
- Zinzade, D. (2010). Yüksek Yapı Tasarımında Sürdürülebilirlik Boyutunun İrdelenmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

Yılmazcan SANLI

1988’de İstanbul’da doğdu. İlk ve ortaokulu Terakki Vakfı Okullarında, liseyi Özel Yıldız Lisesinde bitirdi. 2007’de Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Mutfak Sanatları bölümünde başladığı eğitimini 3 sene sürdürdükten sonra bu eğitimi yarıda bırakarak 2010 senesinde Haliç Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık bölümüne başladı ve lisans eğitimini 2014 yılında tamamladı. Aynı sene 2014 yılında İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Felsefe lisans programına başladı. 2015 yılında Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Tezli yüksek lisansına başlayarak yüksek lisans eğitimini 2017 senesinde tamamladı. Üniversite eğitimi süresince profesyonel Amerikan Futbolu, Binicilik ve Ralli sporları ile ilgili müsabakalara dahil olarak özellikle ralli dalında ulusal derecelere imza attı. 2010 senesinde yaşadığı Polonezköy Bölgesinde sürdürülebilir kültürü ve çeşitliliği koruma, geliştirme amacıyla Polonezköy Kültürünü Yaşatma Derneğinin Kurulumunda rol üstlenerek bölgede çeşitli organizasyonlar düzenlenmesine katkı sağladı. Halen Polonezköy’deki tasarım atölyesinde ürün tasarımı, felsefe, müzik, edebiyat ve mimarlık konularında sanata karşı multidisipliner bir yaklaşımla çalışmalarını devam ettirmektedir.

Turnitin Orijinallik Raporu

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI ve TÜRKİYE'DE KIRSAL TURİZM TESİSLERİNİN
KARADENİZ BÖLGESİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ Yılmazcan Sanli
tarafından

KONUT MUTFAKLARININ GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GELİŞİMİ (tez2017) den

- 07-Haz-2017 10:24 EEST' de işleme konu
- NUMARA: 822874076
- Kelime Sayısı: 21656

Benzerlik Endeksi

%13

Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources:

%12

Yayınlar:

%3

Öğrenci Ödevleri:

%6

kaynaklar:

- 1 1% match (09-Eyl-2015 tarihli internet)
<http://www.karalahana.com/karadeniz-forum/index.php?topic=16533.0>
- 2 1% match (06-Haz-2016 tarihli internet)
<http://sbederqi.gumushane.edu.tr/DergiDosyalar/39f26ecd-1df2-4af7-9abb-61053951f2be.PDF>
- 3 1% match (09-Haz-2015 tarihli internet)
http://cografya.ege.edu.tr/12_1_1.pdf
- 4 1% match (12-May-2016 tarihli internet)
<http://www.rize.gov.tr/tas-ve-ahsap-yapilar>
- 5 < 1% match (28-Mar-2016 tarihli internet)
<http://www.eokulgiris.com/karadeniz-bolgesinin-turizm-ozellikleri-nedir.html>
- 6 < 1% match (28-Şub-2017 tarihli internet)
http://buketforum.blogspot.com/2007_11_28_archive.html
- 7 < 1% match (30-May-2016 tarihli internet)
<http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/8127/283626.pdf?isAllowed=y&sequence=1>
- 8 < 1% match (27-Nis-2016 tarihli internet)
<http://library.cu.edu.tr/tezler/6435.pdf>
- 9 < 1% match (17-Şub-2014 tarihli internet)
<http://www.hazarsam.com/up/doc/191/turkiye-de-kirsal-kalkinma-politikalari-ve-kirsal-turizm.pdf>
- 10 < 1% match (09-Nis-2015 tarihli internet)

YRD. DOÇ. DR. BİLGE YARARER
